

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2022-05-25 i mål nr M 1145-21, se bilaga A

PARTER

Klagande och motpart

1. H.A
2. R.B
3. A.B
4. S.B
5. K.B
6. L.B
7. SV.B
8. A.D
9. C.D
10. E.D
11. I.D
12. T.D
13. Döderhults Naturskyddsförening Ostkustleden
14. J.E
15. A.K.E
16. M.F
17. E.F

Dok.Id 2025638

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

18. L.F

19. J.F

20. J.Ö.F

21. K.F

22. P.F

23. P.E.F

24. R.F

25. E.G.H

26. M.G

27. G.G

28. P.G

29. C.H

30. I.H

31. T.H

32. D.H

33. H.H

34. V.H

35. J.I

36. H.I

37. J.O.I

38. F.I

39. M.I

40. M.J

41. A.J

42. G.J

- 43. V.J
- 44. B.J
- 45. M.K
- 46. R.K
- 47. Y.L
- 48. T.L.B
- 49. I.L
- 50. U.L
- 51. P.L
- 52. L.L
- 53. M.L
- 54. M.O.L
- 55. M.M
- 56. C.M
- 57. H.M
- 58. P.N
- 59. E.N
- 60. Oskarshamnsbygdens fågelklubb
- 61. R.P
- 62. G.R
- 63. M.P.R
- 64. Å.R
- 65. K.S

66. M.S

67. A.S

68. C.S

69. S.S

70. D.S

71. W.S

72. A.S

73. B.S.N

74. P.S

75. J.S

76. KR.S

77. J.E.S

78. G.S

79. P.T

80. Urberggruppen Flivik och Gåsfjärden

81. B.V.W

82. U.V.W

83. B.W

84. H.Ö.H

Ombud för 1–84: Jur. kand. G.H.B

Klagande och motpart

Scandinavian Stone Naturstenskompaniet AB

Ombud: Advokaterna T.A och J.E

Motpart

Länsstyrelsen i Kalmar län

SAKEN

Ansökan om tillstånd till fortsatt och utökad täktverksamhet samt vattenverksamhet på fastigheten A m.fl. i Oskarshamns kommun

---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår yrkandet om att domstolen ska inhämta förhandsavgörande från EU-domstolen.
2. Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom på sådant sätt att följande villkor får lydelse enligt nedan.

a) Villkor 9

Markvibrationer – definierade som högsta svängningshastighet i vertikalled – orsakade av sprängning för losshållning, får vid bostads- eller fritidshus inte överstiga 4 mm/s vid mer än en av de senaste tio mättillfällena och då högst 6 mm/s. Vibrationerna ska mätas enligt gällande Svensk Standard SS 460 48 66 eller motsvarande.

Mätning ska ske när losshållning sker med samverkande laddning överstigande 90 kg inom 500 meter från närmaste bostad samt vid varje bulksprängning.

Mätning ska därutöver ske när det skett en förändring i verksamheten som kan medföra att värdena riskerar att överskridas eller på tillsynsmyndighetens begäran. Placering av mätpunkter ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Om mätning inte kan genomföras till följd av fel i mätutrustning ska uppföljande kontroll i stället göras i enlighet med kontrollprogram.

b) Villkor 10

Luftstötsvåg till följd av sprängning för losshållning, mätt genom frifältsmätning, får vid bostads- eller fritidshus inte överstiga 120 Pa.

Kontroll av luftstötvågor ska ske i enlighet med kontrollprogram.

c) Villkor 13

Innehållet av föroreningar i det vatten som släpps ut från sedimentationsanläggning får som årsmedelvärde, beräknat utifrån halten i minst sex prover, jämnt fördelade över året, inte överstiga följande värden.

Suspenderat material	10 mg/l
Totalkväve	2,5 mg/l
Oljeindex	1 mg/l

Provtagningspunkt ska anges i kontrollprogrammet. Tillsynsmyndigheten får medge undantag från föreskriven provtagningsfrekvens.

d) Villkor 24

Den bortledda vattenvolymen från täktområdet ska mätas enligt vad som närmare anges i kontrollprogrammet. Vattenuttagen ska journalföras månadsvis.

e) Villkor 26

Journaler över utförda mätningar och observationer ska hållas tillgängliga hos bolaget för tillsynsmyndigheten.

3. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandena i övrigt.

4. Mark- och miljööverdomstolens beslut den 8 maj 2023 avseende villkor 9, 10 och 12 ska fortsatt gälla fram till dess att denna dom fått laga kraft.

5. Mark- och miljööverdomstolen fastställer mark- och miljödomstolens beslut om sekretess.

BAKGRUND

Mark- och miljödomstolen har lämnat Scandinavian Stone Naturstenskompaniet AB tillstånd till fortsatt och utökad täktverksamhet för bergmaterial m.m. på fastigheten A m.fl. i Oskarshamns kommun. Tillståndet innefattar även rätt att bortleda inläckande yt- och grundvatten samt utföra och bibehålla anläggningar för detta. Målet i Mark- och miljööverdomstolen gäller om verksamheten ska anses tillåtlig samt utformningen av vissa villkor.

YRKANDEN M.M I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

H.A, R.B, A.B, S.B, K.B, L.B, SV.B, A.D, C.D, E.D, I.D, T.D, Döderhults Naturskyddsförening Ostkustleden, J.E, A.K.E, M.F, E.F, L.F, J.F, J.Ö.F, K.F, P.F, P.E.F, R.F, E.G.H, M.G, G.G, P.G, C.H, I.H, T.H, D.H, H.H, V.H, J.I, H.I, J.O.I, F.I, M.I, M.J, A.J, G.J, V.J, B.J, M.K, R.K, Y.L, T.L.B, I.L, U.L, P.L, L.L, M.L, M.O.L, M.M, C.M, H.M, P.N, E.N, Oskarshamnsbygdens fågelklubb, R.P, G.R, M.P.R, Å.R, K.S, M.S, A.S, C.S, S.S, D.S, W.S, A.S, B.S.N, P.S, J.S, KR.S, J.E.S, G.S, P.T, Urbergsgruppen Flivik och Gåsfjärden, B.V.W, U.V.W, B.W och H.Ö.H (H.A m.fl.) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen i första hand ska avslå ansökan och i andra hand ska

avvisa den. I sista hand har de yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra de av mark- och miljödomstolen föreskriva villkoren på det sätt som anges nedan. De har även yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen. Slutligen har de yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa deras rätt till ersättning för rättegångskostnader till det belopp som de yrkade ersättning för i mark- och miljödomstolen.

Tillståndets omfattning

Tillstånd ska ges för en begränsad tid om 10 år och för att under tillståndstiden årligen loss hålla högst 250 000 ton. Årlig produktion av blocksten ska redovisas kvartalsvis. Tillståndet ska inte medge gat- och kantstensklippning. Brytområdet ska begränsas geografiskt enligt ingivet förslag.

Oförutsedd skada

Tiden för att framställa anspråk på ersättning med anledning av oförutsedda skador av vattenverksamheten ska fastställas till 20 år räknat från utgången av den av domstolen bestämda arbetstiden.

Buller

Ljudnivån från täktverksamhetens samtliga delar samt transporter inom och till och från verksamhetsområdet får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid fasad på bostadshus/fritidshus och vid uteplatser och andra ytor för utevistelse i bostadens närhet än följande värden:

40 dB(A) helgfri måndag–fredag kl. 07.00–18.00. Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utföras.

Ljudnivån från den samlade verksamheten, inklusive transporter till och från täkt, får inte ge upphov till högre ljudnivå inomhus i bostad/fritidshus än 25 dB(A)Leq.

Dessa begränsningar ska kontrolleras genom immissionsmätningar och genom närfältsmätningar. Vid kontroll av ekvivalentvärden ska mätning ske under period som verksamhet pågår med maximalt bullrande omfattning. Ekvivalenta värden ska

beräknas för de tidsperioder som olika verksamheter pågår, dock minst en timme. Kontroll ska ske inom tre månader från det att verksamheten påbörjas, och därefter så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra att värdena riskerar att överskridas eller när tillsynsmyndigheten bedömer att det behövs.

Om utförd kontrollmätning visar att villkoret överskrids ska allt arbete genast avbrytas och åtgärder vidtas så att värdena innehålls innan arbetena återupptas. Ny kontrollmätning ska göras i samband med att arbetena återupptas.

Arbetstid

Täktverksamhetens samtliga delar, såsom sprängning, avbaning, borrhning, linsågning, delning av block, lastning, transporter och underhållsarbeten, får endast bedrivas helgfri måndag–fredag kl. 07.00–18.00.

Täktverksamheten, inklusive transporter samt underhållsarbete, får inte bedrivas under följande tider:

- Från skärtorsdag kl. 12.00 till dag efter annandag påsk kl. 07.00
- Från 15 juni till och med den 15 augusti
- Från den 23 december kl. 12.00 till dag efter trettondagen kl. 07.00

Fysisk avgränsning

Till dess efterbehandling är slutförd ska fysisk avgränsning så som stängsel, stenrad eller liknande finnas uppsatt i terrängen runt brytningsfronten där fallhöjden överstiger tre meter. Om stenrad används ska höjd och avstånd mellan stenar anges.

Kemikaliehantering

Petroleumprodukter, andra flytande kemikalier och flytande farligt avfall ska förvaras under tak på tät hårdgjord yta inom invallat område. Oljefat, smörjmedel och övriga flytande kemiska produkter och flytande farligt avfall ska förvaras i låst utrymme. Lagring av petroleumprodukter får också ske i transportgodkänd IBC-behållare så kallade ADR-tankar. Påkörningsskydd ska anordnas. Hantering av nämnda produkter och tankning av fordon ska ske på sådant sätt att spill eller läckage inte kan nå avlopp och så att förorening av mark, ytvatten eller grundvatten inte kan ske. Uppställning

under icke arbetstid av mobila maskiner och fordon med innehåll av petroleumprodukter ska ske på särskilt anordnad tät hårdgjord yta.

Sprängningar

Sprängningar får endast ske enligt ett särskilt program för skjuttider, signalsystem och varningsrutiner. Programmet ska upprättas i samråd med tillsynsmyndigheten. Berörda ska på lämpligt sätt informeras om tidpunkten för sprängning. Informationen ska ges minst sju dagar före planerad sprängning. I informationen ska anges bl.a. beräknad tid för sprängning. I anslutning till, men före sprängning, ska omgivningen varnas med en tydlig ljudsignal. Sprängning ska utföras så att luftstöt våg, buller och vibrationer vid bebyggelse och andra platser där allmänheten befinner sig, begränsas. Vid sprängning ska bolaget vidta åtgärder så att stenkastning inte förekommer utanför avspärrat område.

Markvibrationer

Markvibrationer – definierade som högsta svängningshastighet i vertikalled – orsakade av sprängning får inte överstiga 2,5 mm/s vid bostadshus vid mer än 10 % av mättillfällena per år och då högst 4 mm/s. Mätningarna ska utföras enligt gällande Svensk Standard (för närvarande SS 460 48 66). Angivna begränsningsvärden för vibrationer ska följas upp genom mätningar i enlighet med gällande kontrollprogram. Verksamhetsutövaren ska bekosta installation av mätutrustning samt följa upp mätningar för registrering av markvibrationer på samtliga byggnader i influensområdet.

Luftstöt våg

Luftstöt våg till följd av sprängning – mätt genom frifältsmätning – får vid bostadshus inte överstiga 100 Pa vid mer än 10 % av mättillfällena per år och då högst 150 Pa. Mätningarna ska utföras enligt gällande Svensk Standard (för närvarande SS 02 52 10). Angivna begränsningsvärden för vibrationer och luftstöt vågor ska följas upp genom mätningar i enlighet med gällande kontrollprogram. Verksamhetsutövaren ska bekosta installation av mätutrustning samt följa upp mätningar för registrering av markvibrationer på samtliga byggnader i influensområdet.

Vattenrening

Det vatten som avleds från täktområdet ska passera genom en sedimentationsanläggning med oljeavskiljande funktion. Sedimentationsanläggningarna ska vara tillräckligt dimensionerade för att tillsammans klara det maximala flödet av avlett vatten från täktområdet. Sedimentationsanläggningarna ska vidare innehålla både djupområden och grundare växtzoner för att åstadkomma sedimentation av småpartiklar och kvävereduktion. En plan innehållande redovisning för hur bolaget ska anpassa den befintliga sedimentationsanläggningen enligt ovan ska lämnas till tillsynsmyndigheten innan tillståndsgiven verksamhet satts igång. Anpassning ska ske efter samråd med tillsynsmyndigheten. Tillkommande sedimentationsanläggning ska anläggas när så erfordras utifrån fortsatt brytning. Slutlig utformning och dimensionering av tillkommande sedimentationsanläggningen ska bestämmas efter samråd med tillsynsmyndigheten. Anläggningarna ska dagligen kontrolleras, även okulärt. Regelbunden provtagning av vatten avseende vattenkvalitet och dess kemiska status ska ske vid utloppet från anläggning, längs med avrinningen samt vid utloppet i Fliviken. Larm- och gränsvärden måste fastställas avseende utgående flöden och vattenkvalitet.

Damning

Damning från verksamhetsområdet och de enskilda vägar som leder till och från verksamhetsområdet ska motverkas genom vattenbegjutning. Salt får inte användas för att binda damm. Dammalstrande krossar, siktar och liknande utrustning ska vara inbyggda eller utrustade på annat sätt som effektivt motverkar damning, t.ex. genom bevattning av dysor. Om krossen är inbyggd ska dammavsugning ske genom filter. Borrutrustning ska vara utrustad med filter- och dammupptagningsanordningar. Det uppsamlade dammet ska omhändertas på ett enligt tillsynsmyndigheten godtagbart sätt. Kontroll med larm- och gränsvärden avseende partikelhalter i luften ska finnas. Om problem ändå uppstår genom damning från verksamheten ska, efter samråd med tillsynsmyndigheten, ytterligare åtgärder vidtas för att begränsa damningen.

Kontrollprogram

Förslag till kontrollprogram ska tas fram omgående. Programmet ska vara godkänt av tillsynsmyndighet före brytning påbörjas. I kontrollprogrammet ska mätpunkter,

mätmetoder, mätfrekvens samt utvärderingsmetoder anges. Programmet ska revideras vid behov på tillståndshavarens initiativ efter samråd med tillsynsmyndigheten. Programmet kan även revideras efter tillsynsmyndighetens initiativ.

Skydd för djur

Till skydd för fåglar samt grod- och kräldjur får avverkning och avbaning inte ske under perioden mars–juli för att undvika risk för skada under häcknings-, lek- och yngelperioder. Den del av brytområdet där boplats för en skyddad fågelart finns undantas från brytning av berg under hela tillståndstiden som en ändamålsenlig åtgärd för att upprätthålla en kontinuerlig ekologisk funktion för arten. Området omfattar både känd befintlig boplats och ytterligare potentiella boplatser. Sprängning och skutknackning i tåkten får under perioden från 1 februari till 15 september inte ske närmare konstaterad boplats för den skyddade fågelarten, dvs. boplats som är tagen i besittning någon gång under häckningssäsongen, än 150 m. Övrig verksamhet får under perioden 1 februari till 15 september inte ske närmare konstaterad boplats, dvs. boplats som är tagen i besittning någon gång under häckningssäsongen, än 50 m. Om tveksamhet råder kring bedömningen av konstaterad boplats ska expertis inom området anlitas för bedömningen. Åtgärdsprogram angående skydd för barbastell och andra fridlysta fladdermusarter i området ska tas fram. Detta ska göras av expertis och godkännas av tillsynsmyndigheten.

Kväveläckage

Allt bergmaterial med risk för förhöjt kväveinnehåll ska förvaras inom en tät lagringsyta. Vatten från den täta lagringsytan ska omhändertas så att utsläpp av förorenande ämnen till omgivningen inte sker.

Dricksvattentäkter

Verksamheten får inte medföra försämring av vattenkvalitet eller vattenkvantitet i enskild dricksvattentäkt. Verksamhetsutövaren ska två gånger per år under samtliga år som verksamhet bedrivs samt fem år efter att efterbehandlingen avslutats, ta prov på vattnet i samtliga brunnar inom influensområdet. Dessa prov ska gälla både vattenkvantitet samt vattenkvalitet. Proven ska genomgå kemisk standardanalys för vatten från enskild vattentäkt. Första provtagning ska göras innan verksamhetsstart.

Om det under tillståndstiden uppstår vattenbrist eller försämring av vattenkvalitet i enskild vattentäkt, varmed avses brunn inom det redovisade influensområdet, för tillgodoseende av fastighetens behov av vatten för hushåll, djurhållning eller näringsverksamhet, ska verksamhetsutövaren efter begäran ersätta befintlig brunn eller på annat sätt ordna tillhandahållande av vatten för ovan angivet ändamål intill dess permanent vattenförsörjning kan ordnas. Kostnader för provisorisk, permanent och ny vattenförsörjning bekostas av verksamhetsutövaren.

Driftstörning

Inträffar driftstörning som kan innebära risk för skada på miljön eller på människors hälsa ska verksamheten omedelbart avbrytas, lämpliga åtgärder vidtas och tillsynsmyndigheten omgående kontaktas.

Scandinavian Stone Naturstenskompaniet AB (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra villkor 5, 9, 10, 13, 24 och 26 så att villkoren får den lydelse som anges nedan. Bolaget har även yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska förordna att domstolens beslut den 8 maj 2023 ska fortsätta att gälla till dess domstolens avgörande i detta mål får laga kraft.

Villkor 5

Buller från verksamheten inklusive transporter fram till allmän väg ska, såvitt beror på bolagets verksamhet, begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än nedanstående värden;

Måndag–fredag, kl. 06.00–18.00	47 dB(A)
Lördag, söndag och helgdag, kl. 06.00–18.00	35 dB(A)
Nattetid, kl. 22.00–06.00	37 dB(A)
Övrig tid	42 dB(A)

Ljudimmissionen får inte innehålla ofta återkommande impulser.

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB(A) får inte utgöras nattetid kl. 22.00–06.00.

Kontroll av buller ska ske så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, samt i övrigt med det intervall som anges i kontrollprogrammet. Kontroll ska antingen ske genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar vid berörda bostäder. Ekvivalentvärden ska bestämmas för de tidsperioder som anges ovan, dock endast då verksamheten faktiskt pågår. Bolagets bullrande verksamhet ska stoppas under den tid bullerkontroll ske vid AB Nybrogrus närliggande verksamhet.

Villkor 9

Markvibrationer – definierade som högsta svängningshastighet i vertikalled – orsakade av sprängning för losshållning, får vid bostads- eller fritidshus inte överstiga 4 mm/s vid mer än en av de senaste tio mättillfällena och då högst 6 mm/s. Vibrationerna ska mätas enligt gällande Svensk Standard SS 460 48 66 eller motsvarande.

Mätning ska ske när losshållning sker med samverkande laddning överstigande 90 kg inom 500 meter från närmaste bostad samt vid varje bulksprängning. Mätning ska därutöver ske när det skett en förändring i verksamheten som kan medföra att värdena riskerar att överskridas eller på tillsynsmyndighetens begäran. Placering av mätpunkter ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten. För det fall mätning inte kan genomföras till följd av fel i mätutrustning ska uppföljande kontroll i stället göras i enlighet med kontrollprogram.

Villkor 10

Luftstötsvåg till följd av sprängning för losshållning, mätt genom frifältsmätning, får vid bostads- eller fritidshus inte överstiga 120 Pa.

Kontroll av luftstöt vågor ska ske vid förändringar av sprängningar som gör sannolikt att villkoret riskerar att överträdas.

Villkor 13

Innehållet av föroreningar i det vatten som släpps ut från sedimentationsanläggning får som årsmedelvärde inte överstiga följande värden.

Suspenderat material

10 mg/l

Totalkväve	2,5 mg/l
Oljeindex	1 mg/l

Provtagningspunkt och -frekvens ska anges i kontrollprogrammet för verksamheten.

Villkor 24

I första hand yrkas på följande lydelse: Den bortledda vattenvolymen från täktområdet ska mätas enligt vad som närmare anges i kontrollprogrammet.

I andra hand yrkas på följande lydelse: Den bortledda vattenvolymen från täktområdet ska mätas med en summerande flödesmätare eller gångtidsmätare. Vattenuttagen ska journalföras månadsvis.

Villkor 26

Journaler över utförda mätningar och observationer ska hållas tillgängliga hos bolaget för tillsynsmyndigheten.

Interimistiska förordnanden och inhibition

Bolaget har även yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska förordna att domstolens beslut den 8 maj 2023 avseende villkor 9 och 10 ska fortsätta att gälla till dess Mark- och miljööverdomstolens dom får laga kraft.

Bolaget har slutligen yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska förordna att domstolens beslut den 8 maj 2023 om inhibition av villkor 12 ska fortsätta att gälla till dess Mark- och miljööverdomstolens dom får laga kraft.

Länsstyrelsen i Kalmar län har tillstyrkt bolagets yrkande om ändring av villkor 9, 10 och 26 samt till viss del bolagets yrkande om ändring av villkor 24. Länsstyrelsen har motsatt bolagets yrkande om ändring av villkor 5 och 13. Länsstyrelsen har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ska ändras med anledning av H.A m.fl:s talan.

H.A m.fl. har motsatt sig bolagets yrkanden.

Bolaget har motsatt sig H.As m.fl:s yrkanden.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har i allt väsentligt anfört detsamma som i mark- och miljödomstolen. Nedan återges sammanfattande synpunkter, tillägg och förtydliganden.

H.A m.fl. har anfört bl.a. följande.

Begäran av förhandsavgörande från EU-domstolen

I detta mål finns det en stor osäkerhet vad gäller tolkningen och tillämpningen av ramvattendirektivet. Det är oklart hur en prövningsmyndighet ska hantera frågan om tillåtlighet i förhållande till ramvattendirektivet i de fall den ansvariga nationella myndigheten, trots att en grundvattenförekomst används för uttag av vatten för upp till 1 000 personer, inte har beslutat om vattenstatus och miljö kvalitetsnormer för förekomsten. Det är vidare oklart vilken omfattning och säkerhetsgrad beslutsunderlaget behöver ha för att det ska vara möjligt att bedöma om verksamheten medför risk för överträdelse av miljö kvalitetsnormer. Tidigare praxis från EU-domstolen klargör inte vilka krav som ska ställas på beslutsunderlaget. Slutligen är det oklart om det är förenligt med ramvattendirektivet att inte inkludera efterbehandlingskedet i tillståndet.

Verksamhetens tillåtlighet

Den miljökonsekvensbeskrivning som upprättats bör inte godkännas. Riskerna och konsekvenserna avseende verksamheten med följdverksamheter är otillfredsställande utredda och redovisade. Bolaget har i många fall dragit felaktiga, eller inga, slutsatser av de underlagsrapporter man själv låtit utföra.

Det måste ske en fullständig bedömning som inkluderar den följdverksamhet som AB Nybrogrus bedriver samt trafik. Hänsyn måste tas till den kumulativa påverkan på omgivningen från de två verksamheterna. I detta fall saknas en sådan fullständig prövning.

Det är felaktigt att beskriva täkten som primärt en blockstenstäkt. Den verksamhet som Nybrogrus AB bedriver inom samma verksamhetsområde – om än i annan regi – innebär att täkten i allt väsentligt kan jämföras med en ballasttäkt. För blockstensprodukter beräknas en årlig utleverans på 20 000–30 000 ton per år och för ballastprodukter söks tillstånd för utleverans på 850 000 ton per år.

Den planerade verksamheten måste ur lokaliseringssynpunkt betraktas som en ny täktverksamhet eftersom ansökan innebär en ökning av mängden brutet material från det idag tillståndsgivna 3 000 000 ton till 18 000 000 ton och en utleverans om väsentligt högre volymer än vad som tillåts idag. Det är en ökning på 165 % årligen jämfört med nuvarande tillstånd. Vidare ska brytområdet enligt ansökan öka från 12 ha till 37 ha vilket medför att ny mark tas i anspråk med nya olägenheter som följd. Den planerade utvidgningen kommer dessutom ske mot sydost med följd att verksamheten kommer närmare bostäder i Flivik. 25 ha av skog och jordbruksmark blir verksamhetsområde.

Lokaliseringsutredningen är så bristfällig att det inte är möjligt att bedöma om det finns likvärdiga eller bättre lokaliseringar. Denna brist är därmed så väsentlig att den inte möjliggör prövning om den valda platsen är lämplig eller om krav på annan lokalisering skulle vara oskäligt.

Täktverksamheten är inte en markanvändning som är lämplig. Den kan i stället komma att påtagligt skada områdets natur- och kulturvärden. Verksamheten medför en alltför långtgående påverkan på riksintresset för att den ska vara tillåtlig.

Verksamheten riskerar dessutom att försämra både ekologisk och kemisk status för vattendrag i närområdet. Vidare innebär den en otillåten negativ påverkan på grundvatten. En utökning i enlighet med ansökan kan inte godtas då verksamheten riskerar att ytterligare försämra den redan otillfredsställande statusen och äventyra möjligheten att uppfylla miljökvalitetsnormen 2027. Påverkan på grundvattenförekomsten måste bedömas utifrån ramvattendirektivet och SGU:s föreskrifter trots att miljökvalitetsnormer saknas.

Täktverksamheten kommer vidare att medföra både en sådan otillåten störning för flera arter som avses i 4 § punkten 2 artskyddsförordningen (2007:845) och en sådan otillåten skada eller förstörande av fortplantningsområde och viloplats som avses i 4 § punkten 4 samma förordning. Artskyddsdispens krävs därmed. Det saknas dock förutsättningar för att ge en dispens. Bolagets ansökan om täkttillstånd ska därmed även på denna grund avslås då artskyddsförordningen är tillämplig både för själva täktområdet och de kringliggande områdena och lokaliseringen därmed strider mot 2 kap. 6 § miljöbalken.

Verksamheten kommer dessutom att medföra alltför stora olägenheter för närboende för att anses vara en lämplig lokalisering.

Det är inte visat att den sökta verksamheten är lokaliserad och kan utformas på ett sådant sätt att den med lämpliga skyddsåtgärder, begränsningar eller försiktighetsmått kan bedrivas utan att alltför stora skador eller olägenheter på omgivningen uppkommer. Tillståndet är inte förenligt med vare sig miljöbalkens mål om en hållbar utveckling, allmänna hänsynsregler och övriga krav, EU-rättsliga krav om artskydd och vattenkvalitet eller Europakonventionen för mänskliga rättigheter. Ansökan ska därför avslås.

Särskilt om risker för enskildas vattentäkter

Bolaget har inte redovisat de befintliga brunnarna på ett riktigt sätt. I utförd brunnsinventering saknas svar från cirka 20–25 % av alla tillfrågade fastighetsägare. Trots detta påstår bolaget att man genomfört en detaljerad brunnsinventering och använt den för att bättre bedöma påverkans effekt och framtagandet av kontrollprogrammet. Av bolagets miljökonsekvensbeskrivning och WSP:s rapport kan man på ett flertal ställen utläsa att det finns risk för brunnar i området. Geoveta AB har pekat på flera delar i bolagets rapport som är osäkra.

Prövningsmyndigheter måste förhålla sig till ramvattendirektivets krav om icke-försämring oavsett om statusklassning gjorts eller inte. Faktum kvarstår att en stor mängd människor får sitt dricksvatten från aktuellt grundvatten. En bedömning av påverkan även på övriga vatten måste ingå i tillåtlighetsbedömningen. Även om

domstolen anser att ramvattendirektivets krav inte är relevanta i detta fall måste den negativa påverkan på grundvatten, brunnar och våtmarken Vimsjön ingå i tillåtlighetsbedömningen. Den utredning bolaget presenterat visar inte att risk för brunnar saknas, ej heller att Vimsjön inte kan komma att påverkas negativt. Frågor om vattenkvalitet är vidare en tillåtlighetsfråga som inte kan skjutas upp till kontrollprogrammet.

Svar på bolagets yrkande om villkorsändringar

Villkor 5

Bolagets föreslagna villkor 5 innebär en klar försämring jämfört med nu gällande tillstånd och en oacceptabel ökning av det buller som närboende kommer att utsättas för, både vad gäller decibel och tid. Varken utökning av bullervärden eller verksamhetstid kan godtas. Redan den verksamhet som bedrivs på platsen idag är mycket störande. Bolaget hänvisar till att tillståndshavaren ska ha rättsliga och faktiska förutsättningar att följa villkoren. Här är det fråga om en pågående verksamhet och bolaget uppger att det följer gällande tillstånd med villkor. Det kan därmed inte anses orimligt att bolaget även fortsättningsvis innehåller samma nivå för buller som gäller för nuvarande verksamhet. Tekniken torde i stället snarare ha blivit bättre än sämre sedan 2009.

Villkor 9 och 10

I första hand bör de villkor som de yrkat gälla. Om dessa villkor inte föreskrivs bör åtminstone villkoren i mark- och miljödomstolens dom kvarstå oförändrade.

Villkor 13

Det är av stor vikt att reglera antalet mätningar av föroreningar i sedimentationsanläggningens vatten. Det är inte tillräckligt att detta endast finns med i kontrollprogrammet. Om möjligt bör mättillfällena göras mer frekventa än vad mark- och miljödomstolen beslutat.

Villkor 24

Det är mycket viktigt att kontrollen av vattenuttag från täktområdet regleras i villkor och inte enbart i kontrollprogrammet, bl.a. eftersom närboende är helt beroende av enskilda vattentäkter.

Villkor 26

Frågan om vattenuttag är de närboendes största oro med verksamheten. Mark- och miljödomstolens villkor ska därför kvarstå. Det har inte alltid varit lätt att få ta del av relevanta uppgifter från bolaget och inte heller kontakter med tillsynsmyndigheten har varit helt friktionsfria.

Rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen

Påverkan från vattenverksamheten gäller inte enbart påverkan på enskilda brunnar, utan berör både enskilda och allmänna intressen. Bortledandet av grundvatten medför risk för minskad vattenmängd i brunnar och för grödor samt risk för förorening av vatten. Bortledandet medför även betydande risk för saltvatteninträngning i detta havsnära skärgårdsområde. En sakägare har rätt att föra talan om allmänna intressen. I vissa fall är det endast intrång i de allmänna intressena som gör att ett tillstånd kan sättas i fråga och en sakägare som har rätt att föra talan i dessa delar bör också kunna få sina kostnader ersatta. Ofta hör de enskilda och allmänna intressena ihop på ett sådant sätt att det är svårt att skilja dem åt.

Ersättning för rättegångskostnader ska fullt ut motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande samt arvode till ombud och biträde, såvitt kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Den angivna tiden inkluderande genomgång av samtliga handlingar i målet samt skrivande av samrådsyttrande och yttrande över ansökan och bemötande kan omöjligt anses vara oskälig. Ersättningskravet avser hälften av den faktiska tiden för genomgång av handlingar, framtagande av yttranden och övrig förberedelse då denna tid kan anses härröra från frågor som avser vattenverksamheten.

Bolagets modell är osäker och ger inte nödvändigtvis en rättvisande bild av den framtida påverkan av vattenverksamheten. Bolaget har inte på ett fullgott sätt redogjort

för verksamheten och alla dess relevanta konsekvenser, vilket förorsakat merarbete. Vidare har bolaget löpande ändrat uppgifter, vilket även det föranlett merarbete. Vad gäller Geovetas rapport gäller denna i sin helhet vattenverksamheten. Frågor om geohydrologi och övrig påverkan på vatten är av stor vikt i målet och svårt att sätta sig in i för en lekman. Kostnaden för rapporten bör således i sin helhet bekostas av bolaget.

Bolaget har anfört bl.a. följande.

Villkor 5

Naturvårdsverket har sedan ett betydande antal år ändrat riktlinjerna för externt industribuller på så sätt att riktvärden för buller dagtid startar kl. 06.00. Mark- och miljööverdomstolen har i annat mål angett att dessa tider ska vara utgångspunkten för bedömningen av villkor för buller för miljöfarliga verksamheter. Trots detta anför frekvent myndigheter att för befintliga verksamheter, som har gällande tillstånd med det tidigare intervallet för buller dagtid (07.00–18.00) föreskrivet i villkor, ska dessa fortsatt att gälla. För nya verksamheter anförs nyss nämnda skäl i princip aldrig. En sådan ordning är inte konkurrensneutral och är inte förenlig med rättsordningens principer avseende villkorsskrivning. Särskilt som i förevarande fall när det är visat i bullerutredningen att bullervillkoren kan innehållas och att det skulle innebära betydande men för bolaget och dess samarbetspartner AB Nybrogrus om dagtidsvärdena för buller inte börjar gälla förrän kl. 07.00.

I detta sammanhang ska särskilt nämnas att bolaget har anpassat föreslaget och i domen föreskrivit bullervillkor så att bolagets och AB Nybrogrus samlade buller inte överskrider 50 dB(A). Enligt tidigare tillstånd hade bolagen ett gemensamt bullervillkor. Det är av denna anledning av väsentlig betydelse att bolagen får ett likalydande villkor för buller i sina respektive prövningar (AB Nybrogrus ansökan är fortfarande under prövning). AB Nybrogrus lastar t.ex. vattenbyggnadssten i den närliggande hamnen från kl. 06.00 och det är direkt olämpligt att bolagets tillstånd inte möjliggör för bolaget att i praktiken bedriva någon verksamhet från kl. 06.00 utifrån bullervillkoret. Villkoret ska således ändras i enlighet med bolagets yrkande.

Villkor 9 och 10

Den sökta verksamheten är primärt en blockstenstäkt och inte en ballaststäkt. Även om likheter finns för dessa olika typer av verksamheter föreligger även avgörande skillnader för vissa moment, varav sprängning är ett sådant. I en blockstenstäkt sker två olika typer av sprängningar för losshållning, primärsprängning för blocksten samt primärsprängning med bulksprängämne (traditionell ballastsprängning).

Bulksprängningarna måste ske för att avlägsna partier av berget som inte kvalitativt uppfyller kraven för produktion av blocksten och på så sätt möjliggöra brytning av det kvalitativa berg som nyttjas för blockstenstillverkningen. Blockstenssprängning går ut på att lösgöra berget så försiktigt och i så stora stycken som möjligt, för att kunna producera blocksten till produkter av natursten, såsom hällar, fasad- och golvplattor, murar, gravstenar, köksbänkar, gat- och kantsten etc. Dessa två typer av sprängningar är av väsentligt skild karaktär. Det skiljer bl.a. i både borrhålsstorlek och pallhöjd.

Vid primärsprängning för blocksten fordras betydligt mindre sprängsalvor (i genomsnitt cirka 2 500 ton berg) än vid ballastverksamheten (i genomsnitt cirka 25 000–30 000 ton berg), då syftet endast är att frigöra blocket från berget men inte att sönderdela det (motsatt syfte jämfört med ballastsprängningar). Att i villkor inte skilja på blockstens- och ballastsprängningar blir av denna anledning olämpligt.

Med föreskrivit villkor låter sig inte de olika sprängningstyperna särskiljas. Detta medför att bolaget, för att undvika villkorsbrott, måste mäta alla slags primärsprängningar, såväl bulksprängning som primärsprängningar för blocksten. Det medför i sin tur att bolaget tvingas utföra dyra mätningar trots att detta, ur skyddssynpunkt eller andra försiktighetsmått, inte är motiverat. Villkorsskrivningen i villkor 9–10 är orimligt betungande.

Av denna anledning bör Mark- och miljööverdomstolen justera villkoret på så sätt att ordet sprängningarna byts ut till mättillfällena för att endast ta sikte på när mätning sker. Samt bör ett andra stycke tillfogas som föreskriver att mätning ska ske när losshållning sker med samverkande laddning överstigande 90 kg inom 500 meter från närmaste bostad samt vid varje bulksprängning. Med ett sådant tillägg kommer ändamålsenlig uppföljning av vibrationernas störning till omgivningen att kunna

kontrolleras samtidigt som bolaget inte behöver vidta kostsam mätning när det är helt obefogat ur störningsperspektiv.

Det ska framhållas att avståndet till bostäder generellt är över 500 meter. Det är bara i absoluta ytterkanterna av tälten (och då är avståndet som minst 460 meter) som det kan bli fråga om att vidta åtgärder för att innehålla 4 mm/s. Åtgärder som kan vidtas för detta är bl.a. att anpassa sprängstorleken. Av vibrationsutredningen framgår att det enbart är för avstånd inom 500 meter och vid samverkande laddning över 92 kg som det kan bli en fråga om att behöva vidta åtgärder för att innehålla 4 mm/s.

Sammantaget finns det alltså ingen anledning till att bolaget skulle kontrollera varje sprängtillfälle.

Vad gäller nivån för luftstövåtgång 120 Pa anses vara standard. Några särskilda förhållanden i omgivningen som motiverar en lägre nivå kan inte anses föreligga och har inte heller påståtts. Avseende luftstövåtgång bör det framgå att kontroll ska ske när det föreligger risk för en överträdelse. Av vibrationsutredningen framgår tydligt att det föreligger stor marginal till av bolaget yrkat frifältsvärde.

Villkor 13

Frekvensen av antalet mätningar bör i första hand vara avhängigt behovet, vilket kan variera över tid. Det kan också visa sig vara svårt att utföra mätningar under vissa årstider. Att genom tillståndsvillkor reglera antalet mätningar för föroreningar genom utsläpp från sedimentationsanläggningen förefaller vara en relativt långtgående och statisk reglering i förhållande till villkorsändamålet. Att i stället, genom delegation hänskjuta frågan om antalet mättillfällen till ansvarig tillsynsmyndighet ger en mer flexibel och ändamålsenlig reglering av tillståndet. I domen är därtill frågan om kontroll delegerad till tillsynsmyndigheten, varför frågan om provtagningsfrekvens fullt ut kan hanteras inom ramen för sådan delegation. Villkoret bör således ändras enligt presenterat yrkande.

Villkor 24

Bolaget har ingen erinran mot ambitionen med villkoret. Med vilken teknik bolaget företar aktuella mätning bör dock inte regleras på förevarande sätt. I domen anges att

vattenvolymen ska mätas med summerande flödesmätare trots att det finns flera sätt att mäta utgående vattenvolym. Syftet och skyddsintresset bakom villkoret är att det ska finnas kännedom om det bortledda vattnets volym. Tekniken bakom mätningens resultat är i detta sammanhang av underordnad betydelse.

Bolagets erfarenhet är att summerande flödesmätare är en olämplig teknik för täktverksamheter med små vattenvolymer samt att det råder stor driftosäkerhet under vintertid. Metoden bedöms således inte som lämplig och kan bli kontraproduktiv om utrustningen inte fungerar som önskat eller om det kommer bättre och lämpligare utrustning i framtiden. Bolaget bör av denna anledning inte vara skyldigt att mäta i enlighet med viss förutbestämd teknik. Skyldigheten enligt villkoret bör endast vara att mäta på sådant sätt att den totala vattenvolymen kan summeras och redovisas.

Frågan om mätmetod bör därför hänskjutas till kontrollprogrammet alternativt bör det föreskrivas att mätning kan ske med antingen summerande flödesmätare eller gångtidsmätare.

Villkor 26

Bolaget har i sak inga invändningar mot att berörda tar del av journaler över utförda mätningar och observationer. Denna typ av villkor bör dock av rättssäkerhetsskäl inte föreskrivas som ett tillståndsvillkor.

Som villkoret är utformat ger det skenet av en servicefunktion, vilket inte är dess syfte och heller inte i linje med ändamålet för verksamheten. Vidare kan tillsynsmyndigheten alltid begära in de aktuella journalerna och tillhandahålla dessa för allmänheten, varför det framstår som överflödigt att ålägga bolaget denna typ av skyldighet. Till detta kommer att villkorsbrott är straffsanktionerat, vilket medför att bolaget kan tvingas lägga mycket tid och resurser för att bistå den som anser sig vara berörd av verksamheten för att undvika villkorsbrott.

Om någon som berörs av verksamheten önskar journalutdrag över utförda mätningar eller observationer är det rimligare att denne vänder sig till tillsynsmyndigheten för att

ta del av dessa. Tillsynsmyndigheten har en grundlagsstadgad skyldighet att tillhandahålla allmänna och offentliga handlingar till var och en.

Svar på H.As m.fl:s överklagande

Bolagets ansökan har föregåtts av gedigen planering och utredningar utförda av sakkunniga. När det gäller frågan om följdverksamhet har samtliga frågor av relevans redovisats i miljökonsekvensbeskrivningen och därmed varit underlag för mark- och miljödomstolens prövning. Beträffande buller så är villkoren för bolagets verksamhet utformade med beaktande av det kumulativa ljudbidrag som AB Nybrogrus verksamhet ger upphov till. Det är också buller som är den primära kumulationskällan för de respektive verksamheterna.

I den hydrologiska utredningen har påverkan både gällande kvalitet och kvantitet beskrivits för brunnarna och därmed också grundvattnet i området. Det är utifrån underlaget tydligt att täktens påverkan på brunnarna är liten och risken för skada liten.

Såvitt gäller rättegångskostnader ska bolaget vid mark- och miljödomstolen svara för sådana kostnader som varit skäligen påkallade för att tillvarata klagandens rätt i målet avseende tillstånd till vattenverksamhet. Det är i allt väsentligt domstolens och länsstyrelsens uppgift att bevaka och tillvarata de allmänna intressena inom ramen för prövningen. Även beträffande rättegångskostnader saknas det därmed anledning att göra en annan bedömning än mark- och miljödomstolen gjort.

Länsstyrelsen har anfört bl.a. följande.

Villkor 5

Länsstyrelsen avstyrker den av bolaget yrkade ändringen av villkor 5. Enligt utförda bullerberäkningar framgår att bullret från de verksamheter som sökanden vill bedriva mellan kl. 06.00–07.00 uppgår till som högst 47 dB(A) vid närmaste bostadshus (48 dB(A) kumulativt med AB Nybrogrus planerade verksamhet). Med hänsyn till att täkten är lokaliserad nära bostäder och att området i övrigt är fritt från starkt bullrande verksamheter skulle en ändring av bullerbegränsningen på det sätt som bolaget yrkat innebära en betydande ökning av störningarna i omgivningen. Bolaget har inte visat att

en fortsatt begränsning av bullrande verksamhet mellan kl. 06.00–07.00 till 40 dB(A) skulle medföra orimliga merkostnader. Bolaget bör kunna planera sin verksamhet på ett sätt att föreskriven bullernivå kan innehållas till kl. 07.00. Det är oklart vilka moment som bolaget menar inte går att utföra mellan kl. 06.00–07.00 enligt nu föreskrivet villkor. Därför bör den period som betecknas ”nattetid” även för den utvidgade tükten anges till kl. 22.00–07.00. Länsstyrelsen instämmer med mark- och miljödomstolens domskäl i denna del.

Villkor 9, 10 och 13

Länsstyrelsen tillstyrker bolagets yrkade ändringar av villkor 9 och 10 men avstyrker ändring av villkor 13. Att reglera provtagningsfrekvensen i villkor om utsläpp till vatten är vedertaget. För att villkoret ska fylla sitt syfte och fånga upp variationen under året bör mätningarna spridas ut och inte vara för få. Totalkväve är en parameter som kan förväntas variera under året. I villkor 12 finns krav på att sedimentationsanläggningen ska innehålla grundare växtzoner för att åstadkomma kvävereduktion. En sådan rening fungerar framför allt under sommarhalvåret. Bolaget har inte visat att sex prover jämnt fördelade över året är för långtgående. Bolaget har invänt att det under vissa förhållanden under sommaren eller vintern kan vara svårt att ta prover. Detta problem kan dock lösas genom att tillsynsmyndigheten får möjlighet att ge undantag.

Villkor 24 och 26

Länsstyrelsen tillstyrker att villkor 24 ändras så att villkoret blir teknik neutralt. Bolaget har dock inte motiverat varför skrivningen om att vattenuttagen ska journalföras månadsvis ska utgå. Skrivningen om journalföring ska därför kvarstå. Myndigheten tillstyrker vidare bolagets yrkade ändring av villkor 26.

Samhällsbyggnadsnämnden i Oskarshamns kommun har anfört bl.a. följande.

Nämnden har inga synpunkter på bolagets yrkande när det gäller justering av villkor 9, 24 eller 26.

Villkor 5

AB Nybrogrus har inte enligt nu gällande tillstånd rätt till utlastning av vattenbyggnadssten i hamn från kl. 06.00. Av AB Nybrogrus tillstånd villkor 3 framgår att lastning och uttransport av krossprodukter på lastbil, transport av krossprodukter med transportband till kaj och vidare ombord på fartyg, underhållsarbete omfattande hamn- och vägunderhåll samt reparation av maskiner och transportband får bedrivas helgfri måndag–fredag kl. 06.00–21.00. Verksamheten avseende transport av vattenbyggnadssten med bergtruck/dumper till kaj samt utlastning av vattenbyggnadssten till pråm eller likvärdig farkost får bedrivas helgfri måndag–fredag kl. 07.00–16.00. AB Nybrogrus har dock i ansökan om förnyat tillstånd, som nu är under prövning, begärt att riktvärden för buller ska gälla i enlighet de tider som anges i Naturvårdsverkets riktlinjer för industribuller, samt att utlastning av vattenbyggnadssten får ske helgfri måndag–fredag kl. 06.00–18.00. Det är fördelaktigt för tillsynsmyndigheten om de båda bolagen som bedriver verksamhet inom samma verksamhetsområde får likalydande villkor för buller.

Villkor 10

Av riskanalys och vibrationsutredning som upprättats inför ansökan framgår att ”luftstöt vågens utbredning och intensitet från ett spräng tillfälle till ett annat kan visa stora variationer vid samma mätplats beroende på många olika faktorer”. Förutom faktorer som rör själva sprängningen kan även vindriktning, vindstyrka, luftlagrens skiktning och markytans reflektions- och absorptionsförmåga påverka intensiteten av en luftstöt våg. Det är därför lämpligt att villkors lydelsen ändras till ”kontroll av luftstöt vågor ska ske i enlighet med mätmetoder, mätfrekvenser och utvärderingsmetoder som ska framgå av kontrollprogram”.

Villkor 13

Tillståndet bör ge vägledning om vad som är en rimlig provtagningsfrekvens. Detta för att ge ett representativt värde för att kontrollera villkorsuppfyllnad. Ett årsmedelvärde blir inte tillämpligt om för få antal prover tas för kontroll av att villkoret följs. Ges det utrymme för att ta färre antal prover bör utsläppsvillkoren regleras på annat sätt än som årsmedelvärde.

HANDLÄGGNINGEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har under målets handläggning yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska besluta om ändring i vissa villkor till dess dom i målet meddelas eller annat förordnas. Mark- och miljööverdomstolen har i beslut den 8 maj 2023 ändrat, till dess annat förordnats eller frågan slutligt avgörs, mark- och miljödomstolens dom på så sätt att begreppet ”sprängningarna” i villkor 9 och 10 ersätts med ”mättillfällena”. I samma beslut har domstolen förordnat att villkor 12, förutom första meningen som lyder ”Det vatten som avleds från täktområdet ska passera genom sedimentationsanläggning med oljeavskiljande funktion innan det släpps ut i recipienten”, inte ska gälla (inhibition).

Mark- och miljööverdomstolen har hållit huvudförhandling och syn i målet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Inhämtande av förhandsavgörande från EU-domstolen

Mark- och miljööverdomstolen anser att det i målet inte har uppkommit någon sådan fråga som föranleder tvivel om tolkningen av unionsrätten och som gör det nödvändigt för domstolen att inhämta förhandsavgörande från EU-domstolen för att döma i saken. Förhandsavgörande från EU-domstolen ska därför inte inhämtas. H.A m.fl:s yrkande om inhämtande av förhandsavgörande ska därför avslås.

Mark- och miljööverdomstolen övergår till att pröva om tillstånd ska ges för ansökt verksamhet samt, om tillstånd ges, pröva om villkoren för verksamheten ska ändras enligt överklagandena.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Mark- och miljööverdomstolen finner, i likhet med mark- och miljödomstolen, att miljökonsekvensbeskrivningen kan godkännas och läggas till grund för prövningen i målet. När det gäller den kumulativa påverkan från bolagets verksamhet tillsammans med den verksamhet som AB Nybrogrus bedriver, delar domstolen bolagets

bedömning att den kumulativa verkan endast rör bullerbidraget från de båda verksamheterna. Denna kumulativa påverkan är tillräckligt beskriven i miljökonsekvensbeskrivningen och har också hanterats när bullervillkoret har bestämts. Domstolen anser vidare att den samrådsprocess som föregått ansökan uppfyller de krav som följer av 6 kap. miljöbalken. H.A m.fl:s yrkande om att ansökan ska avvisas ska därför inte bifallas.

Tillåtligheten

H.A m.fl. har framfört flera invändningar mot tillåtligheten. De anser att lokaliseringsutredningen är bristfällig och att täkten bör jämföras med en ballasttäkt. Vidare har de anfört att täkten strider mot bestämmelserna om riksintressen i 3 och 4 kap., miljö kvalitetsnormerna för vatten i 5 kap. och artskyddet i 8 kap. miljöbalken. De har slutligen anfört att sökt verksamheter innebär betydande olägenheter för kringboende främst genom påverkan på enskilda brunnar, buller och vibrationer.

Lokaliseringens lämplighet

Utgångspunkten vid val av plats för en täkt är lokaliseringsregeln i 2 kap. 6 § miljöbalken som föreskriver att platsen ska vara lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta möjliga intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. I fråga om täkter med vanligt förekommande material såsom bergtäkter finns det goda möjligheter att undersöka alternativa placeringar. I nu aktuellt fall är det fråga om en täkt för att utvinna blocksten. Även om det vid utvinningen av blocksten uppstår en stor mängd reststen, är det ändå fråga om en blockstenstäkt och lokaliseringsprövningen ska ske utifrån detta. Omhändertagandet av reststenen är dock en viktig fråga vid prövningen av en blockstenstäkt, se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens dom den 26 mars 2015 i mål nr M 11070-13.

Eftersom berggrund som är lämplig för brytning av blocksten inte är vanligt förekommande begränsas möjliga alternativa platser för verksamheten. Av lokaliseringsutredningen framgår att fyndigheten är unik även om utbredningen inte är helt klarlagd. Varken SGU eller länsstyrelsen har ifrågasatt bolagets beskrivning när det gäller behovet av den blocksten som bryts i täkten. När det gäller

omhändertagandet av reststenen framgår att denna kan nyttiggöras genom den verksamhet som bedrivs av AB Nybrogrus. Enligt bolaget innebär det att reststen endast tillfälligt läggs i upplag. Tåktens lokalisering nära hamnen i Flivik gör att transport av reststen till viss del kan ske sjövägen, vilket minskar de störningar som landtransporter medför. När det gäller olägenheter för närboende är avståndet till närmaste bebyggelse tillräckligt för att verksamheten med rimliga skyddsvillkor kan bedrivas utan olägenhet för människors hälsa eller miljön. Som Mark- och miljööverdomstolen återkommer till nedan anser domstolen att verksamheten inte på ett otillåtet sätt kommer i konflikt med naturvärden, artskydd eller miljökvalitetsnormer. Sammantaget medför det anförda att verksamhetens lokalisering är lämplig. Vad som anförts av närboende om eventuella servitutsvägar som uppges tillhöra en samfällighet påverkar inte bedömningen.

Riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken

Mark- och miljööverdomstolen delar mark- och miljödomstolens bedömning att verksamheten med de villkor som föreskrivits inte riskerar att skada områden av riksintresse enligt 3 och 4 kap. miljöbalken på ett otillåtet sätt.

Miljökvalitetsnormer för vatten enligt 5 kap. miljöbalken

Grundvattentillgången i området är inte en grundvattenförekomst som omfattas av miljökvalitetsnormer. Fliviken är dock en del av Gåsfjärdens vattenförekomst och vad gäller påverkan på denna delar domstolen den bedömning som mark- och miljödomstolen gjort om att kravet på kväveavskiljning är tillfyllest för att hindra risk för påverkan på där gällande normer. Verksamheten strider därmed inte mot försämringsförbudet och äventyrar inte möjligheten att nå fastställda miljökvalitetsnormer.

Biotopskydd och artskydd

Den av bolaget utförda naturvärdesinventeringen och artskyddsutredningen ger ett bra underlag för bedömningen av vilka naturvärden och skyddade arter som finns i området och verksamhetens påverkan på dessa.

För den skyddade fågelart som tidvis förekommit i verksamhetsområdet anser domstolen att det försiktighetsmått som mark- och miljödomstolen föreskrivit, dvs. villkor 8, är tillräckligt för att en otillåten störning inte ska uppkomma. Länsstyrelsen, som är den myndighet som utövar tillsyn över artskyddet, har inte heller haft några synpunkter på villkor 8 i fråga om skyddsavstånd eller tidsperiod.

Det är utrett i målet att verksamhetsområdet för tåkten ligger i ett område rikt på fladdermusarter. H.A m.fl. har anfört att bolagets underlag när det gäller påverkan på fladdermöss är bristfälligt och att det inte säkert går att säga vilken påverkan som den sökta verksamheten kan få på fladdermöss.

I bolagets underlag bedöms miljön inom verksamhetsområdet inte som lämplig för yngelkolonier eller reproduktionslokaler. Risken för förlust av yngelkolonier eller reproduktionslokaler anses därför som försumbar. De platser i närheten av täktområdet som kan hysa lämpliga lokaler kommer enligt bolagets underlag inte att påverkas av sökt verksamhet. Av underlaget framgår vidare att avverkningen av skog inom det utökade verksamhetsområdet kan leda till förlust av födosöksområden, men att det finns liknande biotoper i närheten. Förlusten av födosöksområden anses därför som försumbar. Av underlaget framgår vidare att ingen ny belysning kommer att installeras till följd av utökat brytområde och att risken för negativ påverkan på fladdermusfaunan till följd av ljud- och ljusföroreningar inom verksamhetsområdet är försumbar.

Mark- och miljööverdomstolen anser att bolagets underlag är tillräckligt för att det ska gå att bedöma verksamhetens påverkan på fladdermöss. Underlaget visar att sökt verksamhet inte riskerar att påverka fladdermusfaunan på ett otillåtet sätt.

Domstolen delar mark- och miljödomstolens bedömning att någon negativ påverkan på bevarandestatusen för blåsippa inte uppkommer till följd av den ansökta verksamheten och att någon dispens inte krävs.

När de gäller de biotopskyddsområden som finns i närheten av täktområdet anser domstolen att verksamheten inte riskerar att skada biotoperna. Bolaget har också åtagit

sig att hålla ett skyddsavstånd till vissa biotopskyddade objekt i tåktens närhet, se s. 152 i mark- och miljödomstolens dom.

Olägenheter för enskilda

H.A m.fl:s främsta invändning mot sökt verksamhet är att den, enligt dem, kommer att innebära en negativ påverkan på vatten i enskilda brunnar, både i fråga om kvantitet och kvalitet.

Mark- och miljööverdomstolen anser att den utredning som finns i målet kring verksamhetens påverkan på grundvattnet är robust och att det inte framkommit något som talar för att det skulle finnas risk för skada på närbelägna brunnar. Med de villkor som föreskrivits för vattenverksamheten t.ex. i fråga om kontroll och möjligheten till anmälan om oförutsedd skada är ansökt vattenverksamhet tillåtlig. Det kan också noteras att bolaget har åtagit sig att vidta en inledande inventering och provtagning av vattenkvalitet av samtliga brunnar i påverkansområdet, se s. 152 i mark- och miljödomstolens dom.

Även övriga olägenheter från verksamheten i form av buller, vibration och damning kan hanteras på ett godtagbart sätt genom föreskrivande av villkor.

Sammantagen bedömning av verksamhetens tillåtlighet

Mark- och miljööverdomstolen delar därmed mark- och miljödomstolens bedömning i frågan om verksamhetens tillåtlighet och anser varken att frågan om lokalisering, riksintressen, miljökvalitetsnormer, artskydd, biotopskydd eller påverkan på enskilda intressen utgör skäl för att avslå ansökan.

Ändring av villkor för verksamheten

H.A m.fl. har yrkat att ett stort antal villkor i tillståndet ska ändras. Mark- och miljööverdomstolen har vid genomgång av yrkandena konstaterat att vissa föreslagna ändringar i huvudsak motsvarar vad som redan gäller enligt befintliga villkor. I andra fall är föreslagna villkor alltför långtgående med hänsyn till den rimlighetsavvägning som ska göras där nyttan av skyddsåtgärder ska vägas mot

kostnaderna för dessa. H.A m.fl:s yrkanden beträffande villkor som omfattas av bolagets yrkanden om villkorsändring behandlas nedan.

Villkor 5 och 6 – buller och arbetstid

Bolaget har yrkat att bullervärdet för verksamhet dagtid ska gälla från kl. 06.00 i stället för kl. 07.00. Länsstyrelsen och H.A m.fl. har motsatt sig en sådan ändring.

Samhällsbyggnadsnämnden har påpekat att det är väsentligt ur tillsynssynpunkt att bolaget får samma bullervillkor som AB Nybrogrus.

Mark- och miljööverdomstolen delar bolagets uppfattning att det inte finns något hinder mot att bullernivåerna för dag kan börja gälla redan från kl. 06.00 även för befintlig verksamhet. Av Naturvårdsverkets vägledning framgår dock att riktvärdena för buller är avsedda att användas som utgångspunkt och vägledning för den bedömningen ska göras i varje enskilt fall. Nivåerna bör i normalfallet vara vägledande för bedömning av om buller utgör en olägenhet med det kan finnas skäl att tillämpa andra nivåer, såväl högre som lägre, liksom andra tider. Att det vid en bedömning i det enskilda fallet kan finnas skäl att bestämma andra tider framgår också av praxis, se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 12 februari 2016 i mål nr M 4949-15, avgörande den 11 december 2019 i mål nr M 6644-18 och avgörande den 11 maj 2023 i mål nr M 3267-22.

I detta fall är det fråga om en befintlig täkt där det inom täktens närområde finns ett flertal bostäder. Det finns en risk för att närboende kan komma att drabbas av ytterligare bullerstörningar om bullrande verksamhet, i enlighet med bolagets yrkande, tillåts redan från kl. 06.00. Det villkor som hittills gällt har haft föreskriven nattetid till och med kl. 07.00 och en eventuell ändring av villkoret skulle därmed kunna innebära att närboende påverkas av buller vid andra tider än de är vana vid. Bolaget har inte anfört tillräckliga skäl för varför bullrande verksamhet ska tillåtas redan från kl. 06.00. Bolagets yrkande till ändring av villkor 5 ska därför avslås.

H.A m.fl. har beträffande buller och arbetstid föreslagit dels att arbetstiden begränsas till dagtid vardagar, dels att bullernivån bestäms till 40 dB(A). De har vidare

föreslagit viss annan lydelse när det gäller kontroll av bullervärdet. Bolaget och länsstyrelsen har motsatt sig en sådan ändring av villkoret.

Mark- och miljööverdomstolen noterar att det av mark- och miljödomstolens föreskrivna villkor 6 följer att vissa mer bullrande moment i verksamheten endast får utföras under en begränsad arbetstid samt att särskilda begränsningar av arbetstiden gäller under sommaren. Villkor 5 och 6 avseende buller och arbetstid får anses motsvara vad som normalt godtas för bergtäktsverksamhet. Detta gäller även regleringen av hur villkoren ska kontrolleras.

Sammantaget finner Mark- och miljööverdomstolen att det inte finns skäl att ändra villkor 5 eller 6.

Villkor 9 - markvibrationer

Bolaget har yrkat att villkor 9 ska ändras så att mätning för att kontrollera att villkoret följs inte ska behöva ske vid varje sprängning. I stället bör det enligt bolaget vara tillräckligt att mätning sker vid bulksprängningar samt vid loss hållning med samverkande laddning överstigande 90 kg inom 500 meter från närmaste bostad. Dessutom ska det ske mätning om det skett en förändring i verksamheten som kan medföra att värdena för markvibrationer riskerar att överskridas eller om tillsynsmyndigheten begär att mätning ska ske. Bolaget har även yrkat att vibrationerna ska mätas enligt gällande Svensk Standard SS 460 48 66 eller motsvarande. Bolaget har motiverat sitt yrkande med att den nu gällande lydelsen av villkoret innebär att bolaget måste utföra onödigt många mätningar, även vid sprängningar där det inte finns risk för att villkoret överskrids.

Länsstyrelsen har tillstyrkt yrkandet. H.A m.fl. har till del yrkat att liknande justeringar ska införas men tillagt att gränsvärden ska följas upp med mätningar enligt gällande kontrollprogram. H.A m.fl. har därutöver yrkat att gränsvärdet ska sättas ned till 2,5 mm/s.

Mark- och miljööverdomstolen anser att vad bolaget anfört som skäl till varför villkoret bör ändras har fog för sig. Med den av bolaget föreslagna utformningen av

villkoret säkerställs att mätningar sker i en tillräcklig omfattning. Det värde om 4 mm/s som föreskrivits i villkoret får anses som praxis för att skydda byggnader mot skada och det saknas skäl att ändra detta.

Mark- och miljööverdomstolen anser att villkor 9 ska ändras i enlighet med bolagets yrkande.

Villkor 10 – luftstötsvågor

Bolaget har yrkat att gränsvärdet ska höjas till 120 Pa samt att mätning för kontroll av villkoret ska ske vid förändringar av sprängningar som gör det sannolikt att villkoret riskerar att överträdas. Länsstyrelsen har tillstyrkt yrkandet. H.A m.fl. har motsatt sig en höjning av gränsvärdet samt anfört att villkoret ska följas upp genom mätningar enligt gällande kontrollprogram. Även samhällsbyggnadsnämnden anser att det i villkoret ska hänvisas till kontrollprogrammet som ska reglera mätmetoder, mätfrekvenser och utvärderingsmetoder.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att 120 Pa har godtagits i praxis som gränsvärde och att det saknas skäl att bedöma nu aktuell verksamhet på annat sätt. Mark- och miljööverdomstolen anser inte att det är tillräckligt att mätning endast ska ske vid förändringar av verksamheten som innebär risk för villkorsöverträdelse utan delar nämndens och H.A m.fl:s uppfattning att det angivna begränsningsvärdet bör kontrolleras på sätt som får utarbetas inom kontrollprogrammet. Av det av mark- och miljödomstolen föreskrivna villkor 20 framgår att kontrollprogrammet ska innehålla mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod.

Villkor 10 bör således ges den utformning som följer av domslutet.

Villkor 12 och 13 – utformning av sedimentationsanläggning samt utsläpp av vatten från anläggningen

Bolaget har yrkat att villkor 13 ska ändras på så sätt att definitionen av hur årsmedelvärdet beräknas ska utgå och att provtagningsfrekvensen ska regleras i kontrollprogrammet i stället för i villkoret. Som skäl har bolaget bl.a. anfört att det

under vissa årstider kan vara svårt att utföra provtagningar. Länsstyrelsen, samhällsbyggnadsnämnden och H.A m.fl. har motsatt sig ändringen.

Mark- och miljööverdomstolen anser inte att vad bolaget har anfört utgör skäl för att ändra villkoret. Provtagningen framstår inte som orimligt kostsam och vattenfrågan är mycket angelägen för de närboende. Det bör av villkoret framgå hur årsmedelvärdet beräknas. Dock bör, som länsstyrelsen föreslagit vid huvudförhandlingen, tilläggas att tillsynsmyndigheten får medge undantag från provtagningsfrekvensen. Därmed kan tillsynsmyndigheten ge undantag om det, som bolaget anfört, skulle vara omöjligt att genomföra en provtagning med hänsyn till väderförhållandena. H.A m.fl. har vidare yrkat att det ska fastställas vid vilka provpunkter som innehållet av föroreningar ska mätas. Domstolen anser dock, i likhet med bolaget, att provtagningspunkt kan bestämmas i kontrollprogrammet.

H.A m.fl. har även yrkat att villkor 12 avseende sedimentationsanläggningen ska ges en annan lydelse, bl.a. att larm- och gränsvåer måste fastställas avseende utgående flöden och vattenkvalitet. Bolaget och länsstyrelsen har motsatt sig detta.

Mark- och miljööverdomstolen anser att villkor 12 på ett tillräckligt sätt reglerar sedimentationsanläggningens utformning och funktion. Det saknas skäl att ändra villkoret på det sätt som H.A m.fl. yrkat.

Villkor 24 – mätning av vatten som bortleds

Bolaget har yrkat att villkoret justeras så att villkoret inte föreskriver en viss teknik utan att detta i stället följer av kontrollprogrammet. Länsstyrelsen har tillstyrkt den delen men ansett att kravet på att vattenuttaget ska journalföras månadsvis ska kvarstå. H.A m.fl. har fört fram att det är viktigt att reglera tekniken i villkor och inte enbart i kontrollprogrammet.

Mark- och miljööverdomstolen anser att det är olämpligt att i villkor som kan antas gälla under en längre tid föreskriva användandet av en viss teknik. Regleringen av

mätmetod bör därför lämpligen ske i kontrollprogrammet. Däremot bör kravet på att journalföra vattenuttaget månadsvis kvarstå i enlighet med vad länsstyrelsen har anfört.

Villkor 26 – kontrolljournalers tillgänglighet

Bolaget har yrkat att villkoret ska utgå eller ändras så att journaler endast hålls tillgängliga för tillsynsmyndigheten. Länsstyrelsen har tillstyrkt ändringen men H.A m.fl. har motsatt sig den.

Mark- och miljööverdomstolen anser att bolagets yrkande är lämpligt och att villkoret bör ändras i enlighet med yrkandet. Genom att tillsynsmyndigheten kan begära att få tillgång till journalerna säkerställs även att enskilda närboende kan ta del av dem hos tillsynsmyndigheten.

Interimistiska förordnanden

Bolaget har yrkat att Mark- och miljööverdomstolens förordnande i beslut den 8 maj 2023 angående villkor 9, 10 och 12 ska fortsätta att gälla till dess denna dom vinner laga kraft. Domstolen finner det lämpligt att förordnandena kvarstår.

Rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen

Mark- och miljödomstolen ålade bolaget att ersätta H.A m.fl:s rättegångskostnader där med 132 000 kr. H.A m.fl. har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska förplikta bolaget att ersätta dem för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen med 196 000 kr i enlighet med deras yrkande där.

Mark- och miljööverdomstolen, som har gått igenom H.A m.fl:s anförda skäl och tagit del av materialet i mark- och miljödomstolen, anser att den bedömning mark- och miljödomstolen gjort i sina domskäl är väl avvägd och att utdömt ersättningsbelopp därför är riktigt. Mark- och miljööverdomstolen lämnar således H.A m.fl:s yrkande om ytterligare ersättning utan bifall.

Sammanfattning

Mark- och miljööverdomstolen finner inte några skäl för att avvisa eller avslå ansökan. Den överklagade domen ska ändras endast på så sätt att villkor 9, 10, 13, 24 och 26 får den lydelse som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2024-04-19

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Malin Wik och Mikael Hagelroth, referent, tekniska rådet Claes Becker samt tf. hovrättsassessorn Johan Corell.

Föredragande har varit Jennifer Jarebro.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2022-05-25
meddelad i
Växjö

Mål nr M 1145-21

SÖKANDE

Scandinavian Stone Naturstenskompaniet AB

Ombud: Advokaterna T.A och J.E

SAKEN

Ansökan om tillstånd till fortsatt och utökad täktverksamhet m.m. och för verksamheten nödvändig vattenverksamhet inom fastigheterna A m.fl. Oskarshamns kommun

Avrinningsområde: 72/73 rinner mot Gåsfjärden

N: 6378613 E: 593955 SWEREF99

DOMSLUT

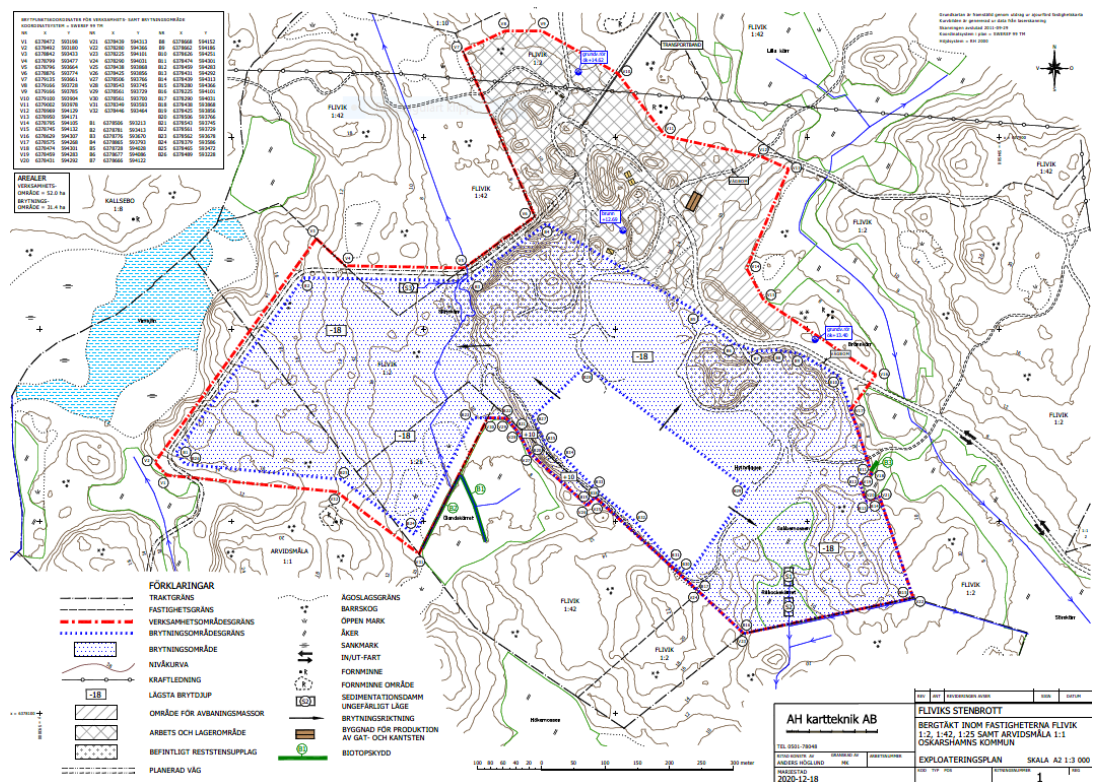
Tillstånd till miljöfarlig verksamhet

Mark- och miljödomstolen lämnar Scandinavian Stone Naturstenskompaniet AB tillstånd till miljöfarlig verksamhet enligt miljöbalken, att inom fastigheterna A, B, C samt D, Oskarshamns kommun loss hålla 18 000 000 ton berg samt därutöver 120 000 ton morän och andra överlagrande jordar, med ett maximalt årligt uttag av 800 000 ton berg och 40 000 ton annat material. Det sammanlagda årliga uttaget får dock inte överstiga 800 000 ton material. Tillståndet gäller 30 år från det att denna dom vunnit laga kraft.

För tillståndet gäller följande villkor.

1. Verksamheten – inbegripet åtgärder för att minska utsläppen till vatten och luft samt andra störningar från verksamheten – ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget uppgivit eller åtagit sig i målet, om inte annat framgår av denna dom.
2. Uttag av material får inte ske utanför det område som avgränsats med blå streckad linje på nedanstående bild. Övrig verksamhet får inte bedrivas utanför det område som markerats med röd streckad linje. Brytning får inte ske under nivån - 18 m ö h, med undantag för pumpgrop - 20 m ö h (RH2000).

3. Verksamhets- och brytningsområdet, samt fixpunkter ska vara utmärkta i terrängen på väl synligt sätt under hela verksamhetstiden. På avsnitt med fallrisker ska allmänheten med stenrad eller på annat tydligt sätt uppmärksammas på riskerna med att beträda verksamhetsområdet.
4. Avverkning av skog och avbaning av vegetationstäckor ska anpassas till uttagstakten och får inte vara större än vad som fodras för att bedriva täkt under tre år.

5. Buller från verksamheten inklusive transporter fram till allmän väg ska, såvitt beror på bolagets verksamhet, begränsas så att det inte ger upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än nedanstående värden;

Måndag-fredag, kl. 07.00-18.00	47 dB (A)
Lördag, söndag och helgdag, kl. 07.00-18.00	35 dB (A)
Nattetid, kl. 22.00-07.00	37 dB (A)
Övrig tid	42 dB (A)

Ljudimmissionen får inte innehålla ofta återkommande impulser.

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB (A) får inte utföras nattetid kl. 22.00-07.00.

Kontroll av buller ska ske så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer, samt i övrigt med det intervall som anges i kontrollprogrammet.

Kontroll ska ske antingen genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar vid berörda bostäder. Ekvivalentvärden ska bestämmas för de tidsperioder som anges ovan, dock endast då verksamhet faktiskt pågår.

Bolagets bullrande verksamhet ska stoppas under den tid bullerkontroll sker vid AB Nybrogrus närliggande verksamhet.

6. Sprängning och borring för losshållning får endast ske helgfri måndag-fredag kl. 07.00-18.00. Sådan verksamhet får inte bedrivas under tiden från midsommarafton till och med den 31 juli.

Avbaning och övrig borring får endast ske helgfri måndag-fredag kl. 06.00-18.00.

Tunga transporter till och från verksamheten får endast ske helgfri måndag-fredag kl. 06.00-22.00. Tunga transporter som av särskilda skäl måste ankomma eller lämna tåkten utanför den angivna tiden ovan får ske vid maximalt tio tillfällen per kalenderår.

Tillverkning av gat- och kantsten får endast ske helgfri måndag-fredag kl. 07.00-19.00 samt helgfria lördagar under perioden september till maj kl. 08.00-14.00.

7. Sprängning för losshållning ska föregås av signal, tydligt hörbar minst 500 meter från verksamhetsområdets gräns.
8. Sprängning får inte ske direkt nedanför eller inom en radie på 50 meter från aktiva boplatser för skyddsklassad art under perioden 1 januari – 1 september.
9. Markvibrationer – definierade som högsta svängningshastighet i vertikalled – orsakade av sprängning för losshållning, får vid bostads- eller fritidshus inte överstiga 4 mm/s vid mer än en av de senaste tio sprängningarna och då högst 6 mm/s. Vibrationerna ska mätas som toppvärde i sockel på bottenvåning.
10. Luftstötsvåg till följd av sprängning för losshållning, mätt genom frifältsmätning, får vid bostads- eller fritidshus inte överstiga 100 Pa vid mer än en av de senaste tio sprängningarna och då högst 150 Pa.
11. Damning från täkten inklusive transporter ska begränsas. Det åligger bolaget att vidta åtgärder för att ytterligare begränsa damning om det finns risk för olägenhet i omgivningen.
12. Det vatten som avleds från täktområdet ska passera genom sedimentationsanläggning med oljeavskiljande funktion innan det släpps ut i recipienten. Sedimentationsanläggningarna ska vara tillräckligt dimensionerade för att tillsammans klara det maximala flödet av avlett vatten från täktområdet. Sedimentationsanläggningarna ska vidare innehålla både djupområden och grundare växtzoner för att åstadkomma sedimentation av småpartiklar och kvävereduktion. Befintlig sedimentationsanläggning ska uppfylla dessa krav senast sex månader efter det att tillståndsgiven verksamhet har satts igång.
13. Innehållet av föroreningar i det vatten som släpps ut från sedimentationsanläggning får som årsmedelvärde, beräknat utifrån halten i minst sex prover, jämnt fördelade över året, inte överstiga följande värden.

Suspenderat material	10 mg/l
Totalkväve	2,5 mg/l
Oljeindex	1 mg/l
14. Drivmedel, övriga kemiska produkter och farligt avfall ska förvaras i täta behållare, som är märkta med innehåll, samt på, för aktuella ämnen ogenomsläpplig, invallad yta. Lagringsytan ska utformas så att nederbörd inte ansamlas och så att behållare inte kan skadas genom påkörning.

Uppsamlingsvolymen inom en lagringsyta ska minst motsvara den största behållarens volym samt 10 % av övriga behållares sammanlagda volym.

Tillfällig uppställning av ADR-klassad drivmedelstank undantas från kravet på invallning.

15. Hantering av petroleumprodukter och andra kemikalier samt tankning och uppställning av fordon och maskiner, får endast ske på tät yta, alternativt stenmjölsbädd, utformad så att spill och läckage inte kan förorena omgivningen. Detta gäller dock inte larvburna maskiner om ett skydd för uppsamling av spill är ordnat under fordonet. För tillfälliga tankningsplatser får absorptionsduk användas. Saneringsutrustning ska finnas lätt tillgänglig och i anslutning till tankplats.
16. Förvaringstankar för kemiska produkter ska vara utrustade med överfyllnads-skydd eller nivåtak, alternativt ska tankningsutrustningen vara försedd med nivåtak. Dessa ska övervakas genom manuell övervakning eller akustiskt larm.
17. Efterbehandling ska så långt möjligt ske kontinuerligt och så snart verksamheten möjliggör efterbehandlingsåtgärderna. Utmed strandzonen ska bottenytans lutning inte överskrida 1:5 ut till 2 meters vattendjup i den sjö som ska tillskapas efter avslutad täktverksamhet.
18. Senast tre år innan tillståndstiden löper ut ska bolaget ge in förslag till slutlig efterbehandlingsplan till tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingen ska utföras enligt planen, såvida inte tillsynsmyndigheten bestämt annat, och vara avslutad inom den tid som tillståndet gäller. Om verksamheten upphör innan tillståndstiden löpt ut ska efterbehandling av täktområdet ske så snart som möjligt efter tillsynsmyndighetens bestämmande.
19. När verksamheten upphör ska verksamhetsområdet vid behov saneras. Kemiska produkter och farligt avfall ska tas omhand. Bolaget ska då utreda om verksamheten givit upphov till föroreningar och — om så är fallet — vidta åtgärder för att minska skadan.
20. Aktuellt kontrollprogram, med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod, ska finnas senast då tillståndet tas i anspråk.

Delegerade frågor

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § miljöbalken åt ansvarig tillsynsmyndighet för miljöfarlig verksamhet att vid behov fastställa ytterligare villkor beträffande

- Åtgärder för att begränsa damning enligt villkor 11
- Utformning av sedimentationsanläggningar enligt villkor 12
- Efterbehandling och sanering enligt villkor 18 och 19
- Kontroll

Avslaget yrkande

Mark- och miljödomstolen avslår det yrkandet från G.H.Bs huvudmän som framställts under huvudförhandlingen, att domstolen hos SGU ska begära ut uppgifter om produktionsmängder från år 2010 till dags dato.

Tillstånd till vattenverksamhet

Mark- och miljödomstolen lämnar Scandinavian Stone Naturstenskompaniet AB tillstånd till vattenverksamhet enligt miljöbalken, att under den tid som täktverksamhet pågår, på fastigheterna A, B, C samt C, Oskarshamns kommun, bortleda allt i täkten inläckande yt- och grundvatten, och att uppföra och bibehålla de anläggningar som fordras för vattenverksamheten.

För tillståndet till vattenverksamhet gäller följande villkor.

21. Vattenverksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget uppgivit eller åtagit sig i målet, om inte annat framgår av denna dom.
22. Grundvattennivån får inte avsänkas till ett större djup än -19 m ö h (RH2000).
23. Det momentana utflödet av vatten från täkten får inte överstiga 20 l/s i någon utsläppspunkt.
24. Den bortledda vattenvolymen från täktområdet ska mätas med summerande flödesmätare. Vattenuttagen ska journalföras månadsvis.

25. Så länge bortledning av grundvatten från täktområdet sker ska bolaget minst en gång per kvartal mäta grundvattennivåerna i jord och berg i minst fyra observationspunkter belägna inom redovisat influensområde. Kontroll ska i övrigt ske i den omfattning som fastställs i kontrollprogram. Resultaten ska journalföras.
26. Journaler över utförda mätningar och observationer ska hållas tillgängliga hos bolaget för var och en som anser sig berörda av vattenverksamheten.
27. Aktuellt kontrollprogram, med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod, ska finnas senast då tillståndet tas i anspråk.

Delegerade frågor

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § miljöbalken åt ansvarig tillsynsmyndighet för vattenverksamhet att vid behov fastställa ytterligare villkor beträffande kontroll.

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen godkänner miljökonsekvensbeskrivningen.

Ekonomisk säkerhet

Tillståndet till miljöfarlig verksamhet får inte tas i anspråk förrän bolaget ställt säkerhet om 5 500 000 kronor för kostnader för avstädning och efterbehandling av verksamhetsområdet. Säkerheten prövas av mark- och miljödomstolen efter ansökan av bolaget. Säkerheten ska gälla minst två år efter tillståndstidens utgång. Säkerheten förvaras hos Länsstyrelsen i Kalmar län.

Igångsättningstid

Den genom denna dom tillståndsgivna miljöfarliga verksamheten, såvitt avser brytning utöver tidigare tillståndsgiven mängd, ska ha satts igång senast två år efter lagakraftvunnen dom.

Arbets tid

De genom denna dom tillståndsgivna arbetena avseende vattenverksamhet ska

vara utförda inom tio år efter lagkraftvunnen dom.

Oförutsedd skada

Anspraak enligt 24 kap. 18 § tredje stycket miljöbalken på grund av oförutsedd skada ska för att tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen senast 20 år efter arbetstidens utgång.

Verkställighet

Tillstånden till miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet får tas i anspraak även om domen inte har vunnit laga kraft, dock endast inom det brytområde som omfattas av gällande tillstånd från den 11 september 2009.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen ändrar inte den i beslut den 24 mars 2021 fastställda prövningsavgiften om 49 732 kronor.

Rättegångskostnader

Bolaget förpliktigas att betala ersättning för rättegångskostnader till Länsstyrelsen i Kalmar län med 12 800 kronor, exklusive mervärdesskatt, och till G.H.Bs huvudmän med 132 000 kronor, inklusive mervärdesskatt. På beloppen ska betalas ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Sekretessförordnande

Mark- och miljödomstolen förordnar med stöd av 43 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) att sekretess enligt 20 kap. 1 § samma lag ska bestå för uppgifterna som angår skyddad fågelart och som har förebringats vid huvudförhandling inom stängda dörrar och som inte tagits in i denna dom.

Innehållsförteckning	sid.
Domslut	1
Tillstånd miljöfarlig verksamhet	1
Villkor	2
Delegerade frågor	6
Avslag yrkande	6
Tillstånd vattenverksamhet	6
Villkor	6
Delegerade frågor	7
Miljökonsekvensbeskrivning	7
Ekonomisk säkerhet	7
Igångsättningstid	7
Arbetstid	7
Oförutsedd skada	8
Verkställighet	8
Prövningsavgift	8
Rättegångskostnader	8
Sekretessförordnande	8
Ansökan – yrkande	11
Inkomna yttranden från myndigheter	39
Inkomna yttranden från enskilda	59
Sökandens bemötande av inkomna yttrande	131
Domskäl	153
Miljökonsekvensbeskrivning	153
Slutlig miljöbedömning – tillåtlighet	153
Rättsliga utgångspunkter	153
Prövningens avgränsning	154
Lokaliseringen	154
Behov	155
Riksintressen	155
Miljökvalitetsnormer	157

	Biotopskydd	158
	Artskydd	158
	Bortledning av grundvatten	159
	Sammanfattande tillåtlighetsbedömning	159
Villkor		160
	Miljöfarlig verksamhet	160
	Ekonomisk säkerhet	164
	Vattenverksamhet	164
Igångsättningstid		164
Arbetstid		164
Prövningsavgift		165
Verkställighet		165
Rättegångskostnader		165
Bilaga		
	Hur man överklagar	

TIDIGARE BESLUT

Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Kalmar län (MPD) har genom beslut den 11 september 2009 lämnat tillstånd till täktverksamhet på fastigheten A, Oskarshamns kommun. Tillståndet omfattar brytning av högst 3 000 000 ton berg med utleverans av högst 300 000 ton sten. Tillståndet gäller till och med den 31 december 2022.

Tillståndet överklagades till Växjö tingsrätt, miljödomstolen, som genom dom den 1 juni 2010 ändrade villkor 5, men avslog överklagandena i övrigt.

Miljö- och byggnämnden i Oskarshamns kommun har genom beslut den 21 oktober 2014 och den 17 juli 2017 meddelat att anmälda ändringar i form av utökningar av upplagsyta inte föranlett några åtgärder.

ANSÖKAN

Yrkande

Scandinavian Stone Naturstenskompaniet AB (Sökanden) yrkar, så som bolaget slutligen bestämt sin talan, att mark- och miljödomstolen lämnar Sökanden tillstånd till täktverksamhet enligt 9 kap. miljöbalken, inom fastigheterna A, B, C samt D att;

(a) i 30 år losshålla 18 000 000 ton berg samt därutöver 120 000 ton morän och andra överlagrande jordar inom det brytområde som framgår av till ansökan bifogad exploateringsplan, samt

(b) under tillståndstiden årligen losshålla högst 800 000 ton berg respektive högst 40 000 ton morän och andra överlagrande jordar. Det sammanlagda årliga uttaget får dock inte överstiga 800 000 ton material.

Sökanden yrkar vidare att mark- och miljödomstolen lämnar Sökanden tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken, inom fastigheterna A, B, C, samt D att;

- (a) avsänka grundvattennivån under brytningstiden till lägsta nivån -19 m ö h (RH 2000);
- (b) bortleda allt till täkten inläckande yt- och grundvatten; och
- (c) i övrigt anlägga och bibehålla de anläggningar, dammar, brunnar och ledningar m.m. som erfordras för verksamhetens bedrivande.

Sökanden anser att den sökta verksamheten inte medför någon beaktansvärd risk för påverkan på blåsippans bevarandestatus i området, varför det inte bedöms erfordrerligt att söka dispens från artskyddsförordningen. Skulle mark- och miljödomstolen trots detta anse att den ansökta verksamheten är dispenspliktig yrkar Sökanden att dispens från förbuden i 9 § artskyddsförordningen ska meddelas enligt 15 § artskyddsförordningen för den bortgrävning av blåsippa som skulle kunna förekomma i samband med avbaning inom verksamhetsområdet.

Slutligen yrkar Sökanden att mark- och miljödomstolen

- (a) bestämmer igångsättningstiden enligt 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken till två år från lagakraftvunnet tillstånd;
- (b) bestämmer tiden enligt 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken, då arbetena hänförliga till vattenverksamheten ska vara utförda, till tio år från den dag tillståndet vinner laga kraft;
- (c) bestämmer den tid enligt 24 kap. 18 § tredje stycket miljöbalken inom vilken anspråk på ersättning med anledning av oförutsedda skador av vattenverksamhet ska framställas till 20 år räknat från utgången av den av domstolen bestämda arbetstiden;
- (d) föreskriver villkor i enlighet med Sökandens förslag nedan;
- (e) förordnar att tillståndet får tas i anspråk även om det inte har vunnit laga kraft enligt 22 kap. 28 § miljöbalken, så kallat verkställighetsförordnande, inom det bryt- och verksamhetsområde som omfattas av nu gällande tillstånd;
- (f) godkänner den till ansökan bifogade miljökonsekvensbeskrivningen (MKB)
- (g) beslutar att prövningsavgiften för ansökan fastställs till 49 732 kronor; och
- (h) fastställer den ekonomiska säkerheten för kommande efterbehandling till i första hand 1 050 000 kronor och i andra hand 3 910 000 kronor.

Förslag till villkor

1. Om inte annat framgår av övriga villkor eller föreskrifter ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överrensstämmelse med vad Sökanden angivit i ansökningshandlingarna eller i övrigt åtagit sig i målet.
2. Uttag av material får inte ske till ett större djup än - 18 m ö h (RH2000), med undantag för pumpgröp som får vara belägen på ett djup om - 20 m ö h, och inte utanför den på exploateringsplanen markerade gränsen för brytområdet. Övrig verksamhet i samband med exploateringen får inte ske utanför den på exploateringsplanen markerade gränsen för verksamhetsområdet.
3. Det samlade bullret från täktverksamheten samt transporter från Sökandens verksamhet som bedrivs inom området enligt till ansökan bifogad situationsplan, får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än följande värden:
  - 47 dB (A) dagtid helgfri måndag–fredag (kl. 06.00–18.00);
  - 35 dB (A) lördag-söndag och helgdag (kl.06.00-18.00);
  - 37 dB (A) nattetid (kl. 22.00–06.00); och
  - 42 dB (A) övrig tid.

Momentana ljudnivåer nattetid (kl. 22–06) får inte överskrida 55 dB (A).

Den ekvivalenta ljudnivån kontrolleras genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar. Vid kontroll av ekvivalentvärden ska mätning ske under period som verksamhet pågår med maximalt bullrande omfattning.

4. Sprängning får endast ske helgfri måndag–fredag kl. 07.00–18.00. Avbaning och borrhning får endast ske helgfri måndag–fredag kl. 06.00–18.00. (*i andra hand: Sprängning och borrhning inför losshållning får endast ske helgfri måndag-fredag kl. 07.00-18.00. Avbaning och övrig borrhning får endas ske helgfri måndag-fredag kl. 06.00-18.00.*) Tunga transporter till och från verksamheten får ske helgfri måndag–fredag kl. 06.00–22.00. Tunga transporter som av särskilda skäl måste ankomma eller lämna täkten utanför

den angivna tiden ovan får ske vid maximalt tio tillfällen per kalenderår.

Tillverkning av gat- och kantsten får ske helgfri måndag–fredag kl. 07.00–19.00 samt lördagar under perioden september till maj kl. 08.00–14.00.

Mindre störande underhålls- och reparationsarbeten, linsågning, delning av block samt andra icke bullrande arbetsmoment får bedrivas alla dagar dygnet runt. Om särskilda skäl föreligger får tillsynsmyndigheten medge att arbetsmoment sker vid andra tider än vad som föreskrivs i detta villkor.

5. På avsnitt med olycksfallsrisker ska stenrad eller liknande hinder sättas upp eller allmänheten på annat sätt tydligt uppmärksammas på riskerna att beträda verksamhetsområdet.
6. Verksamhets- och brytområdets gränser ska märkas ut i området på väl synligt sätt och med under verksamhetstiden varaktiga markeringar.
7. Inga andra kemikalier än sådana som avses användas i täktverksamheten får förvaras i tækten. Kemikalier inklusive petroleumprodukter ska förvaras i täta, låsbara behållare. Behållare ska vara märkta med uppgift om innehåll. Miljöskadliga flytande kemikalier, inklusive fordonsbränsle, ska förvaras i behållare med sekundärt skydd. Om sekundärt skydd är i form av invallning ska denna rymma den största lagrade behållarens volym plus tio procent.
8. Uppställning av mobila maskiner och fordon med innehåll av petroleumprodukter under icke arbetstid ska ske på särskilt anordnad yta av packat finmaterial eller dylikt om uppställningen inte sker på hårdgjord yta.
9. Saneringsmedel ska finnas tillgängligt i tækten och eventuellt spill ska omhändertas omedelbart.
10. Sprängning vid losshållning ska föregås av signal, tydligt hörbar inom minst 500 meter från brytområdesgränsen.
11. Markvibrationer, definierade som högsta svängningshastighet i vertikalled, orsakade av sprängning får inte överstiga 4 mm/s vid bostadshus vid mer än 1 av de senaste 10 mättillfällena och då uppgå till högst 6 mm/s.
Mätningarna ska göras enligt Svensk Standard (för närvarande SS 460 48 66). Mätning ska ske vid åtminstone de två första sprängningarna och när losshållning sker med samverkande laddning överstigande 90 kg inom 500 meter från närmaste bostad. Mätning ska därutöver ske när det skett en för-

- ändring i verksamheten som kan medföra att värdena riskerar att överskridas. Placering av mätpunkter ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.
12. Luftstötvtåg till följd av sprängning, uttryckt som frifältsvärde, får vid bostadshus inte överstiga 120 Pa. Kontroll av luftstötvtågor ska ske vid förändringar av sprängningar som gör sannolikt att villkoret riskerar att överträdas.
  13. Halten suspenderat material i utgående vatten från verksamheten får inte överstiga 20 mg/l mätt som rullande medelvärde av de fem senaste mätningarna.
  14. Halten totalkväve i utgående vatten från verksamheten får inte överstiga fem mg/l mätt som rullande medelvärde av de fem senaste mätningarna.
  - 14b. Det vatten som avleds från täktområdet ska passera genom en sedimentationsanläggning med oljeavskiljande funktion.
Sedimentationsanläggningar ska vara tillräckligt dimensionerade för att tillsammans klara det maximala flödet av avlett vatten från täktområdet. Sedimentationsanläggningarna ska vidare innehålla både djupområden och grundare växtzoner för att åstadkomma sedimentation av småpartiklar och kvävereduktion.
En plan innehållande redovisning för hur bolaget ska anpassa den befintliga sedimentationsanläggningen enligt ovan ska lämnas till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att tillståndsgiven verksamheten satts igång. Anpassning ska ske efter samråd med tillsynsmyndigheten. (Delegation)
Tillkommande sedimentationsanläggning ska anläggas när så erfordras utifrån fortsatt brytning. Slutlig utformning och dimensionering av tillkommande sedimentationsanläggningen ska bestämmas efter samråd med tillsynsmyndigheten. (Delegation).
  15. Åtgärder ska vid behov vidtas för att begränsa spridning av damm från tåkten och täktverksamhetens samtliga moment.
  16. För verksamheten ska finnas ett kontrollprogram, som möjliggör en bedömning av om villkoren följs. I kontrollprogrammet ska anges mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder. Förslag till kontrollprogram ska ges

in till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter att tillståndet tagits i anspråk.

17. Efterbehandling ska så långt möjligt ske utifrån i ansökan föreslagen efterbehandlingsplan. Vidare ska efterbehandling så långt möjligt ske kontinuerligt och så snart som verksamheten i övrigt gör det möjligt att genomföra arbetena. Samråd ska ske med tillsynsmyndigheten inför slutlig efterbehandling. Efterbehandlingen ska som utgångspunkt vara slutförd inom tillståndstiden såvida tillsynsmyndigheten inte medger annat.

Orientering

Täkten utgör en blockstenstäkt. Bergmaterialet består av den så kallade Fliviksgraniten, som är så unik i sitt slag vad gäller färgsättning och egenskaper att SGU pekat ut Flivik som riksintresse för mineral. Graniten används idag exempelvis till fasadplattor, gatsten, murar, köksbänkar, gravstenar och tekniska mätplattor. Kvaliteten på berget är generellt god för blockstensbrytning. Ställvisa variationer i sprickighet och färg förekommer, vilket medför att även reststen uppstår. Idag samarbetar Sökanden med AB Nybrogrus, som omhändertar reststenen och förädlar den till vattenbyggnadssten eller ballastprodukter. För detta har AB Nybrogrus eget miljötillstånd som medger en årlig produktion av maximalt 850 000 ton krossprodukter och vattenbyggnadssten. Sökanden planerar att fortsätta samarbeta med AB Nybrogrus och hanteringen av reststenen kommer även fortsättningsvis att ske inom ramen för AB Nybrogrus tillstånd. För närvarande pågår därför en parallell tillståndsprövning hos MPD för AB Nybrogrus fortsatta och utökade verksamhet.

Utbrutet bergmaterial beräknas uppgå till cirka 500 000 ton fast berg per år vid ett normalt marknadsläge och maximalt 800 000 ton vissa år. Reststenen omhändertas till traditionell ballast och vattenbyggnadssten. Vid beräkning av utbytet för blocksten (dvs. vilken andel av det fasta berget som slutligen kan förädlas till blockstensprodukter) är det rimligt att först räkna bort sådana bergvolymmer som inte innehåller något fyndigt berg för blockstensproduktion. Sådana områden måste avlägsnas för att komma åt bakomliggande fyndiga områden. De sprängs därför bort

och används för produktion av ballast. Resterande fyndigt berg bryts i syfte att bli blockstensprodukt. Beroende på bergets sprickighet och färg o.s.v. blir utbytet olika stort. I de delarna av berget med bäst färg och minst sprickförekomst kan upp till 70 % av berget bli blockstensprodukter, innebärande ett utbyte på upp till 70 %. Normalt är utbytet 20–30 %. Ser man på den totala nyttjandegraden av det bergmaterial som bryts i tänken kan utbytet dock sägas vara 100 % eftersom reststenen förädlas till ballastprodukter och vattenbyggnadssten. De senaste åren har ingen reststen lagts i annat än helt tillfälliga upplag utan har omhändertagits kontinuerligt.

Producerad mängd färdig blockstensprodukt för utleverans förväntas kunna uppgå till omkring 20 000–30 000 ton per år. Ökad linsågning samt införandet av gat- och kantstensproduktion kommer sannolikt att medverka till ett ökat utbyte, liksom en något högre totalproduktion jämfört med idag.

Bolaget AB Nybrogrus hanterar sten och block som inte kan förädlas vidare till blockstensprodukter. AB Nybrogrus innehar separat tillstånd till den verksamheten. Samarbetet med krossentreprenören gör att inga långvariga reststensupplag uppstår utan bolagen har utvecklat en typ av symbios mellan sig. Detta medför ett optimalt utnyttjande av de totala resurserna.

Sökanden vill också kunna avyttra eventuella avbaningsmassor, i form av morän och andra jordar, som inte behövs för efterbehandlingen.

Behov

Flivikgraniten

Flivik är ett område där det bedrivits täktverksamhet sedan mer än ett sekel och det är idag en väletablerad täkt med ett bra resursutnyttjande, eftersom även reststenen nyttiggörs.

Området för Flivik stenbrott har av SGU pekats ut som riksintresse för mineral. Fliviksgraniten har visat sig ha goda förutsättningar för produktion av blocksten och

är unik i sitt slag vad gäller färgsättning och egenskaper. Den används till exempel för fasadplattor, hållar, gatsten, kantsten, murar, köksbänkar, gravstenar och tekniska mätplattor. Konkreta exempel på användning är som råhuggen sten vid renovering av Norrbro i Stockholm, som fasadsten till Tokyo City Hall i Japan, som fasad och grundmur på Sveahuset i Göteborg och som markhållar på Stortorget i Gävle. Graniten håller en mycket hög kvalitet och är väl lämpad för produktion av samtliga blockstensprodukter utan särskilda inskränkningar. Några alternativ som kan ersätta materialet från Flivik är inte kända. Fyndigheten är således att betrakta som unik.

Det är nödvändigt att den pågående verksamheten vid Flivik stenbrott kan fortgå så att marknaden kan fortsätta förses med den högkvalitativa blocksten som produceras i tåkten. Det finns en fortsatt stor efterfrågan på blockstenen både nationellt och internationellt. Många länder saknar tillgång till den typ av hård berggrund av vulkaniskt ursprung som det finns gott om i Sverige. En del av produkterna exporteras därför. Produkternas höga kvalitet och långa livslängd i kombination med materialets långa tradition i Sverige och övriga länder ger en god konkurrensfördel jämfört med andra svenska och importerade material.

På grund av dess långa livslängd utgör naturstensprodukter fördelaktigt byggnadsmaterial för att hushålla med resurser. Klimat- och resursfrågan får allt större utrymme och tyngd i vårt samhälle. I takt med att kvalitets- och miljökrav ökar på byggnadsmaterial förutser Sökanden därför en ökad efterfrågan på långsiktigt hållbara produkter som produkter av natursten.

Reststen

Vid produktion av blocksten uppstår ett sekundärmaterial som ofta benämns reststen. Kännetecknande för reststen är att den har annan kornighet, stora färgskiftningar eller fläckar som omöjliggör slutlig användning i blockstensprodukter. Reststen är lämplig för krossning till mindre fraktioner med användning till konventionella byggnads- och anläggningsändamål. Vid tillräckligt stora stenstycken är den också lämplig som så kallad vattenbyggnadssten.

Det finns en tydlig efterfrågan både för krossad reststen och vattenbyggnadssten i länderna kring Östersjön. Genom att reststenen på ett ändamålsenligt sätt kan nyttiggöras genom AB Nybrogrus tillståndsgivna verksamhet i Flivik främjas en god hushållning med naturresurser. Bolagen har genom sitt samarbete undvikit att reststen läggs i upplag mer än endast tillfälligt och har även kunnat minska volymerna av tidigare upplag av reststen i verksamheten. Efterfrågan på krossad reststen och vattenbyggnadssten bedöms kvarstå i framtiden. Genom hamnverksamheten i Flivik som drivs i AB Nybrogrus regi har verksamheterna osedvanlig goda transportmöjligheter för leverans av reststensprodukter.

Omgivningsbeskrivning

Övergripande

Täkten ligger vid Fliviken, cirka sex km öster om Mörtfors och cirka sex km sydsydost om Blankaholm.

Samlad bebyggelse finns på cirka 450 meters avstånd öster om Flivik stenbrott, intill Fliviken. Det finns också enstaka bostadshus längs det allmänna vägnätet ut till E22. Öster om Fliviken finns Adriansnäs, ett detaljplanelagt bostadsområde för fristående villor.

Norr om Flivik stenbrott finns en hamn där AB Nybrogrus skeppar ut sina ballastprodukter och sin vattenbyggnadssten. Mellan hamn och täkt har byggts ett permanent transportband.

Områdesskydd

Verksamhetsområdet ligger inte inom något område som är skyddat enligt 7 kap. miljöbalken. Biotopskyddade objekt tangerar verksamhets- och brytområdet men kommer att skyddas från negativ påverkan genom att verksamheten håller ett skyddsavstånd till dem. Det föreligger inget strandskydd inom verksamhets- eller brytområdet. Närmaste Natura 2000-område och naturreservat finns drygt fyra kilometer österut.

Verksamhetsområdet för befintlig täkt ligger i ett område med fornlämningar. Tidigare fanns en fornlämning inom planerat brytområde i form av en fossil åker. Vid närmare kontroll har denna dock bedömts som en övrig kulturhistorisk lämning och har sedermera tagits bort. Ansökt utökning av verksamhetsområdet har anpassats till kulturhistoriskt skyddsvärda områden så att inte några fornlämningar omfattas.

Nu ansökt verksamhet bedöms därmed inte medföra negativa effekter på skyddade områden.

Riksintressen

Området där täkten är lokaliserad utgör ett av SGU utpekat riksintresse för mineral, närmare bestämt granit för byggnads- och monumentsten. Riksintresset är inte avgränsat i plan och profil men markeras med en punkt vid Flivik stenbrott. Beslutet om riksintresse för mineral vid Flivik fattades den 18 december 1996 av SGU efter samråd med Naturvårdsverket och Länsstyrelsen i Kalmar län. Detta är den enda aktiva blockstenstakten för granit i Kalmar län.

Hela täktområdet ingår i det stora riksintresseområdet för rörligt friluftsliv som benämns kustområdena och skärgårdarna i Småland och Östergötland. Samma område berörs även av riksintresse för obruten kust, Smålands skärgård-Simpevarp samt Öland. Dessa två riksintressen är cirka 300 000 respektive 500 000 hektar stora.

Omkring 300 meter från täktområdet finns riksintresseområden för friluftsliv samt naturvård. Områdena innefattar främst kusten och vattenområdet i Fliviken Gåsfjärden m.m.

Söder om Flivik stenbrott finns riksintresset för kulturmiljö Misterhults Bronsåldersbygd med beteckning RIK_H66. Området ligger strax utanför ansökt täktområde.

Sökanden bedömer att ansökt verksamhet inte påverkar dessa riksintressen på något betydande negativt sätt, särskilt inte med beaktande av att det finns en tillståndsgiven, befintlig, verksamhet och det inte finns några indikationer på att nuvarande verksamhet medfört negativ påverkan.

Övriga skydd och inventeringar

Det finns en naturvårdsplan för Misterhults skärgård och en våtmarksinventering där Vimsjön ingår. Dessa ligger dock inte inom det ansökta täktområdet. Även några biotopskyddsobjekt finns i områdets närhet och anslutning, dock inte heller inom ansökta områden. Av Skogsstyrelsen utpekade sumpskogar finns en bit väster och nordväst om ansökt område.

Markavvattningsföretag finns inom befintligt och ansökt täktområde. Dessa bedöms inte påverkas negativt, eftersom syftet med dem är att avvattna mark och det sker också via täktens avledning. Genom att använda pumpar med känd och reglerbar kapacitet säkerställs att ett känt maxflöde lämnar täkten mot markavvattningsföretag och att antalet höglödestillfällen för markavvattningsföretaget inte ökar. Planerad verksamhet bedöms därmed inte påverka markavvattningsföretaget negativt.

Geologiska förhållanden

Området för täkten består av granitberggrund som överlagras av morän med varierande mäktighet. Berget är optimalt för de produkter som Sökanden framställer, vilket bekräftas av att området utpekats som riksintresse för mineral.

Hydrologiska förhållanden

Det finns inget vattenskyddsområde eller grundvattenmagasin enligt VISS inom eller i ansökta områdets närhet. Närmaste sådana ligger strax väster om Blankaholm.

Enskilda brunnar för dricksvatten och energi finns inom täktens beräknade påverkansområde, särskilt öster om verksamhetsområdet. Kommunalt VA-nät saknas. Adriansnäs har gemensamma anläggningar för vatten och avlopp.

För vattenförekomsten Gåsfjärden, som innefattar Fliviken, finns beslutade miljökvalitetsnormer som för tillfället inte uppnås. Om vatten i framtiden kommer att avledas från verksamheten mot nordväst så sker det mot Kalvsjön, ett så kallat övrigt vatten utan beslutade miljökvalitetsnormer. Kalvsjön avvattnas mot Gåsfjärden.

Två markavvattningsföretag finns i täktens närområde. Ett överlappar täktområdet och berör sänkning av Vimsjön och Mörkgölen samt torrläggning av mark. Som beskrivs ovan kommer maxflödena från täkten att vara kända. Vattenbalansen bedöms vara likvärdig jämfört med opåverkade förhållanden och sammantaget bedöms verksamheten inte påverka markavvattningsföretaget negativt. Flertalet markägare som ingår i markavvattningsföretaget är markägare inom täktverksamheten och har tecknat nyttjanderättsavtal med Sökanden.

Strandskydd för berörda diken inom området för täkten har upphävts av länsstyrelsen. Det finns inga kvarvarande områden med strandskydd som berör ansökt verksamhetsområde.

Planförhållanden

Täktens lokalisering omfattas inte av några kommunala detaljplaner eller områdesbestämmelser. Den 10 mars 2003 antog Kommunfullmäktige i Oskarshamns kommun en översiktsplan (ÖP) för området och för närvarande pågår arbete med en ny ÖP. I gällande ÖP nämns Flivik som ett av SGU utpekat område med värdefulla material som enligt miljöbalken ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra materialutvinning. Det rekommenderas i ÖP:n att områdets avgränsning och skydd behandlas i en fördjupad översiktsplan eller på annat sätt ses över. Vidare anger ÖP bland annat att nya stenbrott prövas mycket restriktivt och utvidgning av befintliga täkter förordas.

Den ansökta verksamheten strider således inte mot någon detaljplan och är väl förenlig med intentionerna i kommunens översiktsplan.

Fastighetsförhållanden

Fastigheter som berörs av vattenverksamheten

Sökanden har utfört en hydrogeologisk utredning. Inom ramen för denna utredning har ett påverkansområde för den planerade grundvattenavsänkningen fastställts. Påverkansområdet avgränsas att avse en bedömd avsänkning i ytligt grundvatten om 0,1 m och en avsänkning i berg om 0,5 m. De fastigheter som är belägna inom påverkansområdet kan eventuellt beröras av vattenverksamheten på så sätt som framgår av 9 kap. 2 § lagen om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. För att fastställa dessa fastigheter har den yttre gränsen av antingen bedömd avsänkning i ytligt grundvatten om 0,1 m eller en avsänkning i berg om 0,5 m använts. Noteras kan att dessa fastigheter är desamma som om gränsen vid en avsänkning i berg om 0,3 m hade använts.

Rådighet

Enligt 2 kap. 1 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet krävs rådighet för vattnet inom det område där verksamheten ska bedrivas.

Sökanden har ingått nyttjanderättsavtal med fastighetsägarna till fastigheterna som gäller under hela tillståndstiden och ger Sökanden rätt att utföra de åtgärder som vattenverksamheten omfattar. Sökanden har således erforderlig rådighet för den ansökta vattenverksamheten.

Seveso

Nuvarande och ansökt verksamhet omfattas av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Sevesolagen) på den lägre kravnivån. Anmälan och handlingsprogram är kommunicerade med tillsynsmyndigheten för dessa frågor.

Planerade åtgärder

Täktverksamheten

Ansökt verksamhet omfattar ett cirka 52 ha stort verksamhetsområde, varav 32 ha brytområde. Nuvarande tillståndsgivet brytområde uppgår till cirka 12 ha. Ett område på knappt 5 ha är färdigbrutet ner till -18 m ö h och kommer därför inte att ingå som brytområde utan endast som verksamhetsområde.

Verksamheten som bedrivs är traditionellt för blockstenstäkt med momenten avbaning, kilning, borrar, sprängning, linsågning och lastning/uttransport. Ansökt verksamhet omfattar samma moment, med tillägg för produktion av gat- och kantsten genom klippning. Eftersom den årliga mängden producerad blockstensprodukt förväntas att öka, väntas också de ingående momenten i verksamheten ske mer frekvent. Vidare väntas transportrörelserna till och från verksamhetsområdet att bli fler.

Brytningen innebär att primärsprängningar sker för att losshålla fast berg i block och sekundärsprängningar sker för att dela losshållet berg till mindre stenblock. Ibland sker sprängningar för att nå nya nivåer eller ta bort berg av sämre kvalitet som inte lämpar sig för blocksten (bulksprängning).

Sprängning för att losshålla fast berg för blockstensproduktion sker vid cirka 1–2 tillfälle per månad medan sprängning av större block till mindre block sker oftare. Ökad mängd linsågning som till stor del ersatt sprängningarna har de senaste 25 åren minskat omfattningen av sprängning för blockstensproduktion med upp till 80 %.

Ytterligare delning av stenblock sker sedan med hjälp av mycket små sprängningar, benämnda krutare eller skjutning. Till dessa nyttjas endast en liten mängd svartkrut eller cord och förfarandet kan ske flera gånger per dag. Denna delning av redan losshållna stenblock definieras inte som primär- eller sekundärsprängning och åsyftas inte i föreslaget villkor 10 ovan om signalering inför sprängning. Stenen

delas slutligen ner till handelsblock eller till gat- och kantstensprodukter innan tillfällig placering i lager inför slutlig utleverans.

AB Nybrogrus vidareförädlar bergmaterial som inte kan bli blocksten enligt eget tillstånd, genom krossning till ballast eller produktion av vattenbyggnadssten, inkl. skutknackning. Krossprodukterna lastas till stor del ut via ett transportband som leder till AB Nybrogrus hamnverksamhet nordost om tälkten. Även vattenbyggnadsstenen lastas till största del ut med fartyg via hamnen.

Vattenverksamheten

Då brytning sker under grundvattennivån läcker det in grundvatten till brytområdet från sprickor i berggrunden. Taktverksamheten måste bedrivas i torrhet, vilket innebär att det är nödvändigt att bortleda allt till tälkten inläckande yt- och grundvatten.

I den sökta verksamheten kommer bortledning av både ytvatten och inträngande grundvatten att ske. Vattnet samlas i en lågpunkt i tälkten och pumpas därefter ut från tälkten antingen direkt eller via nya sedimenteringsdammar som kan behöva anläggas inom verksamhetsområdet. Utsläppspunkter ut från tälkten kommer att variera under tillståndstiden och kommer sannolikt vid fullt utbruten takt behöva ske både österut och mot nordväst beroende på var framtida sedimentationsdammar placeras.

Vatten från en borrarad brunn i norra delen av taktområdet kommer att användas för manskapsbodar, kontor samt i mindre mängd för dammbekämpning (i huvudsak kommer dammbekämpning ske med vatten som hämtas i tälktens lågpunkter och pumpgrop). Vattenuttaget från den enskilda brunnen är av måttlig omfattning och bedöms vara helt försumbart i förhållande till den bortledning som sker av ytvatten och till tälkten inträngande grundvatten.

Alternativa lokaliseringar

Eftersom verksamheten vid Flivik stenbrott utgör pågående markanvändning är den aktuella lokaliseringen ett huvudalternativ i den lokaliseringsutredning Sökanden genomfört inför arbetet med att ta fram föreliggande ansökan. Platsen har också valts ut som det primära lokaliseringsalternativet på grund av områdets utpekande som riksintresse för mineral och dess lämplighet utifrån frånvaron av starka motstående allmänna och enskilda intressen.

Vid andra lokaliseringar i närområdet som undersökts (Imbramåla, Arvidsmåla samt strax söder om befintlig täkt) har mindre täktverksamhet bedrivits så sent som in på 1990-talet. De identifierade alternativa lokaliseringarna omöjliggjordes dock efter att det konstaterats finnas för stora och frekventa kvalitetsbrister, främst i form av färgrelaterade avvikelser.

Även om ett annat område med liknande bergmaterial skulle lokaliseras skulle en nyetablering av en täkt innebära ett väsentligt större ingrepp i oexploaterad naturmiljö. De moment som ingår i verksamheten skulle uppstå på en opåverkad plats, vilket bedöms som ett sämre alternativ.

Sökt lokalisering innebär att verksamheten i Flivik kommer att bedrivas inom ett något utvidgat verksamhets- och brytområde jämfört med den idag tillståndsgivna verksamheten. Utökning sker främst mot väster och även i sydost. Dessa ytor består idag av barrskog samt mindre ytor extensivt brukad åkermark. Platsens lokalisering i stort har redan vid tidigare prövning bedömts lämplig för ansökt verksamhet och då till samma brytdjup som denna ansökan avser.

Miljökonsekvensbeskrivning

Naturmiljö

Den nu ansökta utökningen innebär att knappt 20 ha mark med produktionsskog och extensivt brukad jordbruksmark kommer att omvandlas till brytområde.

Sökanden har låtit genomföra en naturvärdesinventering under hösten 2019 samt utsök av naturvårdsarter under våren 2019. Vidare har en hydrogeologisk utredning genomförts. Utredningarna visar sammantaget att ansökt verksamhet endast kommer att påverka små områden med i huvudsak ringa naturvärden. De skyddsvärda objekt, arter och områden som har identifierats har beaktats vid arbetet med denna ansökan.

Vid utförda naturvärdesinventeringar har bland annat blåsippa påträffats i utkanten av ansökt verksamhets- och brytområde. Arten är förvisso fridlyst men samtidigt relativt vanlig lokalt och nationellt. Det finns en risk att exemplar av arten grävs upp oavsiktligt i samband med avbaning inom det ansökta verksamhetsområdet. Syftet med verksamheten är dock uppenbart ett annat än att ta bort eller skada blåsippor. Den sökta verksamheten bedöms inte hellre medföra någon beaktansvärd risk för påverkan på blåsippans gynnsamma bevarandestatus i området, varken på lokal eller på regional nivå. Det bedöms därför inte krävas dispens från artskyddsförordningen, jfr MÖD 2016:1. För det fall mark- och miljödomstolen trots ovan skulle var av annan uppfattning har Sökanden i andra hand reservationsvis yrkat på att artskyddsdispens meddelas. Skäl för dispens föreligger då det inte finns någon annan lämplig lösning och då dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd.

Den sökta verksamheten medför sammantaget ingen otillåten påverkan på naturmiljön. Under tillståndstiden och efter verksamhetens avslutande kan tälkten dessutom utgöra en sällsynt och viktig livsmiljö för skyddsvärda arter.

Kulturmiljö och landskapsbild

Platsen för den sökta verksamheten omfattats inte längre av landskapsbildskydd. Då all brytning sker under marknivå blir den visuella påverkan av tälkten på omgivningen dessutom minimal.

Sökanden har låtit utföra en kulturhistorisk utredning, inklusive en fältundersökning i området för tälkten. Resultatet visar att det inte finns några fornlämningar

som hindrar den ansökta verksamhetsutökningen och att området som kommer att ianspråkta är godkänt för exploatering. Verksamheten bedöms inte påverka något riksintresse för kulturmiljövård.

Friluftsliv

Utökning av verksamhets- och brytområde sker inom område för riksintresse för rörligt friluftsliv (kapitel fyra miljöbalken) och viss påverkan kommer att ske genom buller samt genom att ytor som varit tillgängliga för allmänheten blir täktområde. De ytor som utökningen avser utgörs dock till största del av produktionskog som såvitt känt inte används för friluftsliv i dagsläget. Eftersom riksintresseområdet är mycket stort och inte omfattar verksamhetsområdet, bedöms ansökt verksamhet inte medföra någon oacceptabel påverkan. Med ansökt utökning kommer verksamheten även något närmare det utpekade riksintresset för friluftsliv kring Fliviken (kapitel tre miljöbalken). Detta riksintresse utgörs dock i huvudsak av vattenområde och den mindre utökning som nu ansöks bedöms inte medföra nämnvärd påverkan. Det bör i sammanhanget noteras att Flivik även är av riksintresse för mineral. I ett längre perspektiv kommer verksamhetsområdet vidare att efterbehandlas genom tillskapande av en täktsjö, vilket ofta är populärt bland närboende och främjar friluftslivet.

Vatten

Planerad verksamhet innefattar bortledning av grundvatten, vilket förväntas påverka vattennivån i jord och berg. En hydrogeologisk utredning av den ansökta verksamhetens påverkan på yt- och grundvatten har utförts. Påverkan på grundvattenförhållanden förutses utifrån resultaten i den hydrogeologiska utredningen bli acceptabel.

Pumpningen av vatten kommer att medföra ett influensområde som sträcker sig som mest omkring 600 meter från ansökt brytområdes ytterkant. Influensområdet definieras utifrån ett ”värsta fallscenario”, det vill säga när täkten är helt utbruten men allt vatten fortfarande bortleds. Det förekommer flera brunnar inom influensområdet. Eftersom i princip alla brunnar återfinns i utkanten av influ-

ensområdet bedöms risken för negativ påverkan i dessa dock vara låg. Varken ansökt verksamhetsområde eller influensområdet berör något vattenskyddsområde.

Vid fullt utbruten täkt beräknas som ett medelvärde cirka 14 liter vatten per sekund behöva avledas till ytvattendrag som sedermera mynnar i kustvattnet. Av detta vatten har omkring åtta liter sitt ursprung som grundvatten och sex som ytvatten. De förändrade medelflödena i flödesstråken från tåkten bedöms dock inte utgöra en risk för skada på nedströms anläggningar.

Det bedöms inte heller finnas risk för skada på våtmarken eller nedströms liggande vattendrags naturvärden vad gäller minskade vattenflöden, eller risk för skada på närliggande sumpskogar eller övrig naturmiljö.

Historiska mätningar och observationer under lång drift ger bedömning att verksamheten inte kommer att ha någon betydande negativ påverkan på nedströms belägna vattendrag eller kustvatten avseende förorenande och övergödande ämnen. Ansökt verksamhet bedöms inte heller bidra till att någon miljö kvalitetsnorm gällande vatten kommer att överskridas eller påverka någon vattenförekomsts nuvarande statusklassning.

Sammantaget bedöms ansökt verksamhet inte medföra någon otillåten påverkan vad gäller grundvattenbortledningen och utgående vatten.

Buller

Inom ramen för denna tillståndsansökan har Sökanden låtit utföra en separat bullerutredning av industribuller och trafikbuller. Utredningen omfattar buller från såväl Sökandens som AB Nybrogrus verksamheter. Generellt gäller att beräkningen bygger på ett värstafallscenario där det bland annat råder medvind från alla bullerkällor och alla maskiner är i drift under ansökt arbetstid.

Genomförd bullerutredning visar att verksamheten kan bedrivas med innehållande av Naturvårdsverkets vägledning för externt industribuller vid bostäder. Impuls ljud förväntas inte uppkomma i omgivningen.

Angående trafikbuller från transporter till och från verksamheten överskrids 55 dB (A) ekvivalent ljudnivå inte vid någon fastighet längs väg 755. Tre fastigheter mellan tåkten och E22 får en beräknad maximal ljudnivå på över 70 dB (A), men riktvärdet för maximal ljudnivå dagtid gäller för uteplats och ingen av de tre bostäderna har uteplats på den bullerutsatta sidan. Samtliga tre bostäder har minst en fasad samt tillgång till ytor i direkt anslutning till bostäderna där 70 dB (A) underskrids. Detta medför att även Naturvårdsverkets riktvärden för trafikbuller innehålls. Det bör också noteras att bullerberäkningen har antagit att fordon framförs med den skyltade hastigheten, 70 km/h, på väg 755. I praktiken är den möjliga hastigheten snarare omkring 50 km/h vilket innebär en lägre bullerpåverkan från transporter än vad rapporten beräknat.

Vibration, luftstöt och kastrisk

Vid sprängning uppkommer markvibrationer och en luftstöt våg alstras när luftmassan runt en sprängplats plötsligt sätts i rörelse. Sprängningar kan orsaka kastrisk då bergstycken kan kastas ut från sprängsalvor. Sökanden har låtit utföra en riskanalys för planerad verksamhet avseende markvibrationer, luftstöt våg och kastrisk m.m. Med de rekommendationer och restriktioner som lämnas i riskanalysen bedöms det varken finnas någon risk för skada på byggnader eller överskridanden av komfortvärden i omgivningen. Genom information till närboende och genom att avge tydlig ljudsignal före varje sprängning kan obehagliga överraskningsmoment och rädsla minimeras. Genomförda mätningar visar vidare att föreslagna begränsningsvärden i villkor kommer kunna innehållas med god marginal.

Transporter

Ansökt verksamhet innebär en viss ökning av transporter, till omkring 10–20 transportrörelser/dag för leverans av blocksten och 30 transportrörelser/dag för

reststensprodukter. Därutöver förekommer tunga transporter med arbetsredskap, förnödenheter och m.m. vid enstaka tillfällen. Transporterna kommer i huvudsak att äga rum under vardagar mellan kl. 06.00-18.00 men kan vid några tillfällen ske kvällstid eller under lördagar. I jämförelse med nuläget blir omfattningen av transporterna likvärdig vid normal produktion. Maximal produktion kommer att generera en ökning av antalet transporter.

Transporttyper och sträckningar kommer inte att ändras. Transporterna går från tåkten ut till den allmänna vägen 755 söder om Fliviks by via enskild väg som anlagts av Sökanden och AB Nybrogrus. Ingen bostad ligger längs den enskilda vägen och det finns endast ett fåtal bostäder längs väg 755 ut till E22.

På grund av tåktens lokalisering vid den etablerade hamnen i Flivik kan krossprodukter och vattenbyggnadssten av reststen skeppas med fartyg regionalt och globalt. Detta är en unik möjlighet som leder till minskning av vägtransporter. I nuläget saknas tekniska förutsättningar för att skeppa ut blockstensprodukter via hamnen, varför sådana transporter inte kan förväntas inom en förutsebar framtid. Det sagda innebär att den ansökta verksamheten inte kommer att nyttja hamnverksamheten. Hamnverksamheten, inklusive transporterna till och från hamnen, regleras enligt AB Nybrogrus tillstånd.

Kemiska produkter och avfall

Det används få kemiska produkter i verksamheten och verksamheten ger endast upphov till mindre mängder farligt avfall i form av till exempel spillolja, oljefilter och batterier. De kemikalier som används och det avfall som uppkommer kommer att hanteras enligt gällande krav. Slam från sedimentationsdammar samt borrhax från borrhining kommer att omhändertas och ingå i vallar, utfyllnader etc. inom efterbehandlingen. Sammantaget väntas det inte uppstå något besvärande avfall som kan orsaka negativa miljökonsekvenser.

Utvinningsavfall

Enligt förordningen (2013:319) om utvinningsavfall är inert avfall (dvs. avfall som inte har något signifikant sönderfall, upplösning eller annan betydande förändring som kan leda till negativ miljöpåverkan eller skada på människors hälsa), t.ex. slam från sedimentationsbassänger och schaktmassor som uppfyller kraven för KM (känslig markanvändning – mark- och miljödomstolens förklaring), att betrakta som avfall vid lagring för längre tid än tre år såvida det inte i sin helhet återförs till produktionen eller nyttiggörs i verksamheten.

Sökanden kommer att omhänderta slam från sedimentationsdammar samt borrhax från borrhning för användning i vallar och utfyllnader med mera.

Det kan uppkomma situationer då reststen behöver läggas upp i så kallade reststensupplag. Reststenen kan då klassas som ett utvinningsavfall, eftersom den kan komma att läggas på upplag längre tid än tre år. Sökanden har en gällande avfallshanteringsplan för befintlig verksamhet. Planen har uppdaterats och bifogas ansökan. I enlighet med avfallsplanen kommer eventuell reststen att läggas upp på ett sätt som möjliggör och förenklar senare omhändertagande.

Utsläpp till luft

Verksamheten kommer att medföra utsläpp från arbetsmaskiner och transporter. Tillskotten av utsläpp från ansökt verksamhet bedöms dock vara så små att någon påverkan på miljö kvalitetsnormen för utomhusluft inte blir aktuell.

Damm eller partiklar från borrhning och krossning är sällan ett problem för omgivningen runt en täkt och det bedöms inte föreligga risk för skada på människors hälsa, djur, växter eller kulturvärden i aktuellt fall. Damning inom täkten kommer främst att vara ett arbetsmiljöproblem och vid behov kan dammbekämpning komma att ske med bevattning eller saltning.

Risk och säkerhet

Alla typer av verksamheter kan innebära någon form av risk för människors hälsa och miljö. För verksamheten tänkbara haverier och olyckor kan främst relateras till fall och ras vid bergbranter eller i samband med sprängning.

Runt om brytområdet finns varningsskyltar och över bilvägar in till tätten finns läsbara bommar. När branta kanter möter orörd marknivå under pågående brytning kommer bergytan vid bergskanten att rensas från jordmassor och en mjuk avfasning att ske i bakomvarande jordyta. Vid större branter placeras stenblock som varning och avspärning.

Sökanden har lång erfarenhet av täktverksamhet och sprängning, samt rutiner och för att säkerställa att sprängning kan genomföras med minsta möjliga risk. Varje sprängning föregås av en noggrann kontroll och utifrån en framtagen sprängplan. Inför riskfyllda sprängningar sker tydlig varningssignal.

Haverier på maskiner, spill och andra olyckor skulle kunna medföra utsläpp med eventuell förorening av mark och grundvatten. Risken för utsläpp bedöms dock som liten och möjligheten att vidta begränsande åtgärder samt saneringsåtgärder goda, bland annat på grund av pumpgrupens oljeavskiljande funktion.

Skadeersättning

Det kan i nuläget inte förutses att skada kommer att uppstå för berörda sakägare. Skulle så vara fallet har en skadelidande dock möjlighet att till domstolen anmäla oförutsedd skada. Sammantaget saknas därför skäl att i nuläget erbjuda ersättning till sakägare.

Kontroll

Sökanden har de interna rutiner som krävs för att uppfylla kraven i gällande miljölagstiftning. Vidare finns ett egenkontrollprogram för verksamheten i enlighet med 26 kap. 19 § miljöbalken och förordningen (1998:901) om verksamhetsut-

övarens egenkontroll. Aktuellt egenkontrollprogram kommer att revideras i samband med att ett nytt tillstånd meddelas. Revideringen sker i samråd med tillsynsmyndigheten och slutligt förslag inges senast tre månader efter att tillståndet tagits i anspråk. Planerad kontroll avser bland annat utsläpp till vatten och buller.

Efterbehandling

En preliminär plan för kommande efterbehandling har upprättats. Efterbehandling av täkten kommer att ske utifrån det vid tiden rådande kunskapsläget, för att skapa så bra förutsättningar för djur- och växtliv som möjligt samt för att tillgängliggöra området för rekreation. Planen är att en täktsjö ska bildas när verksamheten avslutats.

Motivering till villkor

Arbetstider – villkor 4

Sökanden yrkar att arbetstiderna ska justeras något i förhållande till nuvarande tillstånd, för att ge ökad flexibilitet, bättre förutsättningar att möta kundernas behov samt för att få en effektivare drift. Eftersom utredningar visar att Sökanden kan bedriva verksamheten utan betydande olägenheter bör samtliga moment med undantag för sprängning kunna börja kl. 06.00. Detta är förenligt med Naturvårdsverkets råd för industribuller och senare tids praxis för täktverksamhet.

Det tillkommande momentet tillverkning av gat- och kantsten kommer att ske i någon typ av byggnad med tak och minst tre väggar, eller annan åtgärd med motsvarande bullerdämpning, och bedöms inte ge upphov till någon större bullerökning. Åtgärderna bör kunna ske helgfri vardag kl. 07.00–19.00 samt helgfria lördagar under perioden september till maj kl. 08.00–14.00.

Det kan finnas behov av att utföra mindre störande underhålls- och reparationsarbeten, linsågning, delning av block och andra arbetsmoment med låga bullernivåer utanför de normala arbetstiderna. Behovet kan bland annat uppstå i samband oförutsedda händelser och händelser som ligger utanför Sökandens kontroll, exempelvis i samband med olyckor, sjukdomar och haverier, eller till följd av

transportörers arbetstider. Det är därmed lämpligt att sådana icke bullrande arbetsmoment får ske alla dagar dygnet runt. Sådana moment förutsätts kunna ske utan att bullernivån för aktuell tidsperiod överskrids.

För att göra det möjligt att lasta färdigt transporter även om oväntade förseningar eller andra hinder har uppstått anser Sökanden att det vid ett fåtal undantagstillfällen bör kunna ske avvikelser från de föreslagna arbetstiderna avseende transporter. Det kan dock poängteras att flertalet av alla transporter kommer att ske mellan kl. 06.00 och 18.00.

Vibrationer och luftstöt vågor – villkor 11 och 12

Flivik stenbrott ligger på ett betryggande avstånd från närmaste bebyggelse och Sökanden har lång erfarenhet av sprängningar. Detta medför att risken för skador till följd av vibrationer och luftstötvågor vid sprängning som utgångspunkt är låg.

Sökanden har under år 2020 låtit Nitro Consult utföra en vibrationsutredning. Utredningen visar att det inte föreligger risk att vibrationerna orsakade av sprängningar överstiger 4 mm/s annat än vid vissa bulksprängningar inom 400–500 meter från närmaste bostadshus. Det är endast stora bulksprängningar, med den största borrhålsdiametern, högsta pallhöjden om 20 meter och en samverkande laddning på 92 kg, som utförs inom 400–500 meter från närmaste bebyggelse, som riskerar att överskrida 4 mm/s. Vibrationerna från sådana sprängningar riskerar att hamna i intervallet 3,0–4,4 mm/s. Även dessa sprängningar kan dock med god marginal ske utan risk för vibrationer överskridande 6 mm/s. Genom att vidta de skyddsåtgärder som föreslås i vibrationsutredningen kommer föreslaget begränsningsvärde 4 mm/s att innehållas även vid dessa sprängningar.

Sökanden har historiskt mätt vibration och luftstöt vid ett flertal enskilda primärsprängningar för blockstensproduktion. Mätningar medför betydande kostnader för Sökanden och bör därför endast krävas och utföras när det finns skäl. Då tidigare uppmätta värden varit låga, inga klagomål har inkommit samt då sprängningarnas karaktär och omfattning inte har förändrats har mätningar vid denna typ av

sprängning inte utförts under senare år. Detta har skett i samråd med tillsynsmyndigheten.

Eftersom genomförd utredning visar att Sökanden inte riskerar att överskrida de föreslagna riktvärdena för vibrationer annat än när det rör sig om stora bulk-sprängningar inom 400–500 meter från närmaste bostadshus anser Sökanden att mätning endast bör behöva genomföras när loss hållning sker med samverkande laddning överstigande 90 kg inom 500 meter från närmaste bostadshus. Därutöver är det rimligt att mätning sker vid åtminstone de två första sprängningarna, när det skett en förändring i verksamheten som kan medföra att värdena riskerar att överskridas eller på tillsynsmyndighetens begäran.

Föreslaget villkor har av ovan angivna skäl därför anpassats till de specifika förutsättningar angående sprängningarna i Flivik, där mätningar ska ske vid stora bulksprängningar för ballast men inte vid små primärsprängningar för blocksten. Genom föreslaget villkor säkerställs att erforderlig kontroll utförs med hänsyn till de störningar sprängningar innebär för omgivningen, samtidigt som kostsamma mätningar inte behöver utföras vid små sprängningar där det saknas risk för att begränsningsvärdena överskrids.

Eftersom resultaten av genomförda mätningar visar att Sökanden även kommer att klara föreslagna riktvärden för luftstötsvågor med god marginal (även vid sprängningar inom 400–500 meter från närmaste bostadshus) anser Sökanden vidare att mätning av luftstötsvågor endast bör behöva genomföras vid förändringar av sprängningar som gör sannolikt att riktvärdet riskerar att överträdas. I aktuell ansökan föreslås dock en skärpning av begränsningsvärdet för luftstötvåg jämfört med befintligt tillstånd. Det har inte framkommit att högre begränsningsvärde än det föreslagna skulle behövas.

Utgående vatten – villkor 13 och 14

Sökanden anser att begränsningsvärdet för suspenderat material ska sättas till 20 mg/l mätt som rullande medelvärde från de senaste fem mätningarna. Enskild

mätning kan komma att ske vid extrema yttre förutsättningar som gör att ett enskilda värde överstiger 20 mg/l. Detta bedöms dock inte medföra någon stor skada på omgivningen om det inte är en bestående trend utan återgår till låga halter vid kommande mätning. Noterbart är att 20 mg/l är en halt som understiger vad Göteborgs stad anger som riktvärde för just suspenderat material (R 2013:10) vid utsläpp till mycket känsliga recipienter [riktvärdet för Göteborgs stad är 25 mg/l]. Deras bedömning av riktvärdet är enligt publikationen satt utifrån förordningen (2001:554) om miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten som referens och bedöms vara applicerbart för just bedömningen av suspenderade ämnen i utgående vatten från Flivik.

Samma resonemang som ovan gäller för kväve. En enskilda högre halt bör inte innebära villkorsöverträdelse. En tid för eventuella åtgärder eller mer normala yttre omständigheter bör medges varefter följande provserie visar på om den förhöjda halten är tillfällig eller visar på ett nytt normaltillstånd.

Ekonomisk säkerhet

För miljöfarliga verksamheter ska betryggande säkerhet ställas. Huvudsyftet med den ekonomiska säkerheten är att täcka kostnaderna för efterbehandling för det fall verksamheten av något skäl skulle behöva avslutas i förtid.

Ett flertal miljöprövningsdelegationer anser att den ekonomiska säkerheten bör beräknas utifrån en formel som baseras på Miljösamverkan Sveriges vägledning, Efterbehandling av täkter – En förtäckt vägledning från 2006. I branschen ställer sig idag dock flera verksamhetsutövare skeptiska till denna vägledning.

Sökanden anser i första hand att säkerhetsbeloppet bör fastställas till 1 050 000 kronor. Detta belopp baseras på de faktiska förväntade kostnaderna för samtliga efterbehandlingsåtgärder som kan behöva vidtas vid en förtida eller slutlig efterbehandling av verksamheten. Efterbehandlingsarbetet kommer att ske löpande och nödvändiga åtgärder vidtas successivt under tillståndstiden. Sökandens kalkyl

tar dock höjd för ett värsta scenario genom att redovisa maxkostnaden för efterbehandling vid varje given tidpunkt.

I beräkningen har totalkostnaden för efterbehandlingen indexuppräknats med två procent per år under tillståndstiden plus två år och avrundning har skett till närmaste tiotusental. Sökanden anser att en säkerhet av denna storlek, som beräknats med utgångspunkt i de förväntade kostnaderna för efterbehandlingen, är betryggande för sitt ändamål.

För det fall mark- och miljödomstolen anser att den ekonomiska säkerheten bör bestämmas med utgångspunkt i Miljösamverkan Sveriges modell anser Sökanden att den schabloniserade beräkningen under alla förhållanden ska justeras med hänsyn till att brytområdet ska efterbehandlas som täktsjö. I täkter där brytområdet efterbehandlas på sedvanligt sätt blir kostnaderna för efterbehandlingen normalt sett extra hög för själva brytområdet. Då är det logiskt att tillämpa en högre enhetskostnad för brytområdet jämfört med det övriga verksamhetsområdet, som i Miljösamverkan Sveriges modell. I täkter där brytområdet efterbehandlas med täktsjö blir kostnaden för efterbehandling av själva brytområdet emellertid lägre än för övriga delar av verksamhetsområdet. Då är det inte lämpligt att tillämpa en enhetskostnad för brytområdet som är flera gånger högre än för övriga verksamhetsområdet. Mot bakgrund av detta anser Sökanden att enhetskostnaden för brytområdet i vart fall inte bör överstiga den kostnad som normalt sett tillämpas för det övriga verksamhetsområdet, dvs. fyra kr/m².

Vid tillämpning av en enhetskostnad om fyra kr/m² för brytområdet och verksamhetsområdet, samt indexuppräkning om två procent per år under tillståndstiden plus två år, blir beloppet för säkerheten, efter avrundning till närmaste tiotusental, 3 910 000 kronor.

Verkställighetsförordnande

Det är fråga om en pågående verksamhet där tillståndstiden snart är slut. Skulle till följd av en utdragen prövning ett nytt tillstånd inte meddelas förrän nuvarande

tillstånd gått ut skulle det innebära stor skada för såväl Sökandens verksamhet som för regionens materialförsörjning och samhällsnyttan i stort. Av särskild vikt är att tillståndet kan tas i anspråk och att verksamheten kan fortgå utan avbrott åtminstone i den del av stenbrottet där brytning sker enligt gällande tillstånd.

Genom att begränsa ett verkställighetsförordnande till nuvarande brytområde kan inte någon irreversibel skada eller något men för motstående intressen uppkomma. Inom detta område har tidigare tillståndsprovning bedömt verksamheten som tillåtlig enligt miljöbalken. Utförda utredningar inom ramen för denna ansökan visar också att miljöpåverkan är acceptabel. Yrkat verkställighetsförordnande ska därför medges.

Sökanden har vid en annan täktverksamhet (Gylsboda) ansökt om tillstånd med verkställighetsförordnande, vilket medgavs av mark- och miljödomstolen (M 135-15) i beslut daterat 30 januari 2015. Mark- och miljödomstolen gjorde bedömningen att provningen gällde en pågående täktverksamhet och att tillåtligheten av verksamheten inte var ifrågasatt.

I likhet med ansökan för Gylsboda yrkar Sökanden i aktuell ansökan om verkställighetsförordnande inom det redan tillståndgivna brytområdet. Detta innebär att inga nya olägenheter kan uppkomma jämfört med enligt nu gällande tillstånd.

Det kan i nuläget inte förutses att skada kommer att uppstå för berörda sakägare i vattenrättsligt hänseende. Det saknas därför skäl att föreskriva villkor om säkerhet för ersättning enligt 22 kap. 28 § miljöbalken.

INKOMNA YTTRANDEN

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har ingen erinran mot att tillstånd medges för den ansökta täktverksamheten. SGU har avstått från att granska ansökan ur ett grundvattenperspektiv.

Naturstensförekomsten Flivik har pekats ut som riksintresse utifrån att graniten på platsen har egenskaper som gör det lämpliga för produktion av natursten då graniten på platsen är förhållandevis homogen och har större domäner där berggrunden är lite uppsprucken. Detta gör det möjligt att ta ut större så kallade handelsblock eller råblock på ett ekonomiskt och miljömässigt hållbart sätt. Mellan dessa domäner med intakt berg förekommer zoner med högre uppsprickning.

En stor del av handelsblocken går på export för vidareförädling. En del bearbetas också i företagets egna fabriker i Sverige. Halvfabrikat köps också in av stenhuggerier i Sverige för slutframställning av färdiga produkter.

Naturstenbrytning har förekommit i Fliviks området i drygt 150 år och stensorterna från området är väl etablerade på marknaden. Två färgvarianter bryts och saluförs bland annat under produktnamnen "Swedish Mahogany Flivik" och "Swedish Grey Flivik". Dessa två stensorter har funnits länge på marknaden.

De vanligaste produkterna utomhus är marksten, murar, fasader och trappor. Inomhus är de vanligaste användningsområdena för natursten som golv och köksbänkar. Utöver detta är ett stort användningsområde gravstenar. SGU ser det som positivt med samlokaliseringen av produktionen av naturstensblock och bergtäktsverksamheten så att reststenen kan användas för produktion av ballastprodukter och vattenbyggnadssten.

Ur kulturhistoriskt perspektiv kan nämnas att graniter från Kalmar län under mer än hundra år har saluförts över världen under produktionsnamn som till exempel Virbo, Vånevik, Imbramåla, Askaremåla, Flivik med mera. De viktigaste har varit den grovkorniga röda Virbograniten, de djupt röda Götemar- och Uthammargraniterna och den gråröda, grovkorniga till medelkorniga Våneviksgraniten, med blåtonad kvarts. Slutligen kan nämnas den röda graniten från Blå Jungfrun i Kalmarsund, som salufördes under namnet Virgo. En stor del av dessa graniter exporterades på sin tid till Tyskland, England och Skottland för användning som monumentsten.

Skogsstyrelsen anför följande.

Täkten innebär att skogsmark kommer att tas ur bruk för virkesproduktion men inte i sådan omfattning att det påtagligt påverkar virkesförsörjningen. Omläggning av skogsmark till annan markanvändning leder till en viss negativ klimatpåverkan, till följd av uttag av biomassa och att skogens kolinlagring elimineras under överskådlig tid.

Verksamheten kommer, så som beskrivs i MKB:n, att påverka områdets hydrologi och viss risk föreligger att närområdets grundvattennivå påverkas. Tillgången på ytligare markvatten i området intill täkten kan försämrats något, vilket i viss mån kan påverka tillväxten i närliggande skog.

Huruvida efterbehandlingen kommer att gynna biologisk mångfald och om mervärden för rekreation uppstår efter avslutad verksamhet är svårt att bedöma men dessa miljövärden kommer sannolikt inte att fullt ut kompensera för den miljöskada som uppstår av den planerade verksamheten.

Sjöfartsverket har inget att erinra.

Länsstyrelsen i Kalmar län anför följande.

Sökandens villkorsförslag

Övergripande synpunkter

Enligt 26 kap. 1 § miljöbalken ska tillsynsmyndigheten på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera att domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken följs. I ett par villkor anges att kontroll ska ske på tillsynsmyndighetens begäran eller efter klagomål som tillsynsmyndigheten finner befogade. Länsstyrelsen anser att sådana skrivningar inte är nödvändiga och om de inte används på ett konsekvent sätt i ett beslut kan de skapa en osäkerhet kring vilka befogenheter tillsynsmyndigheten har. Tillsynsmyndigheten har rätt att kontrollera samtliga villkor. Länsstyrelsen förespråkar därför att dessa skrivningar utgår (berör villkor 3 och 11).

I kontrollprogrammet ska anges mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder. Flera villkor träffas av detta, men enbart villkor 13 och 14 innehåller en formulering om att provtagningspunkt och provtagningsfrekvens ska anges i kontrollprogrammet. Om man inte är konsekvent riskerar detta att bli otydligt. Länsstyrelsen förespråkar att hänvisningarna till kontrollprogrammet i villkor 13 och 14 tas bort då de inte tillför något extra som inte redan regleras av villkor 16 om kontroll.

3 - Buller

Enligt gällande tillstånd för verksamheten får bullret mellan kl. 06.00-07.00 inte överstiga 40 dB (A). Sökanden har yrkat att begränsningsvärdet för denna tidsperiod nu ska bestämmas till 47 dB (A) och att då få bedriva starkt bullrande verksamhet. Enligt utförda bullerberäkningar framgår att bullret från de verksamheter som Sökanden vill bedriva mellan kl. 06.00-07.00 uppgår till som högst 47 dB (A) vid närmaste bostadshus (48 dB (A) kumulativt med AB Nybrogrus planerade verksamhet). Med hänsyn till att tälkten är lokaliserad nära bostäder och att området i övrigt är fritt från starkt bullrande verksamheter bedömer länsstyrelsen att en ändring av bullerbegränsningen på det sätt som sökanden yrkat skulle innebära en betydande ökning av störningarna i omgivningen. Sökanden har inte heller visat att en fortsatt begränsning av bullrande verksamhet mellan kl. 06.00-07.00 till 37 dB(A) skulle medföra orimliga merkostnader. Därför bör den period som betecknas "nattetid" även för den utvidgade tälkten anges till kl. 22.00-07.00 (jfr Mark- och miljööverdomstolens - MÖD - dom den 11 december 2019 i mål nr M 6644-18).

Det är rimligt att ange en bortre tidsgräns inom vilken uppföljning ska ske, förslagsvis minst vart femte år samt att kontroll ska ske så snart det har skett förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer.

4 - Arbetstider

Sökanden har föreslagit att avbaning och borring ska få ske helgfri måndag—fredag kl. 06.00-18.00. Borring utgör det mest bullrande arbetsmomentet i tälkten.

För att klara det bullervillkor som länsstyrelsen föreslår behöver arbetstiden för borring ändras till kl. 07.00-18.00.

7 - Kemiska produkter och avfall

Det bör göras tillägg om att tankar och cisterner förses med överfyllnads- och påkörningsskydd, att tankning sker på en yta som förhindrar att spill och läckage når omgivningen samt att det sekundära skyddet/invallningen utformas så att regnvatten inte ansamlas. I enlighet med villkor 9 i nuvarande tillstånd bör det även villkoras att stationära maskiner förses med skyddsplåt så att eventuellt läckage av olja inte infiltreras i marken.

11 - Vibrationer

Sökanden föreslår att markvibrationer inte får överstiga 4 mm/s vid bostadshus vid mer än 1 av de senaste 10 mättillfällena och då uppgå till högst 6 mm/s. Villkoret är en variant på ett villkor som MÖD fastställt för en bergtäkt. Då angav domstolen att 4 mm/s inte får överstigas vid mer än 10 % av mättillfällena per år och då högst 6 mm/s (se MÖD:s dom den 28 augusti 2014 i mål nr M 9233-13). Länsstyrelsen anser att sökandens villkor enbart blir relevant om mätning sker frekvent.

Länsstyrelsen godtar att markvibrationerna får uppgå till högst 6 mm/s vid högst 1 av de 10 senaste mättillfällena om mätning sker vid varje sprängning.

16 - Kontroll

Eftersom det ska vara möjligt att bedöma om villkoren följs redan från början bör kontrollprogrammet ges in till tillsynsmyndigheten i samband med att tillståndet tas i anspråk.

17 - Efterbehandling

Det är tveksamt att ange att efterbehandlingen så långt som möjligt ska ske utifrån föreslagen efterbehandlingsplan när planen är så översiktlig som den är och i princip enbart anger att brytningsområdet kommer att vattenfyllas och bilda en täktsjö. I kompletteringen anger Sökanden exempelvis att material kan lämnas kvar på täktbotten som bildar öar med sandiga slänter. Det kan uppstå en tveksamhet

kring om sådana åtgärder är möjliga om det villkoras att den inlämnade efterbehandlingsplanen ska följas så långt som möjligt.

Länsstyrelsen godtar Sökandens förslag om att inte detaljreglera efterbehandlingen, men anser att vissa ramar bör tydliggöras i villkoret. För villkor om efterbehandling av täktområden bör en av utgångspunkterna vara att gynna den biologiska mångfalden i området (prop. 2008/09:144, s. 14). Klippväggar med stor variation i fysisk struktur är värdefulla för den biologiska mångfalden (se "Handbok — Inspiration till att skapa bra natur i täkter", Entjärn Natur 2015). Enligt handboken ska klippväggarna i en täkt efter avslutade åtgärder innehålla klippavsatser, skrevor och lutningar åt olika håll. En annan viktig aspekt är säkerheten. Branter och klippväggar ska inte utgöra några säkerhetsrisker för besökare eller större djur efter avslutad verksamhet. Genom att fastställa att samråd med tillsynsmyndigheten om slutlig efterbehandling ska inledas senast tre år innan tillståndstidens utgång skapas förutsättningar för att genomföra en lämplig efterbehandling inom tillståndstiden.

Länsstyrelsen föreslår följande skrivning:

- Efterbehandling av utbrutna områden ska ske successivt i den mån det är möjligt. Utgångspunkten vid efterbehandlingen ska vara att gynna den biologiska mångfalden i området. Bergväggarna ska efter avslutade åtgärder innehålla klippavsatser och skrevor. Täktområdet ska efter avslutad brytning var utformat på ett sätt som minimerar fallrisken för framtida besökare och så att underhållskrävande stängsling inte behövs. Schaktväggar ska rensas från lösa stenar. Ramper och/eller strandzoner ska möjliggöra för människor och djur att ta sig upp från den blivande täktsjön. Senast tre år innan täktverksamheten beräknas upphöra ska verksamhetsutövaren ge in en slutlig efterbehandlingsplan för godkännande av tillsynsmyndigheten, upprättad i samråd med markägare och tillsynsmyndighet. Samtliga efterbehandlingsåtgärder ska vara slutförda inom tillståndstiden. Anmälan om slutbesiktning ska göras till tillsynsmyndigheten efter avslutad efterbehandling.

Förslag till ytterligare villkor

Utsläpp till vatten

För täktverksamheter är det vedertaget att ha ett särskilt villkor om sedimentationsdammar/reningsanläggningar. Det är viktigt att anläggningarna är dimensionerade för att ta emot allt det vatten som avleds från verksamheten. Uppehållstiden måste vara tillräcklig för att åstadkomma en effektiv sedimentation och kväverening. Beräkningen och rekommendationerna i den hydrogeologiska beskrivningen är bra, men den framräknade storleken på anläggningarna utgår ifrån det flöde som förväntas vid fullt utbruten täkt. Anläggningarna bör kunna byggas ut successivt, men de bör dimensioneras i enlighet med den formel som använts i beräkningen så att de alltid är tillräckligt stora. I enlighet med rekommendationerna i den hydrogeologiska utredningen bör anläggningen även utformas med grundare växtzoner för att åstadkomma kvävereduktion.

Länsstyrelsen föreslår följande villkor:

- Det vatten som avleds från verksamhetsområdet ska passera genom reningsanläggningar försedda med oljeavskiljare. Anläggningarna ska innehålla både djupområden och grundare växtzoner för att åstadkomma sedimentation av småpartiklar och kvävereduktion. Anläggningarna ska dimensioneras utifrån ett för området normalt högflöde och en sedimentationshastighet på 0,1 m/h, vilket vid fullt utbruten täkt motsvarar två dammar med en area på cirka 750 m² vardera. Anläggningarna ska skötas så att dess funktion stadigvarande upprätthålls. Sökanden ska samråda med tillsynsmyndigheten angående anläggningarnas placering och närmare utformning.

Grundvattenrör

Länsstyrelsen föreslår följande villkor:

- Grundvattenrör för kontroll av grundvattennivåer ska finnas senast tre månader efter det att tillståndet tagits i anspråk. Antal grundvattenrör samt deras placering ska bestämmas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Sommaruppehåll

I det aktuella området krävs en balans mellan å ena sidan Sökandens möjlighet att bedriva verksamhet och å andra sidan de närboendes önskemål om en ostörd semesterperiod. En och en halv månads sommaruppehåll för de mest bullrande aktiviteterna är ett vanligt förekommande villkor för täktverksamheter (se bland annat MÖD:s dom den 26 mars 2015 i mål nr M 11070-13 och Miljööverdomstolens dom den 24 november 2009 i mål nr M 1283-09).

Länsstyrelsen föreslår följande villkor:

- Borrning och sprängning får inte förekomma under tiden från och med midsommarafton till och med den 31 juli.

Skärmtaksbyggnad

I bullerutredningen anges att gatstensklippen kommer att placeras i en skärmtaksbyggnad med tre väggar och tak, vilket skärmar ljudet i riktning mot de närmast boende i öst. Det anges även att placeringen kommer att bli i den nordöstra delen av verksamhetsområdet. Byggnaden finns utritad på den uppdaterade exploateringsplanen som lämnades in när ansökan kompletterades. I samma komplettering anger sökanden att det inte kommer att uppföras någon byggnad förrän det har konstaterats att det finns ett behov av det. Placeringen kan komma att ändras och den bullervall som håller på att anläggas kan också påverka behovet. Sökanden hänvisar till bullerutredningen och att det i den föreslås ett antal skyddsåtgärder som bedöms vara viktiga, men att inga ytterligare skyddsåtgärder än de föreslagna är nödvändiga för att kunna innehålla Naturvårdsverkets riktvärden.

Länsstyrelsen konstaterar att det finns en tydlighet kring skärmtaksbyggnaden i bullerutredningen och exploateringsplanen som inte återspeglas i övriga ansökningshandlingar. Länsstyrelsen har förutsatt att skärmtaksbyggnaden använts i beräkningsfallen som innehåller gatstensklipp då det beskrivs som en förutsättning i bullerutredningen (se stycket om blockstensbrytning på sida 17 i bullerutredningen). I kompletteringen öppnar Sökanden för andra placeringar och framför att den bullervall som håller på att uppföras kan påverka behovet av en skärmtaksbyggnad.

Bullerutredningen tar dock inte höjd för andra placeringar och den planerade utökningen av bullervallen har inte tagits med i beräkningen. Länsstyrelsen bedömer att det saknas underlag för att bedöma konsekvenserna om en skärmtaksbyggnad inte används och om gatstensklipp sker i andra delar av tåkten. Sökanden har således inte visat att skärmtaksbyggnaden skulle vara omotiverad.

Länsstyrelsen föreslår följande villkor:

- Klippning av gatsten ska ske i en skärmtaksbyggnad med tak och tre väggar, eller i skydd av minst lika effektivt bullerskydd, som skärmar av ljudet i riktning mot de närmaste bostäderna i öst.

Bullerdämpad borrhigg

I enlighet med miljöbalkens krav om bästa möjliga teknik bör borring för ballastsprängning alltid ske med bullerdämpad borrhigg. I sökandens komplettering från den 1 september 2021 (avsnitt 1.13) anges följande: "Det är till borrhigar för ballastsprängning som det finns i ljuddämpat utförande [...] I Flivik borrar den ena borrhiggen enbart lodräta hål med stor borrdimension och den borrhiggen är därför bullerdämpad." Numera föreskrivs ofta villkor om att borring ska ske med bullerdämpad borrhigg.

Länsstyrelsen föreslår följande villkor:

- Borring för ballastsprängning ska ske med bullerdämpad borrhigg.

Åtgärder mot insyn och damning

Skog eller annan vegetation runt brytningsområdet bör om möjligt sparas till skydd mot framför allt insyn och damning.

Länsstyrelsen föreslår följande villkor:

- Skogsridåer/vegetation mellan verksamhetsområdets och brytningsområdets gränser ska om möjligt behållas under tillståndstiden i den mån skog/vegetation finns i aktuellt område.

Delegation

Tillsynsmyndigheten bör bemyndigas att besluta om ytterligare villkor i de frågor där det i villkor angetts att sökanden ska samråda med tillsynsmyndigheten.

Ekonomisk säkerhet

Mark- och miljööverdomstolen har tidigare funnit en kvadratmeterkostnad på 12 kr för brytningsområdet och 4 kr för övriga ytor rimlig (se MÖD:s dom den 3 april 2012 i mål nr M 6204-11). Med anledning av den inflation som skett sedan domen använder miljöprövningsdelegationerna numera i regel en schablon där kvadratmeterkostnaden är 14 kr för brytningsområdet och 4 kr för övriga ytor. Mark- och miljööverdomstolen har emellertid i dom den 3 juni 2021 i mål nr M 10574-19 ansett att denna beräkningsmodell inte ger en rättvisande bild av kostnaderna för efterbehandlingen när syftet är att bilda en täktsjö. Domen avsåg en täkt med 25 års tillståndstid, ett verksamhetsområde på 31,6 hektar, varav brytningsområdet uppgick till 18,9 hektar. Domstolen fastställde säkerheten till 3 000 000 kr, vilket motsvarar en kostnad på 6,61 kr per kvadratmeter för brytningsområdet och 4 kr för övriga ytor.

Länsstyrelsen bedömer att den ekonomiska säkerhet som Sökanden föreslagit är lägre än vad som normalt föreskrivs för motsvarande täkter av samma storlek. Det gäller även Sökandens andrahandsyrkande som baseras på en kvadratmeterkostnad på 4 kr för både brytningsområdet och resterande delen av verksamhetsområdet.

Flera faktorer kan medföra att kostnaden ökar jämfört med om verksamhetsutövaren genomför efterbehandlingen som planerat. Om tillsynsmyndigheten genomför efterbehandlingen kan konsult hjälp behövas för att klara upphandling och efterbehandling. Säkerheten bör beräknas med beaktande av att samtliga efterbehandlingsåtgärder inte har fastställts. Det kan även bli dyrare att efterbehandla en täkt som avslutas i förtid. Länsstyrelsen bedömer inte heller att en efterbehandling som resulterar i en täktsjö över lag kostar mindre att efterbehandla än en täkt där brytning skett ovan grundvattenytan. Länsstyrelsen finner det inte osannolikt att lika kostsamma åtgärder för att efterbehandla täktbotten kan krävas i båda fallen. För

villkor om efterbehandling av täktområden bör en av utgångspunkterna vara att gynna den biologiska mångfalden i området (prop. 2008/09:144, s. 14). En åtgärd som sökanden själv nämnt är att lämna kvar material på täktbotten som bildar öar med sandiga slänter i syfte att gynna djur- och växtlivet. Att iordningsställa strandzoner och skapa öar etc. i täkter där brytningsområdet efterbehandlas till en täktsjö kan bli minst lika dyrt som att slänta och sprida ut avbaningsmassor i brytningsområden som efterbehandlas ovan grundvattenytan.

Länsstyrelsen anser att säkerheten bör beräknas med kostnaden 6,61 kr/m² för brytningsområdet och 4 kr/m² för verksamhetsområdet. Detta innebär i detta fall att säkerheten bör bestämmas till 5 500 000 kr.

Utvinningsavfallsplan

Länsstyrelsen konstaterar att Sökandens definition av vad som utgör ett utvinningsavfall skiljer sig från Naturvårdsverkets. Länsstyrelsens tidigare synpunkt om att avfallshanteringsplanen (bilaga B5) bör revideras så att den behandlar borrhax, avbaningsmassor samt sediment från sedimentationsdammar som utvinningsavfall i enlighet med Naturvårdsverkets vägledning kvarstår således. Enligt Naturvårdsverkets vägledning om utvinningsavfall utgör sådant som borrhax, avbaningsmassor och sediment från sedimentationsdammar utvinningsavfall om det inte används eller återförs i produktionsprocessen, det vill säga saluförs som produkter likt stenen som bryts. De utgör definitionsmässigt ett utvinningsavfall även om de används på ett ändamålsenligt sätt till bullervallar eller efterbehandling.

Synpunkter gällande vattenverksamhet

Av ansökan framgår att markavvattningsföretaget väster om täkten, som täcker hela Vimsjön, Gladskärret samt områden längs avrinningsstråket ner mot Kalvsjön kommer att påverkas av verksamheten. Vatten som ska bortledas från verksamhetsområdet mot nordväst, kommer att ansluta direkt till markavvattningsföretaget som i huvudsak består av öppna diken. Bolaget bör göra en bedömning kring om bolagets anslutning till markavvattningsdikena kommer att medföra ökat rensningsbehov inom dikningsföretaget och eventuellt ansöka om att bli delägare i

dikningsföretaget, så att kostnadsfördelning kan göras kring framtida rensningar. Bolaget planerar även för att utföra brytning inom delar av markavvattningsföretaget. Om brytningen innebär att markavvattningsföretagets anläggning påverkas (antingen ändras eller försvinner) är detta vattenverksamhet som behöver prövas och Sökanden behöver då ansöka om ändring eller utrivning av den del av markavvattningsföretaget där brytning sker.

Länsstyrelsen har tidigare framfört att Sökanden bör utreda på vilket avstånd till Vimsjön som brytning kan ske utan att sjön påverkas negativt eftersom hela våtmarken har ett skyddsvärde. Sökanden bedömer att tillskottet på vatten kompenserar för den flödesminskning som är att vänta och att vattenverksamheten därmed inte påverkar Vimsjön. Som en skyddsåtgärd avser Sökanden att följa upp eventuell påverkan inom ramen för kontrollprogrammet. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att det fastställs vilken kontroll som ska ske och vilka åtgärder Sökanden avser vidta om påverkan uppdagas. Länsstyrelsen anser att Sökanden bör beskriva vilken påverkan som vattenverksamheten lokalt kan få på naturvärden i Vimsjön. Sökanden bör också föreslå vilka skyddsåtgärder som Sökanden avser att vidta för att minimera påverkan.

Enligt den hydrologiska utredningen finns ett 20-tal enskilda brunnar inom täktens påverkansområde. En av brunnarna, som utgör en hushållsbrunn, ligger inom ett område som beräknas kunna få sänkt grundvattennivå med 1-3 meter. Det går inte att utesluta att grundvattensänkningen kan leda till saltvatteninträngning, vilket kan påverka de enskilda brunnarna inom påverkansområdet. Det är viktigt att Sökanden följer upp grundvattennivåer och vid behov vidtar åtgärder för att minimera påverkan.

Utsläpp till kustvatten och övrigt vatten

Vatten från verksamheten ska enligt ansökan avledas till kustvattenförekomsten Gåsfjärden (SE573500-163500) som har problem med övergödning. Den ekologiska statusen i vattenförekomsten bedöms som otillfredsställande. Bedömningen baseras på kvalitetsfaktorerna Växtplankton (otillfredsställande

status) och Näringsämnen (otillfredsställande status), med data från en övervakningsstation i vattenförekomsten. Bedömningens tillförlitlighet att status är sämre än god är hög.

I MKB:n beräknas verksamhetens utsläpp av kväve till högst cirka 800 kg totalkväve/år (baserat på verksamhetens tidigare medelvärden för utgående kvävehalt och vattenflöde). Detta är betydligt mindre än belastningen från land (främst skogsbruk och jordbruk) som beräknas till cirka 230 ton totalkväve/år (källa: SMHI Vattenwebb). Sökanden anger i MKB:n utgående kvävehalt kan reduceras effektivare än i dagsläget, genom optimerad utformning av sedimentationsdammar. Utgående mängd kväve kan därmed minska jämfört med räkneexemplet.

Då vattnet i Gåsfjärden redan har höga halter av kväve är vattenförekomsten känslig för ytterligare kväveutsläpp. Tillförseln av kväve måste således minska för att miljö kvalitetsnormen (MKN) ska kunna nås. Alla utsläpp av kväve oavsett mängd försvårar nämligen uppnåendet av MKN. Även om verksamheten medför en låg belastning av kväve är det därför ändå viktigt att verksamhetens kväveutsläpp reduceras så att belastningen minimeras. Det är även viktigt att mängden suspenderat material som når kustvattnet minimeras för att undvika negativ påverkan på bland annat bottenvegetation i Fliviken. Länsstyrelsen anser därmed att det är av stor vikt att sedimentationsdammarna utformas så att mängden kväve och mängden suspenderat material reduceras i det utgående vattnet.

Sökanden framhåller att man kommer att tillse att det finns ändamålsenliga sedimentationsdammar för vid var tid aktuell bort- och avledning av vatten från verksamhetsområdet och anser att dammarnas utformning och storlek inte bör detaljregleras i tillståndet utan att dammarnas utformning och funktion ska följas upp genom egenkontrollen och kontrollprogrammet. Länsstyrelsen bedömer inte att dammarnas storlek kan hinna anpassas om flödet varierar snabbt om man inte väljer att utföra sedimentationsdammarna utifrån riktlinjerna i den hydrologiska utredningen. Länsstyrelsen anser därav att det bör framgå av tillståndet hur

dammarna i huvudsak ska utformas. Den närmare utformningen och skötsel bör kunna fastställas i samråd med tillsynsmyndigheten som i så fall bör ges möjlighet att ställa villkor kring utformningen och skötsel av dammarna så att tillräcklig kvävereduktion och partikelsedimentationen upprätthålls över tid.

Av MKB:n framgår det att det kan bli aktuellt att avleda vatten åt nordväst, via sjön Kalvsjön som är ett så kallat "övrigt vatten" som saknar beslutad MKN. Sökanden beskriver avledning via Kalvsjön som en extra möjlighet till kvävereduktion innan utgående vatten når kustvattenrecipienten. Länsstyrelsen vill påpeka att även om Kalvsjön är ett så kallat "övrigt vatten" omfattas sjön ändå av svensk vattenförvaltning, och hänsyn behöver därför vidtas. För "övrigt vatten" är de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken tillämpliga. Det är väsentligt att utgående vatten renas redan innan det når Kalvsjön, framför allt vad gäller suspenderat material.

Generellt om kväveutsläpp till kustvatten jämfört med inlandsvatten

Utsläpp av kväve direkt till kusten har större miljöpåverkan jämfört med kväveutsläpp till inlandsvatten (sötvatten). I sötvatten är fosfor begränsande för växtlighet och höga halter kan leda till övergödning. I kustvatten däremot är kväve oftast det begränsande ämnet. Bergtäkters miljöpåverkan med avseende på kväve kan därför se väldigt olika ut beroende på om utsläppen går till kust eller sötvatten. En annan skillnad mellan kustvatten och inlandsvatten är huruvida det är utsläppets storlek eller halt som är mest relevant. I ett vattendrag är halten mer relevant eftersom det sker en kontinuerlig utspädning och utsläppet transporteras vidare. I kustvatten är utsläppets storlek (den totala mängden) mest relevant eftersom havet är slutrecipient och det utsläppta ämnet (i detta fall kvävet) stannar kvar där. Utsläppets storlek är extra relevant när det är fråga om utsläpp till en kustförekomst som är relativt sluten och har ett lågt vattenutbyte, såsom i fallet Gåsfjärden.

Naturmiljö

Gällande naturmiljön vill länsstyrelsen påpeka att det vore bra om blåsippelokalerna markerades in på exploateringsplanen i likhet med de biotopskyddade objekten.

Rättegångskostnader

Länstyrelsen yrkar ersättning för rättegångskostnader med 12 800 kronor.

Samhällsbyggnadsnämnden i Oskarshamns kommun anför följande.

Tiden för brytningstillstånd, 30 år, är orimligt lång och ligger långt bortom överblickbar tid för den här typen av samhällsplanering. Vi vet inget eller mycket lite om hur samhället och berörda människor ser på de här frågorna om 25 år - 30 år. Mycket talar idag för att vi går mot en mera småskalig syn på hur vi ska utnyttja våra naturresurser. En mera rimlig och överblickbar tid för ett tillstånd bör stanna vid 10 år.

Vad gäller tillståndet för brytningsmängd bör den anpassas till tillståndstiden.

Med anledning av den långa tillståndstiden som sökts, anser nämnden att bolaget bör tillskrivas villkor enligt följande:

- Avbaning av vegetationstäckor ska anpassas efter uttagstakt och får inte vara större än vad som behövs för att bedriva verksamheten under ett år.
- Innan verksamheten påbörjas ta prov på vattnet i enskilda dricksvattenbrunnar inom influensområdet. Vattnet ska minst kontrolleras med avseende på parametrarna metaller och salt. Kontinuerlig kontroll av dricksvattenbrunnar ska därefter ske regelbundet under hela verksamhetens tillståndstid.
- Övervakning av grundvattennivåer inom påverkansområdet ska ske minst två gånger per år. Kontroll av grundvattennivåer ska göras mellan täkt och Fliviks by samt mellan täkt och Vimsjön.

Av föreslaget bullervillkor (villkor 3) framgår vilken kontroll som bolaget ska utföra för att efterleva villkoret. Vilket är följande:

Den ekvivalenta ljudnivån kontrolleras genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar. Vid kontroll av ekvivalentvärden ska mätning ske under period som verksamhet pågår med maximal bullrande omfattning.

Nämnden anser att det till villkoret bör tilläggas att:

- Kontroll av ljudnivå även ska ske vid förändringar i verksamheten som kan medföra ökande bullernivåer.

Samhällsbyggnadsnämnden tolkar av föreslaget villkor för buller att detta begränsningsvärde ska ses mer som ett riktvärde. Därför är det också viktigt att det av villkoret framgår vad som ska göras om begränsningsvärdet överskrids.

Nämnden anser att följande bör läggas till villkorstexten:

- Om ett värde överskrids ska omedelbara åtgärder vidtas så att värdet klaras senast vid den tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Nämnden anser att av bolagets föreslagna villkor 13 och 14 som reglerar utsläpp av suspenderat material och kväve i vatten från tälten, bör det också framgå hur villkoren ska följas upp. Provtagningsfrekvens och hur provtagning ska gå till bör framgå av villkoret.

Nämnden anser vidare att det även bör finnas ett villkor som omfattar själva sedimentationsdammarna och krav på oljeavskiljande förmåga enligt följande:

- Avledande av vatten från tälten ska ske genom sedimenteringsanläggning, försedd med oljeavskiljande anordning, innan vattnet leds vidare. Sedimentationsanläggning ska vara ändamålsenligt utförd och dimensionerad för de mängder vatten som behöver omhändertas. Sedimentationsanläggningens utformning och placering ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Sökandes förslag till villkor 16 bör kompletteras med följande:

- Kontrollprogrammet ska därefter vid behov revideras av tillståndshavaren på eget initiativ efter samråd med tillsynsmyndigheten.

En bergtäkts huvudsakliga miljöpåverkan omfattar buller, damm, samt påverkan på yt- och grundvatten. Samhällsbyggnadsnämnden anser att vissa formuleringar i föreslagna villkor angående buller och utsläppsvillkor är otydliga och behöver förtydligas.

För vissa punkter bedömer nämnden att det saknas villkor som i stället anges som åtaganden i kontrollprogram. Med otydliga villkor och användning av åtaganden ser nämnden att det finns risk att tillståndet blir svåröverskådligt, och att all dokumentation från ansökan behövs även i efterhand för att konstatera vad som regleras av tillståndet.

Samhällsbyggnadsnämnden anser att skyddet för närboende som kan beröras av verksamheten när det gäller buller, damm, grundvattennivåer och enskilda brunnar behöver förstärkas genom att ovanstående punkter beaktas vid villkorsformuleringen i ett eventuellt tillstånd för verksamheten.

Samhällsbyggnadsnämnden har i kompletterande yttrande tillagt följande: Naturvårdsverket anger i vägledning gällande utformning av villkor med begränsningsvärden i tillstånd till miljöfarlig verksamhet, att villkoren ska utformas så att de kan utgöra en grund för att konstatera om en överträdelse av villkoret har begåtts och i så fall ligga till grund för påföljder enligt sanktionssystemet. Ett begränsningsvärde (så som t.ex. ett bullervillkor, eller ett villkor som omfattar halter i utgående vatten) bör preciseras genom att kontrollen av dem fastställs så att åtminstone kraven i 22 kap. 25 § miljöbalken uppfylls. Hur noggrant kontrollen i övrigt ska ske är en avvägningsfråga.

Enligt 22 kap. 25 § 3 punkten miljöbalken så ska en dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet innehålla bestämmelser om tillsyn, besiktning och kontroll så som utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod.

Miljööverdomstolen har i avgörande MÖD 2009:9 ansett att det finns ett behov av att formulera villkoren på ett nyanserat sätt, eftersom alla villkor har samma formella status, samtidigt som de har olika tyngd i sakligt avseende. Skillnaderna mellan olika villkor i ett tillstånd leder därmed till att vissa villkor måste preciseras bättre, för att uppfylla kraven på rättssäkerhet. Miljödomstolen konstaterar också att en precisering av begränsningsvärden som innebär att ramarna för kontrollen också anges i villkoren, skulle tillgodose kraven på rättssäkerhet.

Med hänvisning till ovanstående vägledning vidhåller nämnden att det är viktigt att villkor med begränsningsvärden utformas så att det blir tydligt både för tillsynsmyndigheten och bolaget vad som gäller.

Avseende föreslaget bullervillkor vidhåller nämnden att denna fråga är av stor vikt för de närboende och det är viktigt att det av villkoret tydligt framgår när en överträdelse av villkoret ska bedömas ske. Nämnden anser också att mätfrekvensen (ramarna för kontrollen) som ska tillämpas bör framgå av villkoret. Dvs. att förutom att kontroll ska ske vid inkomna klagomål som tillsynsmyndigheten bedömer befogade, så ska (i förebyggande syfte), kontroll av ljudnivån ske även vid förändringar i verksamheten som kan medföra ökade bullernivåer.

Samhällsbyggnadsnämnden anser att även villkor som gäller utsläpp till vatten bör preciseras mer specifikt där ramarna för kontrollen också bör ingå i villkoret i enlighet med tidigare lämnat yttrande. Av villkoret bör minst framgå vilken provtagningsfrekvens som ska ligga till grund för kontroll av att villkoren följs, samt hur provtagningen ska gå till. Provtagningsfrekvensen och tidsperioden för kontroll av att utsläppsvärdet efterlevs har stor vikt för osäkerheten i kontrollen och bör framgå tydligt av villkoret. Det kan utgöra stor skillnad om de fem senaste mätningarna utgörs av att ett prov tas per år, jämfört med till exempel ett prov per månad för uppföljning av att villkoret efterlevs. Det bedöms också vara stor skillnad på om till exempel stickprover eller samlingsprover under en specificerad tidsperiod analyseras för kontroll av att begränsningsvärdena efterlevs.

EON anför följande.

Inom verksamhetsområdet har EON mellanspänningsluftledning samt en transformatorstation.

Enligt Elsäkerhetsverkets starkströmsföreskrifter måste en starkströmsanläggning vara utförd enligt god elsäkerhetsteknisk praxis, vilket bland annat innebär att den ska vara utförd enligt svensk standard. Av svensk standard SS-EN 61936-1 samt tillhörande Handbok SEK 438, utgåva 2, framgår att minsta tillåtna avstånd mellan transformatorstation i byggnad och brännbar byggnadsdel eller brännbart upplag är 5 meter. SS-EN 61936-1 föreskriver också att nätstationer ska placeras så att de rimligtvis inte skadas av vägfordon, samt att tillräckligt utrymme för normal drift och underhåll ska säkerställas.

Kraftledningen omfattas av Elsäkerhetsverkets starkströmsföreskrifter (ELSÄK-FS 2008:1 och 2010:1). Starkströmsföreskrifterna reglerar bland annat ledningskonstruktion, höjd över mark, avstånd från ledning till byggnad, brännbart upplag, parkeringsplatser med flera verksamheter. Följaktligen får inte upplag anordnas eller marknivån förändras under eller invid ledningen.

Verksamhetsutövaren får inte inom 5 meter från 10 kV ledningens yttersta faslina utan ledningsägarens i god tid inhämtade medgivande ändra markanvändningen genom att exempelvis uppföra byggnad eller annan anläggning eller anordna upplag så att ledningens bibehållande, enligt vid varje tidpunkt gällande starkströmsföreskrifter äventyras.

Brytningen får inte hindra EON:s skötsel och underhåll på ledningen beträffande ev. stolpbyte, röjning eller andra underhållsåtgärder som man hade kunnat utföra innan brytningen påbörjats. Täkten får inte utformas så att kraftledningsstolpar riskerar att hamna på öar. I området kring en kraftledningsstolpe måste det finnas utrymme för att kunna utföra arbete på stolparna samt kunna byta densamma. Till området ska det finnas mark som är farbar med grävmaskin.

För arbete under och bredvid kraftledningen gäller särskilda bestämmelser och både Elsäkerhetsverket starkströmsföreskrifter och Arbetsmiljöverkets föreskrifter måste iakttas. Därför måste, i god tid innan arbete i närheten av strömförande friledning ledningsbevakning beställas via EONs kundsupport, tfn 0771-22 24 24.

Vid sprängning ska "Riktlinjer för sprängningsarbeten invid kraftledning" följas. EON rekommenderar att sprängning inte sker genom elektrisk tändning. Enligt 6 kap. 10 § i starkströmsföreskrifterna ska en friledning vara framdragen på betryggande avstånd från upplag med brännbart material och områden med explosionsrisk. Enligt tillhörande tabell ska förråd med explosiv vara hålla ett minsta avstånd till kraftledningarna på 50 meter.

Vid sprängning ska största försiktighetsmått vidtas på ett sådant sätt att vibrationer eller sprickbildningar inte kan fortplantas så att de hotar kraftledningars säkerhet. Stolpe, ledare och isolatorer får inte utsättas för risk att bli träffade av splitter.

Om verksamhetsutövaren bedömer att kraftledningar kan komma att påverkas genom vibrationer eller liknande måste kontakt tas med EON för ytterligare dialog.

Om speciella åtgärder behöver vidtas för att skydda kraftledning från menlig påverkan av de planerade sprängningsarbetena förutsätter EON att exploatören svarar för alla kostnader i samband med detta. Om nuvarande markförhållande kommer att ändras och behov av omläggning av EON:s nät måste detta anmälas. Eventuella kostnader i samband med täktverksamheten, så som flyttningar eller ändringar av våra befintliga anläggningar, bekostas av verksamhetsutövaren.

Marströmmens vattenråd anför följande.

Täktverksamheten som tillståndet handlar om, ska utövas inom Marströmmens avrinningsområde varför vattenrådet tagit del av MKB:n. Rådet har riktat uppmärksamheten särskilt mot den hydrogeologiska rapporten.

I sammanhanget förefaller det lämpligt att, som kompensatorisk åtgärd för risken för grundvattensänkning som kan drabba brunnar i närområdet, undersöka möjligheten att utnyttja det vatten som pumpas upp som en del av verksamheten. Det kan användas till att höja vattennivån i förslagsvis två våtmarker belägna väst och sydväst om bergtäktsområdet (Lillkärr respektive Sörekärr), mellan bergtäktsområdet och Fliviken. Vattnet kunde på så vis utgöra ett stöd för de ytliga grundvattenmagasinen där de omnämnda brunnarna är belägna. Det skulle naturligtvis ske först efter att det uppumpade vattnet sedimenterats i därför avsedda dammar för att säkra att slam eller substanser av annat slag först avlägsnats.

Följande enskilda:

1. A.H.L	E
2. A.W	F
3. A.H	G
4. BA.J	H
5. B.S	H
6. B.T	H
7. B.R	I
8. B.E	J,K
9. B.M	J,K
10. BE.M	J,K
11. B.P	J,K
12. BE.R	J,K
13. B.A	F
14. B.I	F
15. BE.J	F
16. B.K	F
17. BER.M	F
18. BE.S	F
19. B.J.E	L
20. B.J.K	L
21. B.J.J	M

22. B.L	M
23. BO.S	M
24. BR.S	N
25. D.A	O, P, Q
26. D.K.G	R
27. D.R	S
28. D.C	T
29. D.E	T
30. D.I	T
31. D.T	T
32. D.P	U
33. D.M	H
34. E.J	V
35. E.M	W
36. E.A.K	X
37. F.M	Y
38. F.E	Z
39. F.L	Z
40. F.J	Å
41. F.C	Ä
42. FO.E	Ä
43. F.K	Ä
44. F.S.A	Ä
45. F.O	Ö
46. FR.J	AA
47. FR.K	BB
48. F.B	CC
49. FR.M	CC
50. F.G	DD
51. FRÖ.M	DD
52. F.P	EE
53. FR.P	EE

54. F.R	EE
55. G.C	U
56. G.P	FF
57. G.H.E	GG
58. G.M	HH
59. GO.J	II
60. G.L	JJ
61. G.D	KK
62. GU.G	LL
63. GÖ.P	MM
64. H.C	NN
65. H.I.M	OO
66. H.L	OO
67. H.R	OO
68. H.T	GG
69. H.K	PP
70. HA.M	PP
71. H.B	QQ
72. H.D	QQ
73. HA.T	QQ
74. HE.A	H
75. HER.M	H
76. HO.H	RR
77. H.V	RR
78. HO.A	SS
79. H.G	TT
80. H.J	TT
81. H.P.O	SS
82. I.J	UU
83. IS.J	VV
84. IS.H	VV
85. I.F	VV

86. I.B.M	M
87. I.M	M
88. J.M	WW
89. J.A	XX
90. J.G	XX
91. J.V	XX
92. J.J	YY
93. J.L	ZZ
94. J.M.L	ÅÅ
95. J.B	ÄÄ
96. K.N	M
97. K.A	ÖÖ
98. K.C	AAA
99. K.H	BBB
100. K.L.P	CCC
101. K.T	DDD
102. K.P	EEE
103. K.Å	EEE
104. K.M	MM
105. K.R	UU
106. K.I.S	FFF
107. KR.C	GGG
108. L.I	HHH
109. L.U	HHH
110. L.H	H
111. L.B.T	H
112. L.Y	H
113. L.I.I	III
114. L.P	JJJ
115. L.S	III
116. L.K.B.M	BBB
117. L.K	KKK

118.	L.Å	LLL
119.	L.A	MMM
120.	LU.L	NNN
121.	L.M	NNN
122.	LU.M	NN
123.	LÖ.U	OOO
124.	ME.M	LL
125.	MEU.M	AA
126.	M.U.A	PPP
127.	MO.L	QQQ
128.	M.C	FF
129.	M.B	RRR
130.	MÅ.C	RRR
131.	M.H	RRR
132.	N.A	SSS
133.	N.R	SSS
134.	N.E	R
135.	N.H	R
136.	N.K	R
137.	N.S	R
138.	NO.S	R
139.	N.J	TTT
140.	NO.J	TTT
141.	N.P	TTT
142.	N.B	UUU
143.	N.M	UUU
144.	NY.E	XX
145.	O.S	VVV
146.	P.R.E	WWW
147.	P.R.M	WWW
148.	P.R	WWW
149.	P.M	XXX

150.	PE.T	XXX
151.	R.G	YYY
152.	R.M.P	YYY
153.	R.A	PPP
154.	R.J	ZZZ
155.	RÖ.A	WWW
156.	S.G	ÅÅÅ
157.	S.O	ÅÅÅ
158.	S.E	WWW
159.	S.K	ÄÄÄ
160.	S.M	ÄÄÄ
161.	S.A	ÖÖÖ
162.	S.C	FF
163.	S.J	FF
164.	ST.S	FF
165.	S.D	AAAA
166.	S.W	AAAA
167.	ST.E	BBBB
168.	S.L.O	BBBB
169.	SU.A	CCCC
170.	SU.B	DDDD
171.	SU.M	DDDD
172.	S.N.K	EEEE
173.	S.N.B	TTT
174.	S.P	FFFF
175.	SV.B	GGGG
176.	SV.J	X
177.	SV.K	HHHH
178.	SV.P	GGGG
179.	S.T	GGGG
180.	SV.W	GGGG
181.	SVÄ.J	III

182.	SÄ.G	JJJ
183.	T.E	OOO
184.	T.P	KKKK
185.	U.M	PPP
186.	U.A	PPP
187.	U.B	PPP
188.	U.F	PPP
189.	UL.M	PPP
190.	V.R.F	LLLL
191.	V.W.B	MMMM
192.	V.W.E	MMMM
193.	V.W.U	MMMM
194.	W.B	NNNN
195.	WÅ.B	OOOO
196.	Å.O	PPPP
197.	Ö.H.H	QQ
198.	Urberggruppen Flivik och Gåsfjärden	
199.	Döderhults Naturskyddsförening	
200.	Oskarshamnsbygdens Fågelklubb	
201.	Blankaholms Gästgiveri	
202.	Båtplatsen Sverige AB, Blankaholm	
203.	J.W Momark AB, Blankaholm	
204.	SAAL Treppen AB, Blankaholm	
205.	Wirums Säteri, Blankaholm	

1-205 anför genom ombudet G.H.B, bland annat följande:

Yrkanden

De bestrider att tillstånd enligt ansökan beviljas. Oavsett vilket beslut domstolen fattar bestrider de även att verkställighetsförordnande meddelas.

De yrkar i stället att mark- och miljödomstolen,

1. I första hand avslår ansökan i sin helhet.

Verksamheten är inte tillåtlig enligt miljöbalken (MB). Verksamheten strider mot miljöbalkens lokaliseringsbestämmelser, främst 2 kap. 6 § MB men även bestämmelserna om vattenkvalitet i 5 kap. MB med tillhörande förordningar samt bestämmelser om artskydd enligt 8 kap. MB och artskyddsförordningen. MKB:n är så undermålig att den inte kan ligga till grund för beslut. Bristerna kan inte åtgärdas genom att domstolen förelägger Sökanden att inkomma med kompletteringar.

2. I andra hand avvisar ansökan på grund av bristande beslutsunderlag. MKB:n kan inte godkännas.

Vare sig Sökandens ansökan som sådan eller MKB:n är tillräckliga för att utgöra beslutsunderlag i ärendet. Den MKB som ligger till grund för ansökan lever inte upp till kraven i 6 kap. 35 § MB samt miljöbedömningsförordningen.

3. I sista hand begränsar tillståndet och beslutar om tydliga och kontrollerbara villkor i enlighet med synpunkter nedan. Verkställighetsförordnande kan inte heller i detta fall godtas.

Bevisbördan

De vill särskilt erinra om att Sökanden har bevisbördan vad gäller att MB:s krav, bland annat de allmänna hänsynsreglerna, är uppfyllda. Bevisbördans placering innebär att det ankommer på den som söker tillstånd enligt MB att genom utredningar och i övrigt visa att verksamheten kan bedrivas på ett miljömässigt godtagbart sätt.

Om de utredningar Sökanden presenterat i målet är osäkra ska detta inte medföra lättnader för Sökanden utan MB:s stränga krav måste ändå innehållas. Lyckas Sökanden inte visa att verksamheten kan bedrivas med minsta möjliga olägenheter för människors hälsa och miljön i enlighet med bland annat 2 kap. 6 § och 2 kap. 3 § MB är den inte tillåtlig och kan inte godtas.

Miljökonsekvensbeskrivningen

En godtagbar MKB utgör en processförutsättning för tillståndsprövning. Detta framgår bland annat av Högsta domstolens (HD) domar NJA 2008 s. 748 samt NJA 2009 s. 321. HD har i den senare domen uttalat att en MKB med så väsentliga brister som det rörde sig om i det aktuella målet inte kunde utgöra grund för ställningstagande till verksamheten.

En MKB ska ge helhetsbilder och är dessutom ett verktyg för att motverka att beslut fattas på fragmentariskt underlag. Både direkta och indirekta effekter ska belysas, även sådana som andra än en sökande har ansvar för. Om en viss verksamhet är en förutsättning för, eller kan medverka till, annan verksamhet som i sin tur kan påverka miljön, så ska MKB:n täcka allt detta. MKB:n måste identifiera, beskriva och bedöma de betydande direkta och indirekta effekterna av ett projekt beträffande befolkning och människors hälsa, biologisk mångfald, särskilt när det gäller arter och livsmiljöer som skyddas enligt direktiv 92/43/EEG och direktiv 2009/147/EG, mark, jord, vatten, luft och klimat, materiella tillgångar, kulturarv och landskap och samverkan mellan dessa faktorer.

Föreliggande MKB kan inte godkännas. Riskerna och konsekvenserna avseende verksamheten med följdverksamheter är otillfredsställande utredda och redovisade. De anser även att Sökanden i många fall dragit felaktiga, eller inga, slutsatser av de underlagsrapporter man själv låtit utföra. Särskilt allvarliga brister anser hennes huvudmän att det finns vad avser utredning kring alternativa lokaliseringar, påverkan på miljökvalitetsnormer för vatten, ickeförsämringskravet för vatten samt effekterna av sådan påverkan, vattenhanteringen, trafiksituationen samt effekter av denna, kumulativa effekter av påverkan från planerad verksamhet och andra pågående och planerade verksamheter samt påverkan på arter. Prövningsunderlaget kan inte läggas till grund för en fullständig, exakt och slutlig bedömning på grundval av vilka varje rimligt vetenskapligt tvivel kan skingras i fråga om den planerade verksamhetens påverkan på området.

Är en prövning i sak ändå enligt mark- och miljödomstolen möjlig, men beskrivningen likväl bristfällig, måste det i stället ses som en fråga om ansökans materiella hållbarhet. Bristerna måste då falla tillbaka på Sökanden, exempelvis om hänsynsreglerna i 2 kap. MB inte är uppfyllda, något som ytterst måste föra med sig att tillståndsansökningen avslås.

Prövningens omfattning

Utgångspunkten i MB är att en samlad prövning ska göras av en verksamhets totala miljöpåverkan (prop. 1997/98:45, s 168 ff.). Enligt rättspraxis behöver en tillståndsmyndighets samlade prövning innefatta att alla centrala frågor hanteras på ett sådant sätt att villkor kan föreskrivas i alla delar som är relevanta från miljösynpunkt (se t.ex. MÖD 2006:6 och 2006:54 samt Miljööverdomstolens dom den 10 mars 2011, mål nr M 4866-10).

Prövningen av en täkt måste omfatta alla aktiviteter som är kopplade till verksamheten. Det gäller bland annat losstagande och uttag av material, bearbetning, transporter och efterbehandling. Problem i detta mål är bl.a. efterbehandlingen samt transporter till och från täktverksamheten. Den tunga trafiken från den planerade verksamheten kommer att utgöra en del av den tunga trafiken på väg 755 (denna väg är enbart 4,5 m bred). Det rör sig enligt hennes huvudmäns bedömning inte om en liten del av den sammanlagda trafiken på det aktuella vägnätet. Kommande trafikökning har omedelbart samband med just denna verksamhet. Förhållandena är därmed sådana att det är fråga om en verksamhet som har sådant samband med den tillståndsprövade verksamheten att den kan beaktas vid prövningen.

Ett ytterligare problem i detta mål utgör det faktum att Sökandens täktverksamhet är både till stora delar samlokaliserad med och i övrigt samordnad och mycket nära sammankopplad med den verksamhet som AB Nybrogrus bedriver. Täktverksamheten bryter blocksten medan AB Nybrogrus krossar det överskottsmaterial som uppkommer i samband med brytningen av blockstenen samt transporterar ut detta via lastbils- och fartygstrafik. AB Nybrogrus verksamhet rör sig enligt dem

om en direkt följdverksamhet till nu ansökt verksamhet i enlighet med 16 kap. 7 § MB. Sökanden hänvisar dessutom på flera ställen i ansökan till Nybrogrus verksamhet, bl.a. hänvisas till närhet till utskeppningshamn. Sökanden hävdar att de båda verksamheterna är väl separerade från varandra. För den som lever i omgivningen upplevs inte verksamheterna som väl separerade utan som helt integrerade. Buller alstras från båda bolagen och kan inte särskiljas. Biltransporter sker från båda bolagen.

De är dock medvetna om att det är fråga om två olika juridiska personer som nu sökt om fortsatta och utökade verksamheter till två olika prövningsmyndigheter. I motsvarande situationer har dock MÖD (se avgörandet MÖD 2011:41 samt Miljööverdomstolens beslut från den 21 april 2008 i mål nr M 3160-08) pekat på att behovet av samordnad prövning i sådana fall kan tillgodoses genom att en samordnad prövning sker av den gemensamma miljöpåverkan som verksamheterna orsakar och genom att gemensamma villkor kan beslutas i enlighet med 16 kap. 8 § miljöbalken.

Den planerade verksamheten innebär enligt Sökanden sammantaget en ökning av transporter, till omkring 10-20 transportrörelser/dag för leverans av blocksten och 30 transportrörelser/dag för reststensprodukter. Enligt MKB:n planeras dock vid periodvis transportrörelserna kunna uppgå till 40 per dag vad gäller reststen. Därutöver förekommer enligt Sökanden tunga transporter med arbetsredskap, förnödenheter m.m. Ansökan innehåller felaktigheter vad gäller fastigheter som kan komma att störas på grund av trafiken samt på vilken sida vissa fastigheter har sin uteplats. Till detta kommer den fartygstrafik med de utsläpp till vatten och luft samt barlastvattenutsläpp i sådan volym att den påverkar Gåsfjärdens vattenkvalitet negativt som AB Nybrogrus verksamhet genererar.

För att domstolen ska kunna göra en samlad bedömning som uppfyller balkens krav krävs att samtliga miljömässiga konsekvenser till följd av den sökta verksamheten ska beaktas och detta ska göras i en samlad bedömning i ett sammanhang. En MKB ska omfatta bl.a. sådana miljöeffekter som kan förväntas uppkomma till följd av

verksamhetens bedrivande, dess utsläpp av föroreningar samt kumulativa effekter med andra befintliga verksamheten. I detta fall måste i bedömningen exempelvis beaktas de transporter som väntas ske via hamnen i Flivik, även om dessa sker i annan regi. Även dessa är en ren följd av den ansökta verksamheten. Följdverksamheten som sker i AB Nybrogrus regi riskerar även att påverka närliggande Natura 2000-område. Utredningarna bör dessutom bedömas av behöriga myndigheter samlat och åtgärder vidtas så att verksamheterna, om de alls anses vara tillåtliga, därefter kan bedrivas utan risk för otillåten påverkan.

Visar sig olägenheterna av en följdverksamhet vara alltför allvarliga kan det ytterst innebära att en ansökan om tillstånd kan komma att avslås (se t.ex. NJA 1977 s. 558 och NJA 2004 s. 421). Det ankommer på Sökanden att visa att verksamheten lever upp till samtliga dessa krav. Kan Sökanden inte göra detta ska ansökan inte bifallas. Tillstånd får endast ges om de lagliga förutsättningarna är uppfyllda. Adekvat redovisning av transporter till och från täktverksamheten saknas i detta mål. För tydlighetens skull vill ombudet påpeka att hennes huvudmän inte yrkar att villkor ska meddelas för följdverksamhet trafik. Däremot har följdverksamheten i form av lastbilstrafiken betydelse för att bedöma verksamhetens tillåtlighet.

När en verksamhet av denna storleksordning planeras med risk för betydande miljöpåverkan måste projektets risker och konsekvenser dessutom bedömas tillsammans med andra projekt som kan förväntas genomföras under samma tidsperiod i samma område. I detta fall kan prövningen således inte göras utan att bedömning av den sammanlagda miljöpåverkan av den sökta verksamheten och andra pågående och sökta verksamheter i närområdet såsom AB Nybrogrus verksamhet.

Föreliggande ansökningar med olika sökande ställda till olika prövningsmyndigheter omöjliggör en samlad prövning och måste anses medföra en olämplig uppdelning och vara ägnat att försvåra en ändamålsenlig prövning.

De vidhåller att AB Nybrogrus verksamhet bör kunna ses som följdverksamhet enligt 16 kap. 7 § MB. Även om AB Nybrogrus verksamhet inte bedöms utgöra följdverksamhet måste en bedömning av den kumulativa påverkan på omgivningen till följd av de två verksamheterna ske.

En MKB ska ge helhetsbilder och är dessutom ett verktyg för att motverka att beslut fattas på fragmentariskt underlag. Både direkta och indirekta effekter ska belysas vilket följer av både miljöbalken och EU-rätten, även (och inte minst) sådana som andra än en sökande har ansvar för. Det räcker med ett indirekt orsakssamband och redan möjligheterna till sådana ska beaktas. Om en viss verksamhet är en förutsättning för, eller kan medverka till, annan verksamhet som i sin tur kan påverka miljön, så ska MKB:n täcka allt detta.

Täktverksamhet omfattas också av EU:s miljölagstiftning. MKB-direktivet med ändringsdirektiv gäller fullt ut, detsamma gäller art- och habitatdirektivet, fågeldirektivet samt ramvattendirektivet med dotterdirektiv. Svenska myndigheter måste tolka nationella lagar på ett sätt som är förenligt med bindande internationella överenskommelser. Detta innebär att en fullständig miljöbedömning enligt EU:s MKB-direktiv måste göras innan beslut om tillstånd för den nu aktuella täktverksamheten kan meddelas. Den planerade verksamhetens effekter måste bedömas tillsammans med redan befintlig verksamhet, andra befintliga verksamheter och annan planerad verksamhet. Detta gäller även samtliga miljöeffekter såsom buller, luftföroreningar, vattenföroreningar m.m. Av MKB-direktivet bilaga IV (uppgifter som avses i art 5.1) framgår av punkt 5 e) att kumulativa effekter i förhållande till andra befintliga och/eller godkända projekt, med beaktande av eventuella befintliga miljöproblem i områden som är av särskild miljömässig betydelse och som antas bli påverkade, eller utnyttjandet av naturresurser ska utredas. Av praxis från EU-domstolen framgår att det är nödvändigt att MKB:n innehåller uppgifter om kumulativa effekter, se t.ex. C-392/96, Kommissionen mot Irland. Motsvarande bestämmelse återfinns i 18 § p 6 miljöbedömningsförordningen.

Även i Naturvårdsverkets vägledning för externt industribuller nämns att hänsyn till kumulativt buller måste tas vid nyanläggning.

De delar inte Sökandens bedömning att nuvarande MKB med bilagor möjliggör en sådan bedömning. Detta gäller särskilt frågan om buller.

Det handlar här inte om att meddela villkor som rör olägenheter från en verksamhet som bedrivs av annan än Sökanden, utan om en tillåtlighetsfråga. Den kumulativa effekten av bland annat olägenheter från andra bullerkällor blir därmed en del av bedömningen om den aktuella verksamheten alls kan tillåtas på platsen. De kumulativa effekterna kan anses vara så stora att en ansökan avslås, se MÖD M 10984-16.

Utökad och fortsatt verksamhet eller nyetablering?

De gör bedömningen att den planerade verksamheten ur lokaliseringssynpunkt måste betraktas som en ny täktverksamhet.

Även om Sökanden har bedrivit verksamhet på platsen under en tid innebär den nu planerade utökningen att det är fråga om en verksamhet av en helt annan omfattning än tidigare. Täktverksamhet har inte skett kontinuerligt vilket Sökanden påstår, i själva verket lades stenbrottet ned år 1958 och stenbrytningen återupptogs först år 1982 och då endast i liten skala. Under de åren som täkten var nedlagd tillkom Adriansnäs fritidshusbebyggelse med 185 tomter. Det går heller inte att jämföra tidigare verksamhet med dagens industrialiserade verksamhet.

Ansökan innebär en ökning av mängden brutet material från det idag tillståndsgivna 3 000 000 ton till 18 000 000 ton och en utleverans om väsentligt högre volymer än med dagens tillåtna. Detta torde medföra en ökning på 165 % jämfört med nuvarande tillstånd. Vidare ska brytområdet enligt ansökan öka från 12 ha till 32 ha vilket medför att ny mark tas i anspråk i stor omfattning med nya olägenheter som följd. Den planerade utvidgningen ska dessutom ske mot sydost med följd att verksamheten kommer närmare bostäder i Flivik. 25 ha av skog och jordbruksmark

blir brytområde. Nu gällande tillstånd medger dessutom endast ett brytområde på 11 ha, inte 12 ha som sökanden hävdar. Verksamheten kommer även, då den nu planeras bedriva under grundvattennivå och därmed ska prövas även enligt 11 kap. MB, bl.a. att medföra en ökad risk för förorening av grund- och ytvatten samt därutöver ett ökat grundvattenuttag. Även den ökning av antalet transporter som planeras innebär en ökning av föroreningar jämfört med befintlig verksamhet. Verksamhetens omfattning har således genom de nya planerna förändrats på ett sådant sätt att den planerade verksamheten inte längre går att jämföra med den verksamhet som en gång lokaliserades på platsen.

Sedan verksamheten erhöll sitt allra första tillstånd har även de rättsliga förhållandena ändrats väsentligt, främst genom införandet av MB men även genom att Sverige enligt ramvattendirektivet är skyldigt att se till att grund- och ytvattenvattenkvalitet inte försämras.

De yrkar att domstolen hos SGU begär ut uppgifter om produktionsmängder från år 2010 till dags dato.

Lokaliseringen

Lokaliseringen av en verksamhet är av avgörande betydelse för vilka konsekvenser ur hälso- och miljösynpunkt den kommer att medföra. Lokaliseringen Sökanden valt har redan och riskerar vidare att medföra stora olägenheter för dem och även för miljön i sig. Den täktverksamhet det nu handlar om och driften av verksamhetens alla delar innebär stor miljöpåverkan. Verksamheten riskerar medföra omfattande olägenheter för dem. Till detta kommer negativ påverkan på naturmiljön, vattenkvalitet och den biologiska mångfalden.

Utgångspunkten för bedömningen av tillåtligheten för vattenverksamhets och miljöfarlig verksamhets lokalisering är 2 kap. 6 § MB. Men det är inte enbart denna bestämmelse som avgör en plats tillåtlighet utan av betydelse är även tillämpning av bl.a. miljöbalkens hushållningsbestämmelser, förekomsten av skyddade områden och arter, påverkan på MKN samt planförhållanden.

2 kap. 6 § MB

För en åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde, som i detta ärende, ska en plats väljas som är lämplig och där ändamålet kan uppnås med minsta möjliga intrång och olägenhet. Lokaliseringsbedömningar för nya projekt ska vara objektiva. Det innebär att det inte är upp till en viss sökande att välja alternativ, utan man ska bortse från subjektiva omständigheter och frågan blir då huruvida det finns bättre platser för den planerade verksamheten.

Kravet på lokalisering i 2 kap. 6 § MB innebär i princip att bästa möjliga plats ska väljas ("med minsta intrång och olägenhet"). Finns bättre alternativ att uppnå samma ändamål ska detta alternativ väljas. Finns inget alternativ kan lokaliseringen ändå konstateras vara olämplig och verksamheten på platsen är således inte tillåtlig. I äldre praxis hade motsvarande lokaliseringsbestämmelse i 4 § miljöskyddslagen inte sällan en avgörande betydelse för beslut att avslå en ansökan om tillstånd för miljöfarlig verksamhet. När MB infördes innebar motsvarande bestämmelse i balken genom kopplingen till 1 kap. 1 § MB en skärpning av kravet på bl.a. lokalisering (se prop. 1997/98:45 del 1 s. 219).

Kravet i 2 kap. 6 § MB måste ses tillsammans med bevisbördan i 2 kap. 1 § MB. Redan en misstanke om att det kan finnas andra mer lämpliga platser och att sökanden inte lyckats visa motsatsen ska leda till att en ansökan ska avslås. I detta ligger också att prövningsmyndigheten måste överväga alternativa platser även om den av sökanden föreslagna platsen i och för sig kan anses vara lämplig. I prövningsmyndighetens bedömning måste alltså även ingå en uppskattning av sannolikheten att det finns en ännu bättre plats som uppfyller lagens kriterier på rimlighet m.m.

För att kunna utröna om en plats är lämplig enligt 2 kap. 6 § MB måste alltid övervägas om det finns alternativa platser som är bättre. Det är Sökanden som i detta fall ska visa att ingen lämpligare plats finns. I rättspraxis uttalas vilka krav som ska ställas på utredningen av alternativa lokaliseringar, se bl.a. MÖD 2008:44:

"Miljööverdomstolen konstaterar att en nyetablering av en anläggning av den omfattning som här är fråga om aldrig är invändningsfri, även om störningarna begränsas till vad som brukar kunna godtas. Det är därför väsentligt att vid prövningen av en sådan etablering göra jämförelser med alternativa lokaliseringar som också är så realistiska som möjligt utifrån de krav som verksamhetsutövaren ställer."

Enligt MÖD måste särskilt stränga krav ställas på sökandens lokaliseringstudier när lokaliseringen är starkt ifrågasatt (jfr exempelvis MÖD 2001:38, MÖD 2002:7 och M 294-08), vilket är fallet i detta ärende.

Utredning av alternativa platser saknas helt i MKB:n. Sökanden säger sig ha undersökt alternativa lokaliseringar internt. De identifierade alternativa lokaliseringarna omöjliggjordes enligt Sökanden efter att det konstaterats finnas för stora och frekventa kvalitetsbrister, främst i form av färgrelaterade avvikelser. Denna utredning ska ha fallit ut i att undersöka alternativa utformningar inom Fliviksområdet eftersom alternativa lokaliseringar enligt Sökanden helt enkelt inte föreligger. Sökanden hävdar att det ur konkurrenssynpunkt är avgörande att transportavståndet från tälten till förädlingen är kort och inte belastar ekonomi och miljö orimligt mycket. Sökanden har dock inte redovisat uppgifter om vart blockstenen levererats/levereras.

Vid en redovisning av alternativa lokaliseringar måste även effekterna av dessa alternativ redovisas så att en jämförelse kan göras mellan den sökta verksamheten och alternativen. Underlaget måste innehålla tillräckligt med information för en relevant jämförelse av konsekvenser mellan de olika alternativen, samt tillräcklig information för att möjliggöra en bedömning av vilket alternativ som innebär minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Någon sådan jämförelse är enligt MKB:n inte möjlig. Någon närmare analys av konsekvenserna vid alternativa lokaliseringar har inte genomförts.

Sökanden har inte försökt hitta realistiska och lämpliga lokaliseringar utan enbart sökt jämförelseobjekt som inte lämpar sig för verksamheten. Sökanden har heller inte visat att det utökade området innehåller den granit av högsta kvalitet som man hävdar. Två täkter som ligger mycket nära det område som man nu vill utöka har endast visat sig innehålla granit av sämre kvalitet än den man vill bryta. Sökanden har alltså inte visat var gränsen mellan högkvalitativ sprickfri granit och granit av sämre kvalitet går. De menar att Sökanden därmed heller inte har visat att den sökta platsen är lämplig och att kan ske med minsta möjliga olägenheter. Utbytet av blockstensprodukter beräknas av Sökanden till mellan 20-30 % och 70 % medan blockstensprodukter för utleverans beräknas till 20 000-30 000 ton per år. Om man räknar ett snitt på 25 000 ton leverans på 600 000 brutet blir detta i stället 4,2 %. Enligt miljörapport för 2018 fördes endast 1 550 ton blocksten ut av brutet ca 250 000 ton (vilket framkommer av samrådsunderlagets svar på frågor) vilket innebär under 1 %. Riksintresset enligt 3 kap. 7 § MB är inte avgränsat rumsligt. Även SGU saknar enligt egen uppgift information om hur mycket av Flivikgraniten som finns kvar.

De menar att bristerna i lokaliseringsutredningen är av den grad att det inte är möjligt att bedöma om det finns likvärdiga eller bättre lokaliseringar. Denna brist är därmed så väsentlig att den inte möjliggör prövning om den valda platsen är lämplig enligt 2 kap. 6 § MB eller om krav på annan lokalisering skulle vara oskäligt enligt 2 kap. 7 § första stycket MB.

Den valda lokaliseringen är inte lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna nås med minsta möjliga olägenheter och intrång.

Sökanden anger att nu gällande översiktsplan pekar ut Flivik som ett område med värdefulla mineral. Sökanden underlåter dock att skriva att samma plan påpekar att området även är av riksintresse för kulturmiljövård. Ingenting i planen förespråkar Sökandens verksamhet.

I förslaget för ny översiktsplan som nu ligger för samråd framkommer kommunens syn på området så här:

"Kommunen vill främja det lokala engagemanget för närproducerade livsmedel, företagsamheten i det småskaliga och intresset för att bo och verka på landsbygderna och skapa värden i odlingslandskapet."

Vidare:

"Kommunen ska i samhällsplaneringen strategiskt arbeta med att möjliggöra verksamhet, som på olika sätt kopplar till besöksnäring i attraktiva lägen."

"Restaurering och god fiskeförvaltning ska gälla i de områden som är ianspråktagna för skärgårdsbebyggelse med kulturell hävd och fiske."

"Misterhultsbygden har en av landets vackraste skärgårdar med oändliga möjligheter till upplevelser i orörd natur."

"Det pågår ett utvecklingsarbete med (Ostkust)leden som syftar till att stärka besöksnäringen och ta tillvara områdets natur- och kulturresurser inom naturturism".

Ingenstans i den nya översiktsplanen nämns varken Flivikstälten eller Sökandens nuvarande verksamhet.

Sökanden har inte visat att platsen är lämplig och att ändamålet kan nås med minsta möjliga olägenhet för människors hälsa och miljön. Verksamhetsområdet är beläget i anslutning till friluftsområde, ett stort antal boende, område som utgör livsmiljöer för ett flertal fridlysta arter. De vill påpeka att ansökan berör helt orörda markområden.

Den av Sökanden valda platsen för verksamheten uppfyller inte kravet på en lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § MB och är därmed inte tillåtlig.

Riksintressen och hushållning med naturresurser/behov av takten

När det gäller bergtäkter finns det numera ingen särskild behovsprövningsregel utan den prövningen får göras utifrån 2 kap. 6 § MB och dess hänvisning till 3 kap. MB där det bl.a. anges att ett markområde ska användas för det ändamål området är

mest lämpat för med hänsyn till beskaffenhet, läge och föreliggande behov. Företråde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning. Vidare ska hänsyn till naturvärden, kulturvärden och friluftslivet tas i enlighet med vad som anges i 3 kap. 6 § MB.

I förarbetena betonas att frågan om resurshushållning ska beaktas vid en prövning av tillstånd och att detta är särskilt viktigt vid nyetablering av en täkt. En behovsutredning är, enligt förarbetena, ofta nödvändig för att myndigheten vid prövningen ska kunna tillämpa hushållningsbestämmelserna i 2 och 3 kap. MB. Det framhålls också att en ansökan kan avslås med motivering att behovet kan tillgodoses med material från annan täkt och att lokaliseringen, med tillämpning av 2 kap. 6 § MB, därmed är olämplig (prop. 2008/09:144 s. 12 f.). Behovet av täktmaterialet har således betydelse vid lokaliseringsbedömningen.

God hushållning med naturresurser innebär därmed bland annat att sökanden ska ha visat att ett klart behov föreligger av det som ska utvinnas för att ett ingrepp i naturmiljön ska få göras. Angående materialbehov är det samhällsbehovet som ska bedömas (med hänvisning till prop. 1981/82:220, 1997/98:45, 2004/05:129 samt 2008/09:144). Varje enskild verksamhetsutövare har självklart ett kommersiellt intresse av att bryta materialet eftersom det finns en efterfrågan på detta, men ett enskilt bolags kommersiella intresse får inte vara avgörande för behovsbedömningen enligt MB:s regler. Sökandens egna behov av material och eventuella civilrättsliga avtal är inte rättsligt relevanta för bedömningen enligt 3 kap. 1 § MB. Vad som krävs är ett objektiva ställningstagande till vilket behov samhället har av materialet. Vid en avvägning mellan behovet av granit för de ändamål som Sökanden angett och behovet av att bevara området för bland annat boendemiljö, dricksvatten och artskydd har de senare intressena betydligt större tyngd och måste därför ges företräde.

Som framgår ovan visar praxis att vid etablering av en ny täkt krävs en noggrann lokaliseringssutredning. Ju större risken är för att motstående intressen ska påverkas desto större är kraven på utredningens omfattning och kvalitet. Avgöranden från

MÖD visar att om det finns starka motstående intressen och/eller utredningen är bristande och om det dessutom kan ifrågasättas om det finns behov av täktmaterialet eller om det kan ersättas av andra öppna täkter, kan det innebära att lokaliseringen inte anses lämplig. Behovsprövningar har varit uppe hos MÖD i flera omgångar, se exempelvis MÖD-domar i mål M 497-12, M 3113-13, M 5627-14, M 5627-17, M 7369-17 och M 2330-17. MÖD har uttalat att om utvinningen kan ersättas av andra täkter eller om utvinningen kan ske på ett bättre sätt på en annan plats i närområdet, kan täkten bedömas vara olämplig ur lokaliseringssynpunkt enligt 2 kap. 6 § MB. Domstolen har även slagit fast att en enskild verksamhetsutövars intresse av att kunna konkurrera inte ska tillmätas någon betydelse.

Sökanden har inte visat att det föreligger ett behov av en ny bergtäkt då någon tillförlitlig behovsutredning inte är presenterad. Sökanden hävdar att berget har en unik kvalitet, dock redovisas inte var inom det stora brytningsområdet det är bra kvalitet och Sökanden har heller inte visat på om kvalitén är lika bra i de nya delarna som den har varit i delar av det gamla brottet.

Sökanden har inte kunnat visa att bergets kvalitet är så hög att en etablering kan motiveras av den anledningen. Då ca 96 % blir reststen och vattenbyggnadssten innebär detta att täktens egentliga huvudprodukt är en helt annan än granit och att behovet troligen kan tillgodoses från många andra befintliga täkter, alternativt platser där verksamheten skulle innebära ett mindre intrång. Sökanden presenterar inte några undersökningar som visar att det föreligger bra brytningsegenskaper där de nu vill bryta. Risker är stor att andelen sten som går att använda till kantsten har överskattats och att mängden obrukbar reststen har underskattats i ansökan. Det gör även att risken för att mängden sten som behöver skutknackas och krossas riskerar att bli större än beräkningarna.

Behovsutredningen i MKB:n är så kort att den här återges i sin helhet:

"Naturstensprodukter är ett mycket fördelaktigt byggnadsmaterial för att hushålla med resurser i ett livscykelperspektiv. Klimat- och resursfrågan får allt större utrymme och tyngd i vårt samhälle. En

ökad efterfrågan på långsiktigt hållbara produkter, såsom produkter av natursten, kan därför förväntas. Det finns också ett behov av att producera byggnadsmaterial från Fliviktäkten för att kunna renovera/restaurera kulturhistoriskt viktiga byggnader, samt göra kompletteringar på gator och torg, som ursprungligen uppförts med just denna sorts granit. Lokala färgskiftningar gör att sten från en annan täkt ofta inte fungerar tillfredsställande vid komplettering."

Därtill kommer ett kort avsnitt i ansökan. Den komplettering som gjorts har heller inte utvecklat frågan. Av denna beskrivning framgår inte vilket behov samhället har av täktmaterialet och hur behovet förhåller sig till befintligt utbud. Behovet av och kvaliteten på övriga fraktioner som uppkommer till följd av blockstensbrytningen berörs inte alls i ansökan, trots att dessa fraktioner utgör merparten av det utbrutna materialet. Vidare framgår heller inte vilka bergalternativ som finns eller tillräckligt tydligt varför befintliga täkter inte kan tillgodose samhällets behov. Av ansökningshandlingarna framgår inte att kvaliteten inom hela det ansökta brytningsområdet är god.

I detta ärende måste särskilt beaktas att vare sig den befintliga eller den planerade täktverksamheten i Flivik eller AB Nybrogrus krossverksamhet har någon som helst betydelse för det regionala behovet av ersättningsmaterial för naturgrus. Inte heller för det nationella behovet har verksamheterna någon betydelse då nästan samtliga produkter exporteras utanför landets, samt i stor utsträckning även EU:s, gränser.

Sammantaget har Sökanden inte visat att det föreligger ett objektivet behov av materialet. Kravet i 3 kap. 1 § MB är därmed inte uppfyllt.

Det finns även anledning att påminna om att frågan om huruvida det finns behov av materialet eller inte endast är en liten del av bedömningen av täktens tillåtlighet. Det kan inte vara lagstiftarens mening att låta frågan om behovet av en täktverksamhet ta över vid bedömning av täktens lokalisering enligt 2 kap. 6 § MB. Även oavsett om behov kan anses vara visat, vilket ombudets huvudmän således starkt bestrider,

måste en fullständig prövning av om den föreslagna lokaliseringen är tillåtlig göras. I bedömningen av vilken plats som är tillåtlig ingår förutom bestämmelsen i 2 kap. 6 § MB bl.a. en bedömning av verksamhetens påverkan på hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. MB, områden skyddade enligt 7 kap. MB, arter skyddade enligt 8 kap. MB och artskyddsförordningen (AF) samt miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. MB med tillhörande förordningar. Till detta kommer den negativa påverkan verksamheten har för närboende, andra verksamheter i området såsom besöksnäringen och jordbruk.

Som en del i lokaliseringsbedömningen ingår även en avvägning mellan riksintressen enligt 3 och 4 kap. MB. Flivikstakten är visserligen av SGU är utpekad som riksintresse enligt 3 kap. 7 § MB. Observera att detta utpekande enbart gäller graniten samt att det geografiska området inte är avgränsat i enlighet med nu aktuell ansökan. Täkten är dock även lokaliserad mellan två utpekade riksintressen för kulturmiljö enligt 3 kap. 6 § MB, Misterhults bronsåldersbygd och Solstads koppargruva som också innehåller rika bronsåldersmiljöer. Täkten utgör en kil mellan dessa två riksintressen och minskar på så sätt värdet av dem. De noterar att Solstads koppargruva inte nämns i ansökningshandlingarna. Ansökt område ligger vidare omkring 300 m från område utpekad som riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB, Norra Smålands skärgård. Syftet med detta riksintresse är att områdets karaktär av oexploaterad skärgård ska bibehållas. Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement samt restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker är målsättningen. Hela täktområdet ingår också i riksintresseområdet för rörligt friluftsliv enligt 4 kap. 2 § MB som benämns "Kustområdena och skärgårdarna i Småland och Östergötland". Samma område berörs även av riksintresse för obruten kust "Smålands skärgård-Simpevarp samt Öland.

Sökanden uppger att Solstads koppargruva (riksintresse kulturmiljövård, RIK H87) inte kommer att påverkas av den ansökta verksamheten. Sökanden bortser då från de motiv och uttryck för riksintresset som ger en kontextuell koppling till det

riksintresse för kulturmiljövården, RIK H66, som ligger omedelbart söder om tälten.

Riksintresset Solsta koppargruva RIK H87 motiveras bl.a. för sjön Marens betydelse som kommunikationsmiljö för gruvindustrin men också för dess visuella samband med fornlämningsmiljöerna på kringliggande höjders. Uttryck för riksintresset är bland annat de rikligt monumentala bronsåldersrösena och deras visuella samband med sjön Maren.

Riksintresset Misterhults bronsåldersbygd RIK H66 motiveras för ett bronsålderslandskap med ett stort antal fornlämningar, längs ett tidigare sund, vilka sammantaget tydligt återspeglar kolonisering samt utveckling av markanvändning och försörjning i en kustbygd av central betydelse under bronsålder. Uttrycket för riksintresset är: 1) rösen och runda stensättningar ofta belägna på eller i närheten av bergskrön kring Snäckedal, Hökhult med flera områden 2) skärvstenshögar som indikerar förekomst av boplatser och lokaler med hållristningar i form av skålgropar 3) det visuella sambandet mellan fornlämningarna och det tidigare sundet.

Sammantaget utgör de två riksintressena med omgivningar en av Nordeuropas intressantaste miljöer med lämningar från bronsåldern, bland annat det välbesökta Snäckedalsgravfältet som är ett av vårt lands märkligaste fornlämningsområden. Området är också ett av Sveriges bäst bevarade med fornlämningar från bronsålder. Mitt i denna miljö och mellan de båda riksintressena ligger Flivikstälten där Sökanden ansöker om att få utöka tältområdet så att det blir tre gånger så stort som i dag. Dessutom ansöker Sökandens partner AB Nybrogrus om att få anlägga en industriväg mellan Flivikstälten och den nu nedlagda och närbelägna Arvidsmålatälten för transport av krossad reststen. En rumslig utökning av Flivikstälten och en vägförbindelse mellan denna och den äldre Arvidsmålatälten kommer att medföra betydande skada på de båda riksintressena. Det är framför allt helhetsbilden av bronsålderns landskap som påverkas negativt.

Mellan Flivikstakten och den äldre Arvidsmålatakten går Ostkustleden som är en vandringsled för det rörliga friluftslivet och turism. Enligt förslag till ny översiktsplan ska den ges särskild hänsyn vid exploateringar och annan verksamhet. Ostkustleden sammanbinder de två riksintressena geografiskt. Den väg som planeras mellan de båda takterna kommer att korsa Ostkustleden vilket innebär att denna kommer att gå genom ett industriområde. Detta kommer att ytterligare påtagligt skada bandet mellan riksintresse RIK H87 och RIK H66. Om takten utvidgas kommer dessutom bullret från denna att i betydligt högre grad än i dag påverka dem som går leden.

De vill särskilt anföra det som står i Riksantikvarieämbetets handbok Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken från 2014, sid. 58 ff. Handboken kan betraktas som allmänna råd för kulturmiljövårdens riksintressen:

- Även åtgärder utanför ett riksintresseområde kan påtagligt skada. De kan påverka förståelsen och läsbarheten av riksintressets värden negativt. Förarbeten till hushållningsbestämmelsen uttrycker tydligt att även åtgärder utanför den geografiska avgränsningen kan påtagligt skada ett riksintresse. Åtgärder som visuellt dominerar eller ändrar kulturlandskapets karaktär kan ha en betydande påverkan på en riksintressant miljö även då åtgärden genomförs utanför området. (Verksamhetsområde i Östra Karup — Regeringsbeslut 2012-06-07).

- Att området är påverkat behöver inte vara skäl till att tillåta ytterligare skada. Vissa kulturmiljöer är riksintressanta på grund av att de särskilt väl belyser ett visst avgränsat tidsskede och dessa riksintressen kan vara särskilt känsliga för dominerande nya inlägg. I vissa fall har bedömts att tidigare påverkan av annan exploatering inte utgör skäl att tillåta ytterligare skada (Verksamhetsområde i Östra Karup — Regeringsbeslut 2012-06-07).

- Kumulativ skada kan innebära påtaglig skada. Summan av flera liknande förändringar kan utgöra risk för påtaglig skada. Generellt gäller att det måste göras troligt att liknande åtgärder kommer att följas på en första åtgärd för att

summan av de väntade förändringarna ska kunna beaktas vid bedömningen (Vindkraft i storskaligt odlingslandskap — MMD M 2725-08; MMD 1295-11).

- Ansökan kan avslås även om den inte medför påtaglig skada på kulturmiljön. Domstolen kan avslå en ansökan utifrån en samlad bedömning av de skador och olägenheter som kan uppstå för t.ex. landskapsbild, naturmiljö, turism och rörligt friluftsliv. Hänsyn till riksintresset kan då samlat väga tyngre än det motstående intresset (Alsters kraftverk — MÖD M 1368-03).

Sökanden tar även upp den nyregistrerade fornlämningen L2021:6087 och uppger att denna kan skyddas från att skadas i samband med exploatering. För att undvika skada på lämningen rekommenderas ett skyddsavstånd om minst 25 meter.

Dessutom står det, för att lämningen inte ska riskera att hamna på en isolerad plint omgiven av utbrutna områden bör avgränsningen ske så att den har förbindelse med obruten mark norrut. Avgränsningen föreslås utföras med blockrad eller motsvarande beständig markering. Sökanden anger att de vid behov kan ansöka om tillstånd för ingrepp enligt kulturmiljölagen.

En fornlämning av det slag som L2021:6087 utgör ska värderas utifrån åtminstone två perspektiv. Dels ett vetenskapligt, dels ett upplevelsemässigt. Vetenskapligt värderas lämningen utifrån sitt innehåll och läge i förhållande till andra lämningar. Fornlämningen kan undersökas arkeologiskt och därigenom bland annat ge kunskap om dess ålder och hur landskapet brukades vid den tid som lämningen är daterad till. Utseende, läget i terrängen och förhållande till andra, närliggande fornlämningar av samma slag kan tolkas och ge en uppfattning om ett vidare, med lämningen samtida landskapsutnyttjande.

Upplevelsemässigt bör fornlämningen värderas utifrån en nutida bild. Dels solitärt som enskilt objekt, dels kontextuellt tillsammans med andra, närliggande fornlämningar och hur de ligger i landskapet. Den viktiga frågan är vad lämningen kan ge den nutida betraktaren.

De skyddsåtgärder som rekommenderas av Sökanden är inte tillräckliga för att ovanstående beskrivna värden ska bibehållas. Om stensättningen i framtiden ska kunna tolkas i förhållande till landskapet som den ligger i och andra närliggande fornlämningar måste skyddsavståndet vara betydligt större än de föreslagna 25 metrarna. Det gäller även för det upplevelsemässiga värdet.

Fornlämning L2021:6087 är registrerad som en stensättning (grav). Framför allt dess läge på krönet av en lågt i förhållande till omgivningen belägen bergklack, gör att den preliminärt inte bör tolkas härröra till bronsåldern som de flesta andra lämningar i området. Bronsålderns stensättningar och rösen är företrädesvis belägna i krönlägen eller på högt belägna avsatser. Senare års arkeologiska och historiska forskning om det som i dag omfattar norra delen av Oskarshamns kommun visar att det bör ha förekommit mänskliga aktiviteter i området under tiden mellan bronsålder och den medeltida kolonisation som resulterat i den bebyggelsebild vi ser idag, vilket tidigare varit okänt. Den tolkning som ligger närmast till hands är att området utnyttjats extensivt för till exempel sommarbete under den period under förhistorisk tid som brukar benämnas järnålder. Sådan verksamhet har sin parallell i den fåboddrift som vi i dag bland annat känner från delar av norra Sverige. Ett argument för denna tolkning är att området söder om L2021:6087 har varit lämpligt som betesmark. Ytterligare ett argument är att gravar av förhistorisk karaktär i anslutning till säsongsbosättningar som varit i bruk under järnåldern finns på andra platser i Oskarshamnstrakten, t.ex. vid några av utskärgårdens fiskelägen från den tiden.

Med detta sagt är det inte osannolikt att det finns lämningar efter en boplats i närheten av stensättningen. Det innebär att denna kräver ett skyddsavstånd som även tar hänsyn till en eventuell sådan.

Det bör också påpekas att L2021:6087 inte är unik för närområdet. Under senare år har det påträffats flera ensamliggande rösen och stensättningar i liknande lägen vilket kan stödja hypotesen om extensivt markutnyttjande under järnålder.

Uppstår behovet att ansöka om tillstånd för ingrepp enligt kulturmiljölagen som föreslås, dvs. att gräva ut stensättningen arkeologiskt, måste man räkna med krav på att även en eventuellt intilliggande boplats undersöks (grävs ut). Det innebär först och främst att åtgärder måste vidtas för att hitta denna. Därefter ska boplatsen avgränsas innan utgrävning.

De anser att den planerade täktverksamheten inte utgör en sådan markanvändning som är lämplig i enlighet med 3 kap. 1 § MB. Den ansökta verksamheten kan i stället komma att påtagligt skada områdets natur- och kulturvärden samt att det är en alltför långtgående påverkan på riksintresset för att verksamheten ska vara tillåtlig. Detta talar för att den valda platsen inte är tillåtlig enligt 2 kap. 6 § MB.

Verksamheten strider även mot flera miljömål, bland annat i och med att över 90 % av materialet inte utgörs av kvalitativ blocksten.

Sökanden återkommer både i ansökan och övriga inlagor till behovet av den kvalitativa blockstenen i Flivik. Sökanden anger behovet av graniten som huvudskäl för sin ansökan. Man jämför dessutom miljöeffekterna av den ansökta verksamheten med nu gällande tillstånd, inte med hur verksamheten faktiskt har bedrivits under de senaste åren då gällande tillstånd inte utnyttjats fullt ut.

Verksamheten bidrar inte på något vis till att uppfylla delmålet till målet "God bebyggd miljö", enligt vilket förbrukningen av naturgrus ska minska. Inte heller uppfylls det regionala målet i anslutning till detta. Reststenen/skrotstenen från täkten i Flivik kan visserligen krossas och användas för olika ändamål i stället för naturgrus. Grus- och bergmaterialförsörjning och hanteringen av överskottsmassor är en regional fråga och en viktig planeringsfråga. Varje enskild täkt måste betraktas i ett regionalt perspektiv för att uppnå en rimlig avvägning mellan motstående intressen och samhällets behov. Men i detta ärende måste särskilt beaktas att vare sig nu aktuell täktverksamhet i Flivik eller AB Nybrogrus krossverksamhet har någon som helst betydelse för vare sig det regionala behovet av ersättningsmaterial för naturgrus eller det nationella behovet.

Sökanden uppger med hänvisning till en studie genomförd av Sveriges Tekniska Forskningsinstitut som visar att när livslängd beaktas har svensk natursten endast omkring en tiondel av den klimatpåverkan som importsten från Kina samt betongsten har och drar slutsatsen att verksamheten med produktion av svensk natursten är fördelaktig ur klimatperspektiv. Detta stämmer självklart om stenen stannar inom landet. Sökanden exporterar dock det mesta av blockstenen.

Det som ska bedömas vad gäller behovet är allmännyttan och mark- och vattenområden ska enligt 3 kap. 1 § MB användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning. Om ett område är riksintressant för två eller flera oförenliga ändamål ska företräde enligt 3 kap. 10 § MB ges åt det ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktigt god hushållning med resursen. I detta fall rör det sig inte om exakt samma område, men två intill liggande områden med oförenliga skyddsändamål. En analog tolkning bör då kunna göras. Långsiktigt är det då klart viktigare att spara ett område viktigt för natur- och friluftsliv där stora värden står på spel, jämfört med en kortsiktig utvinning av naturmaterial som dessutom inte behövs för den svenska marknaden. Detta är ingen god hushållning med naturresurser. Dessutom utgör myndigheternas utpekande av riksintressen enbart ett anspråk på riksintressen och har ingen direkt rättsverkan. Det är upp till prövningsinstansen att avgöra om ett riksintresse enligt 3 kap. föreligger. Man kan inte med stöd av 3 kap. 10 § MB fatta beslut som strider mot 4 kap. MB. Om det framkommer att verksamheten i detta fall kan medföra påtaglig skada på detta område blir någon bedömning enligt 3 kap. 10 § inte ens aktuell.

För att domstolen ska kunna bedöma dels behovet av täktverksamheten (dvs. om täkten har betydelse för produktion av blocksten eller de facto är en täkt som producerar främst material för ballast och liknande), dels hur mycket större påverkan den ansökta verksamheten kan komma att medföra jämfört med dagens behöver domstolen ta del av verksamhetens produktionsuppgifter under åtminstone

senaste fem åren. De har begärt ut dessa uppgifter från SGU, men myndigheten har valt att sekretessbelägga dem med hänvisning till 30 kap. 23 § första st 1 offentlighets- och sekretesslagen. Domstolen torde dock ha möjlighet att begära ut dessa handlingar som är viktiga för domstolens bedömning i tillåtlighetsfrågan. Förutom motstående riksintressen utgör området ett viktigt friluftsf- och rekreationsområde, hyser fridlysta arter och är boendemiljö för ett stort antal människor. Då området saknar kommunalt VA är dessa beroende av enskilda brunnar och avloppsanläggningar. I området finns andra befintliga verksamheter vars verksamhet kan komma att påverkas negativt om tillstånd enligt ansökan medges.

Brukningsvärd jordbruksmark/skogsmark med betydelse för skogsnäringen

Ca 25 ha brukad jordbruksmark och produktionsskog kommer att omvandlas till brytområde.

Brukningsvärd jordbruksmark får enligt 3 kap. 4 § MB tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Jordbruksmark och skogsmark kommer att försvinna med den planerade täktens utvidgning. Därmed bör ansökan prövas utifrån en avvägning om den vattenverksamhet Sökanden avser vidta är att anse som ett väsentligt samhällsintresse. De anser inte att Sökanden har redovisat underlag för att möjliggöra denna bedömning.

Att jordbruksmark tas ur produktion är ett allvarligt problem. Det finns två huvudsakliga anledningar till minskningen av brukade jordbruksmarker. Den första är till följd av minskande jordbruksverksamhet som därmed lett till att marker växt igen, den andra anledningen är den nästintill irreversibla påföljden som tillkommer av exploatering av jordbruksmarker med bebyggelse som syfte. Vid exploatering av jordbruksmark tas ofta det översta matjordslagret bort innan marken täcks med byggnader, betong eller asfalt. Resultatet blir en miljöpåverkan som inte kan återställas. Mark som förstörts kan inte göras brukbar igen och jordbruksmark kan

inte skapas på konstgjord väg eller genom att flytta jord, därför måste man vara försiktiga med hur man använder den värdefulla marken så att man även i framtiden ska kunna använda den till livsmedelsproduktion. Sådana irreversibla förändringar måste undvikas om man ska klara omställningen till ett hållbart samhälle.

3 kap. 4 § MB motsvarar 2 kap. 4 § i den nu upphävda lagen om hushållning med naturresurser (NRL). I förarbetena till miljöbalken anges att bestämmelserna i 2 kap. NRL skulle arbetas in i miljöbalken och att någon ändring i sak inte var avsedd. I propositionen med förslag till NRL betonade lagstiftaren jordbruksmarkens betydelse. Jordbruksmarken är enligt lagstiftaren en begränsad resurs med avgörande betydelse för att trygga livsmedelsförsörjningen i landet. Oberoende av vilken produktionsinriktning som från tid till annan befinns lämplig, anser lagstiftaren det vara angeläget att den mark som är lämpad för ändamålet också i framtiden får ett tillfredsställande skydd. Vidare sa lagstiftaren att vid exploatering som berör brukningsvärd jordbruksmark måste utredas om inte en lokalisering på tillfredsställande sätt kan ordnas på annan mark. Med "tillfredsställande" menas vidare att lokaliseringen ska vara "tekniskt och funktionellt lämplig samt ekonomiskt rimlig".

Brukningsvärd jordbruksmark definieras i propositionen till NRL som "mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion.". Vidare anges att begreppet har samma innebörd som enligt lagen (1979:425) om skötsel av jordbruksmark. I 1 § den nu upphävda lagen om skötsel av jordbruksmark angavs att med jordbruksmark avsågs sådan åkermark och kultiverad betesmark som ingår i fastighet som är taxerad som jordbruksfastighet.

De hänvisar här till MÖD:s dom i mål P 4087-15, där begreppet "brukningsvärd jordbruksmark" grundligen diskuterades. Med åker avsågs mark som plöjts och använts för odling. Med kultiverad betesmark avsågs gräsbärande mark som används för bete och som förbättrats genom röjning, bearbetning eller sådd med vallväxter. Även gräsbärande mark som tidigare varit åker och som nyttjas som bete räknades som kultiverad betesmark. Kultiverad betesmark som förbättrats genom

röjning eller tidigare varit åker och som nyttjas som bete kan utgöra jordbruksmark. I utredningen för målet framgick att den aktuella marken användes för bete och det framgick att den någon gång röjts. Marken utgjorde därmed enligt MÖD jordbruksmark. Vidare hade Jordbruksverket i ett yttrande bedömt marken som brukningsvärd jordbruksmark.

Bestämmelsen i 3 kap. 4 § MB syftar till en långsiktig hushållning med brukningsvärd jordbruksmark och det saknar därför betydelse huruvida marken för närvarande behövs för livsmedelsförsörjningen. Marken har använts för jordbruksproduktion i närtid och anses därmed brukningsvärd, därmed krävs ett väsentligt samhällsintresse för att ta marken i anspråk (se MÖD P 4848-16 och MÖD 2006:71). I MÖD P 6358-16 framgår det att marken "nyligen" ska ha brukats, här talas det om en tidshorisont på tjugo år. I MÖD M 1906-06 talas om en längre framtida tidshorisont och att även om det inte inom överskådlig tid fanns behov av marken för jordbruksproduktion skulle den ändå inte tas i anspråk om behovet kunde tillgodoses på annat sätt.

Naturvårdsverket anför vidare i sin handbok avseende tillämpningen av bestämmelserna om biotopskyddsområden att med jordbruksmark avses mark som används som åkermark, äng, naturbetesmark eller kultiverad betesmark oavsett om fastigheten är taxerad som jordbruksenhet eller inte. Även mark som ligger i långvarig träda kan enligt verket vara jordbruksmark.

Mark- och miljödomstolen har att ta ställning till om det i målet är fråga om brukningsvärd jordbruksmark inom ansökningsområdet.

De anser att den planerade verksamheten inte kan anses utgöra ett sådant väsentligt samhällsintresse som motiverar avsteg från förbudet i 3 kap. 4 § MB. Vidare finns inom berört område skogsmark som har betydelse för skogsnäringen. Denna skogsmark kommer att tas ur produktion för all framtid genom de planerade åtgärderna på ett sätt som påtagligt försvårar eller t.o.m. omöjliggör ett rationellt skogsbruk. Verksamheten är därmed inte tillåtlig.

Påverkan på yt- och grundvatten, miljökvalitetsnormer etc.

Ramvattendirektivet ställer krav på att medlemsstaterna måste avhålla sig från att vidta åtgärder som äventyrar det resultat som föreskrivs i direktivets art 4. Detta medför en skyldighet att inte lämna tillstånd till projekt som kan orsaka en försämring av en vattenförekomsts status eller när projektet äventyrar uppnåendet av en god status. Enligt artikel 4.1 b ska medlemsstaterna genomföra alla åtgärder som är nödvändiga för att förebygga en försämring av statusen i alla grundvattenförekomster (skyldighet att förebygga försämring). För det andra ska medlemsstaterna enligt artikel 4.1 b ii skydda, förbättra och återställa alla grundvattenförekomster i syfte att uppnå en god grundvattenstatus senast år 2015 (skyldighet att förbättra). Trots att sätten för att fastställa statusen i vattenförekomster skiljer sig åt beroende på om det rör sig om ytvatten eller grundvatten, så är det samma principer som bestämmer innebörden av begreppet "försämring av statusen" i vattnet, oavsett vilken typ av vatten det rör sig om. Begreppet "försämring av statusen" i vattnet tolkas i förhållande till såväl en kvalitetsfaktor som till ett ämne. Skyldigheten att förebygga försämring av en vattenförekomsts status bibehåller sin ändamålsenliga verkan, under förutsättning att den omfattar varje förändring som skulle kunna äventyra genomförandet av det huvudsakliga målet med direktivet. I detta sammanhang är det även värt att påminna om att ramvattendirektivet antogs enligt (nuvarande) artikel 192.1 i EUF-fördraget som anger att EU:s miljöpolitik ska baseras på försiktighetsprincipen och att förebyggande åtgärder bör vidtas för att skydda och förbättra miljökvaliteten, vilket också framgår av direktivet själv. Mot bakgrund av själva syftet med direktiv 2000/60 förtjänar vattenförekomster med dålig status särskild uppmärksamhet vid vattenförvaltningen.

I Weserdomen, C-461/13, slog EU-domstolen sammanfattningsvis fast att de miljömål som återfinns i ramvattendirektivet är bindande, att medlemsstaterna har en skyldighet att inte lämna tillstånd till projekt som kan orsaka en försämring av en vattenförekomsts status eller när projektet äventyrar uppnåendet av en god status, att försämring ska bedömas på kvalitetsfaktornivå och att om den aktuella kvalitetsfaktorn redan befinner sig i den lägsta klassen ska varje försämring av

denna kvalitetsfaktor anses innebära en försämring av statusen hos en ytvattenförekomst. I Schwarze Sulm, C-346/14, utvecklade domstolen hur art 4.7 i direktivet och då särskilt begreppet "allmänintresse av större vikt" ska tolkas. I Bielefelddomen, C-535/18, slår EU-domstolen fast att slutsatserna i Weserdomen gäller även för grundvatten.

Enligt 5 kap. 4 § MB, som är en direkt implementering av EU:s ramvattendirektiv med den uttolkning som EU-domstolen givit detta, får en myndighet eller en kommun inte tillåta att en verksamhet eller en åtgärd påbörjas eller ändras om detta, trots åtgärder för att minska föroreningar eller störningar från andra verksamheter, ger upphov till en sådan ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller som har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm. Uppstår sådan försämring och prövningsmyndigheten ändå avväger att ge tillstånd måste förutsättningarna i art 4.7 ramvattendirektivet, implementerade i 4 kap. 11-12 §§ vattenförvaltningsförordningen, vara uppfyllda.

Påverkan på grund av verksamheten

Blockstenstälten befinner sig i ett delavrinningsområde (637955-154534) som rinner mot Gåsfjärden vilken är en havsfjärd. Innan den befintliga verksamheten togs i bruk fanns en lokal höjdrygg som gick igenom det område som idag är täkt. Höjdryggen separerade avrinningsområdet i två mindre delavrinningsområden. Ett område väster om dagens täkt rinner mot Kalvsjön som i sin tur står i kontakt med Gåsfjärden samt ett område öster om dagens täkt rinner mot Fliviken vilket är en del av Gåsfjärden. Täkten avleder i dagsläget, samt planerar att avleda, vatten mot kustvattnet i öster. Dessutom planeras vatten, när behov uppstår, att även avledas mot markavvattningsföretaget i nordväst.

Verksamheten med följdverksamhet kan därmed komma att påverka ytvattenförekomst för vilken det finns MKN, Gåsfjärden SE573500-163500.

Miljökvalitetsnormerna är God ekologisk och kemisk status till år 2027. Statusen idag bedöms vara Otillfredsställande ekologisk status och Uppnår ej god kemisk

status. Vattenförekomsten har problem med övergödning. Bedömningen baseras på växtplankton (klorofyll) som visar otillfredsställande status med stöd av näringsämnen (otillfredsställande status) och siktdjup (måttlig status). Den kemiska statusen beror på en sammanvägd bedömning där flera prioriterade ämnen inte bedöms uppnå god status. Gåsfjärden är extra känslig då den är en tröskelfjärd som är ca 50 m djup med trösklar vid inloppet på ca 5-7 m. Detta innebär ett begränsat flöde och vattenutbyte med övriga Östersjön. Vattnet i Gåsfjärden har gradvis försämrats under den senaste 10-årsperioden till följd av bl. a. den frekventa fartygstrafiken.

Det saknas MKN för grundvatten i området. Trots detta måste grundvattenförhållandena ingå i bedömningen av vattenkvaliteten. Färskvatten av god kvalitet har visat sig vara en bristvara i stora delar av sydöstra Sverige, framför allt när torrår inträffar. Bostäderna omkring tätten är beroende av enskilda brunnar för sin vattenförsörjning. Kommunalt vatten saknas.

Vid fullt uppbruten täkt så kommer från området 14 l grund- och ytvatten per sekund att ledas bort. Detta innebär 441 504 000 l/år som pumpas ut i Fliviken respektive Gåsfjärden. Av detta är 252 288 000 l/år grundvatten. Det senare motsvarar ungefär 5 000 personers vattenförbrukning. I Flivik bor ca 40 familjer varav ca en fjärdedel är permanentboende. I Adriansnäs finns ca 185 hushåll (blandat fritids- och permanentboende) som också är beroende av enskilt vatten i samlade vattenmagasin. De upplever redan idag en oro för vattentillgången, speciellt efter de senaste somrarna med sin torka och det finns en även stor oro för hur framtida klimatförändringar kan påverka grundvattennivåerna.

En fortsatt och utökad täktverksamhet i området väntas medföra negativ påverkan på enskilda brunnar. De befärrar att den planerade verksamheten riskerar leda till att vattennivån sjunker med följd att de kommer att lida skada. Bortpumpning av grundvatten från tätten i kombination med havsnivåökning kan även öka risken för saltvatteninträngning i brunnar. Även de kraftfulla sprängningar som görs och planeras bli än mer kraftfulla medför risk för sprickor i berget mellan Gåsfjärden

och fastlandets brunnar stor med havsvattenintrång i grundvattenmagasin. Vidare riskeras deras vattenförsörjning av att vattnet kan komma att påverkas av damm och utsläpp från täktverksamheten och genom den tunga trafikverksamheten medför. Flera av dem har även enskilda avloppsanläggningar samt energianläggningar. En utökad täkt i området kan påverka strömningsförhållandena mellan avlopp och brunnar, vilket exempelvis kan leda till att de boende får in avloppsvatten i sina brunnar.

Området för den planerade täkten har således betydelse för nuvarande och framtida dricksvattenförsörjning. De senaste årens historiskt låga grundvattennivåer har kraftigt påverkat tillgången till grundvatten för produktion av allmänt dricksvatten. Det finns alltid en risk med att bedriva täktverksamhet i eller i närheten av ett vattenskyddsområde, oavsett vilka försiktighetsåtgärder som vidtas. En kontaminering av yt- och grundvattnet får stora konsekvenser för samhället, och det skulle innebära stora kostnader för regionen om dricksvattenförsörjningen måste ordnas på annat sätt, under en period eller permanent. I dagsläget går det inte att förutse hur långt ansvaret för en föroreningsskada till följd av verksamheten skulle sträcka sig, om ansvaret även kan omfatta kostnader för t.ex. rördragningar och anläggandet av en kommunal vattentäkt. En sådan bedömning görs först när olyckan har skett. Dessutom tar det lång tid att hitta och utreda lägen för vattentäkter. Det saknas i målet en sårbarhets- och riskanalys angående dricksvatten. Enligt kommunens bedömningar finns det inte några realistiska planer på kommunal vattenförsörjning under de närmaste tio åren.

Sedan Weserdomen har svenska domstolar hänvisat till målet i sina domar. Ändå gör bedömningarna från MÖD i flera av fallen som måste anses vara juridiskt tvivelaktiga mot bakgrund av vad som faktiskt fastställdes av EU-domstolen i Weser, Schwarze Sulm och nu även Bielefeld. Sådana tveksamheter gäller inte minst frågan om bedömningen av om påverkan ska ske för hela eller delar av en vattenförekomst för vilken status och vilka MKN som faktiskt gäller i det enskilda fallet, samt om det är möjligt att meddela tillstånd för en verksamhet som skulle innebära en försämring av en kvalitetsfaktor som redan befinner sig inom lägsta

klassen. De menar att en mer bokstavstrogen tolkning av ramvatten-direktivet med den tolkning som EU-domstolen fastställt i Weser, Schwarze Sulm och Bielefeld är både möjlig och nödvändig. I Weserdomens punkt 71 beslöt EU-domstolen att om en aktuell kvalitetsfaktor enligt ramvattendirektivets bilaga V redan befinner sig i den lägsta klassen ska varje försämring av denna kvalitetsfaktor anses innebära en "försämring av statusen" hos en vattenförekomst i den mening som avses i vattendirektivets artikel 4.1 a i.

När det gäller storleken på inverkan av ett ansökt projekt bör MÖD utgå från punkt 68 i Weserdomen - där EU-domstolen finner att Tysklands tolkning av vattendirektivets artikel 4.1.a, att endast "allvarliga ingrepp" utgör en försämring av statusen hos en vattenförekomst, inte följer direktivet - dra slutsatsen att även en försumbar reell inverkan kan innebära en otillåten försämring. Bielfeld visar att samma synsätt ska gälla för grundvatten.

Beslutsunderlag gällande påverkan på vatten

Det måste alltid framgå av en ansökan till täktverksamhet vilka undersökningar som gjorts för att komma fram till hur allmänna eller enskilda intressen påverkas av vattenverksamheten. Vad exakt som behöver ingå i en sådan bedömning framgår inte av lagbestämmelserna, men bl.a. har SGU tagit fram en checklista på vilka utredningar som behöver göras. Verksamhetsutövaren måste i ansökan utifrån mätningar och data föra ett hydrologiskt resonemang kring täktens påverkan. Mätningar, data och argumentation kring påverkan måste handla om täkten som ansökan gäller. Argumentationen måste vara baserad på data och vara konkret. Både kemisk och kvantitativ vattenpåverkan måste beskrivas. Enligt SGU:s rekommendationer bör potentiella motstående intressen såsom vattentäkter, brunnar för dricksvatten och bevattning, enskilda avloppsanläggningar och naturvärden inom det framtagna influensområdet utredas och redovisas. Grundvattenberoende ekosystem måste särskilt beaktas. Det beräknade influensområdet ska utgå från ett "värsta fall" scenario.

En täkt kan påverka både kvaliteten på vattnet och den mängd en brunnägare kan ta upp. När täkten når ner under grundvattennivån, som i detta fall, eller på annat sätt negativt påverkar grundvattennivån, kan detta minska mängden vatten i brunnarna. En täkt kan även påverka riktningen på vattenflödet. Sprängningar i täkten kan ge upphov till ytliga sprickor som gör att regnvattnet lättare transporteras ner i marken, vilket kan öka mängden vatten i brunnarna. Vatten från täkten kan ta med sig stenmjöl och andra föroreningar till närområdets brunnar. Även "naturliga" rester av verksamheten kan alltså försämra kvaliteten på vattnet. Den som anlägger en täkt tar oftast bort jordlager (det framgår av samrådsunderlaget att ytterligare avbaning planeras), och tar alltid bort en del av det underliggande berget. I första hand jordlager, men även berg, fungerar som filter för regnvatten. Denna typ av åverkan tar alltså bort en del av naturens vattenfilter, vilket kan sänka vattnets kvalitet, och alltså kvaliteten på det vatten brunnägare tar upp. Även sprängningar och annan åverkan som ökar mängden vatten kan få negativa effekter på vattnets kvalitet. Genom att vattnet rinner genom marken fortare minskar filterverkan, och vattnet blir känsligare för kemisk påverkan.

Prövningsmyndigheten behöver underlag för att kunna granska hur verksamheten riskerar påverka aktuella MKN och utgångspunkten för denna bedömning måste då vara aktuell vattenstatus samt de kvalitetsfaktorer (parametrar eller de tillstånd som de indikerar) som sänker statusen. För att kunna bedöma den lokala hydrologiska och hydrogeologiska situationen, och som i detta fall bl.a. kunna avgränsa influensområdet vid grundvattenbortledningen, krävs detaljerade undersökningar även i området utanför verksamhetsområdet. Simuleringar i modeller måste kompletteras med lokala undersökningar i erforderlig omfattning. Vid provningar av exploateringar måste de hydrogeologiska undersökningarna använda en metodik som svarar på de frågor som krävs för att förstå en eventuell påverkan på ekologin. För att vetenskapligt grundade och säkra bedömningar ska kunna göras måste utredningarna visa vid vilken förändring av den naturliga hydrologin som en negativ påverkan eller skada riskerar att uppstå. Det behövs även uppgifter om hur grundvattenströmningen kommer att se ut både vid brytning och efter brytning. Därmed behövs även i sammanhanget en beskrivning av hur efterbehandlingen

kommer att utföras och vilken påverkan denna kan komma att ha på yt- och grundvattnet.

Av den hydrologiska rapporten som Sökanden presenterat framgår inte att några faktiska mätningar har gjorts i området. Man hänvisar till SMHI:s mätstation för nederbörd i Kråkemåla (ca 9 km sydöst om Flivik) samt nuvarande kontrollprogram där två dricksvattenbrunnar på fastigheten PPP och A mäts. Den modell Sökanden redovisar är således i princip helt baserad på teoretiska beräkningar som slutligt utgör ett antal antaganden och är således ingen absolut sanning. Det saknas fakta kring grundvattnets flöden. Antaganden om flöden och kapacitet har gjorts. Den föreslagna modellen är därmed en av flera möjliga. Resultaten från de undersökningar som gjorts måste sättas i sitt sammanhang och beaktas även utifrån ett ekologiskt perspektiv. Enligt den hydrogeologiska rapporten bedöms den planerade vattenverksamheten inte orsaka påverkan på vare sig Mörkegöl eller på Vimsjön. Detta är en motsägelse jämfört kompletteringarna där det framgår att hela brytområdets utökning i väster skulle behöva undvikas för att undvika någon påverkan av någon del av Vimsjön. De noterar även att Sökanden vid beräkning av påverkan på grundvatten använt värdena för SMHI:s referensnormal-period 1961-1990. Den nya normalperioden är 1991-2020 vilket är väsentligt mot bakgrund av de pågående klimatförändringarna.

De rapporter som Sökanden låtit utföra uppfyller inte de krav som behövs för att möjliggöra en bedömning av verksamhetens påverkan på MKN för vatten och ickeförsämringskravet. Sökanden påstår exempelvis att en ökning av medelflöden normalt inte är skadlig, men detta tillbakavisar hennes huvudmän. Det ökade flödet drar med sig mer sediment. Därtill ska läggas det kväve från sprängmedel som den ansökta verksamheten skulle leda till. De ifrågasätter även särskilt Sökandens utredning vad gäller influensområde på grund av grundvattensänkningen. Utredningen ger inte tillräckligt underlag för att visa influensområdets faktiska utbredning eller långsiktiga effekter på vattenförhållandena i omgivningen. Influensområdets utbredning är beräknat genom en modell där man gör vissa antaganden om bergets täthet och nederbörd m.m. Vilken utbredning

influensområdet faktiskt har kommer visa sig först då grundvattennivåerna mäts i fält.

De vill även i sammanhanget särskilt peka på det faktum att i den brunnsinventering som gjorts av WSP och som ingår i kompletteringsmaterialet kan man räkna 24 brunnar. På fastigheten TTT finns tre brunnar vilket också rapporterats in till WSP. I WSP rapport syns enbart en brunn på fastigheten. WSP meddelade då att man ritat in flera brunnar på samma koordinater då man inte har kunskap om exakt läge. Då WSP troligen hanterat materialet på samma sätt även på andra fastigheter finns uppenbar risk att det uppgivna antalet brunnar inte stämmer med verkligheten. Till detta kommer att endast 31 av 39 fastighetsägare har svarat på Sökandens brunnsinventering. En fördjupad brunnsinventering med uppgifter om brunnarnas kapacitet och vattnets nuvarande kvantitet och kvalitet samt exakta lägen saknas, vilket är en allvarlig brist.

Påverkansområdet/influensområdet måste utökas så att det omfattar även Flivikens västra strand och alla fastigheter i norr och söder.

Analys av bergets och dammets kemiska innehåll så som metallhalter och risk för innehåll av försurande sulfider saknas. Detta är en allvarlig brist.

Det saknas tillräcklig utredning avseende risk för påverkan på Vimsjön. Inga skyddsföreskrifter föreslås av Sökanden. Även detta är en allvarlig brist.

Sammantaget finner de det anmärkningsvärt att Sökanden uttalar sig så tvärsäkert vad gäller påverkan på brunnar och vattenpåverkan i övrigt då Sökanden inte som stöd har annat än en hydrologisk utredning som utgörs enbart av en modellering. I alla modelleringar är utgångsvärdena helt beroende av ingångsvärdena. Är dessa fel blir även resultaten fel. För att kunna bedöma den lokala hydrologiska och hydrogeologiska situationen, och som i detta fall bl.a. kunna avgränsa influensområdet vid grundvattenbortledningen, krävs detaljerade undersökningar både inom men även i området utanför verksamhetsområdet. Simuleringar i modeller måste

kompletteras med lokala undersökningar i erforderlig omfattning. De hydrogeologiska undersökningar som utförts inför denna prövning mäter förändringar i en alldeles för grov skala för att kunna göra tillförlitliga riskanalyser. Vidare saknas uppgifter om hur grundvattenströmningen kommer att se ut både vid brytning och efter brytning. I sammanhanget saknas även vilken påverkan efterbehandlingen kan komma att ha på grundvattnet. Genom att avlägsna grus, sand eller spränga bort berg minskar vanligen avståndet till grundvattenytan vilket gör grundvattenmagasinet mer känsligt för förorening från markytan. Sprängning av berg kan skapa nya transportvägar för ytvatten till grundvattnet och själva sprängämnet i sig kan förorena grundvattnet. Genom att avlägsna grus och sand riskerar möjligheten till grundvattenbildningen i området att minska. Bergtäkter påverkar miljön inte bara i verksamhetsområdenas närhet utan även på avstånd.

Sökandens påståenden framförs som vore de fakta. Erfarenheter från de som bor och har sina verksamheter i området, helt beroende av tillgång till vatten från de aktuella brunnarna, tillbakavisas kategoriskt men utan stöd i tillförlitlig bevisning. Det är Sökanden som enligt 2 kap. 1 § MB har bevisbördan för att den planerade verksamheten inte kommer att medföra otillåten påverkan på bland annat hennes huvudmäns vattenförsörjning (kvantitet och kvalitet).

De anser sammanfattningsvis att det underlag som Sökanden redovisat i målet inte är tillräckligt detaljerat för att göra alla de bedömningar som krävs för att kunna konstatera om verksamheten kommer att medföra någon negativ påverkan på statusen eller äventyra möjligheten att nå god status för yt- och grundvatten. De hävdar i stället att den planerade verksamheten riskerar medföra försämring av både ekologisk och kemisk status för vattendrag i närområdet och negativ påverkan på grundvatten på ett sådant sätt som inte är tillåtligt enligt vare sig miljöbalken eller ramvattendirektivet. En utökning i enlighet med ansökan kan inte godtas då verksamheten riskerar att ytterligare försämma den redan otillfredsställande statusen och äventyra möjligheten att uppfylla MKN 2027.

Naturmiljön

I lokaliseringsbedömningen ingår även att bedöma påverkan på skyddade områden enligt 7 kap. MB.

Våtmarken Vimsjön i täktens omedelbara närhet hyser mycket höga naturvärden. Den åkermark som eventuellt skapades med markavvattningsföretaget 1918 är för länge sedan igenlagd. Den bortledning av vatten som den planerade verksamheten innebär riskerar att helt torrlägga Vimsjön, i alla fall under delar av året. Effekten kan bli torrare marker kring Vimsjön vilket bör medföra jorderosion och ändrade förhållanden för naturmiljön.

Av Skogsstyrelsen utpekade sumpskogar finns en bit väster och nordväst om ansökt område.

De har vidare identifierat ett antal biotopskyddade områden inom det ansökta området som inte finns med i ansökan. Sökanden har kartlagt sammanlagt åtta biotopskyddade objekt (se B1, B2, B4, B5, B6 och B8 i kartfigur 29 i naturvärdesinventeringen). B1 och B2 är åkerdiken som avvattnar åkern Olandskärret. B1 och B2 avvattnas i sin tur med ett täckt dike till Mörkgöl. Detta dike går rakt över mark som Sökanden vill ta i anspråk för täktverksamhet men finns inte med i naturvärdesinventeringen. Ungefär 10 meter från stenvuren B3:s SV ände sträcker sig ett avlångt odlingsröse 40 m utmed intilliggande åkerkant. Detta odlingsröse är inte registrerat som biotopskyddat objekt. Odlingsröset har formen av en stenvuren och bör därmed beskrivas som en skyddad biotop. Odlingsrösen i jordbruksmark tillhör liksom stenvurar i jordbruksmark de sju biotoptyper som är skyddade i hela landet. Det ej registrerade odlingsröset ligger i nära anslutning till NO3 - blåsippelokalerna och tangerar bitvis gränsen till verksamhetsområdet. Inne i verksamhetsområdet, ca fem meter från den ej registrerade stenvuren är en byggd vägbank som kan knytas till de äldre stenvurarna som finns i omgivningen. Observera att detta inte är det odlingsröse Sökanden tar upp i sitt bemötande (och som ligger ca 75 m från verksamhetsområdet).

Det finns många oklarheter i Sökandens utredningar angående hur stor påverkan verksamheten kan komma att medföra och vilken effekt den kan få på våtmarker, biotopskyddade områden, sumpskogar och andra naturområden. Den naturvärdesinventering Sökanden låtit utföra är i det stora hela en skrivbordsprodukt. Under en enda dag har dock fältinventering på plats utförts den 30 september 2019.

Sökandens inställning synes vara att då inget av dessa naturområden finns inom det ansökta området har de ingen betydelse. Självklart är det dock så att naturvärden utanför ansökningsområdet kan komma att påverkas av verksamheten genom exempelvis grundvattenbortledning.

De anser vidare att den till MKB:n utförda kulturhistoriska utredningen är otillräcklig. Vid inventeringen som utfördes under en dag av en person påträffades nio äldre stenbrott, vilka dokumenterats som övrig kulturhistorisk lämning i Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister. Dessa saknar lagskydd men är trots detta av högt kulturhistoriskt värde. Efter denna inventering har flera lämningar påträffats, av vilka en grav av förhistorisk karaktär har skydd enligt kulturmiljölagen.

Artskydd

För att en miljöfarlig verksamhet ska vara tillåtlig måste den vara förenlig med artskyddsförordningen. Frågan om en miljöfarlig verksamhets påverkan på flora och fauna ska ingå som en naturlig del i lokaliseringsbedömningen enligt 2 kap. 6 § MB. Tillståndsmyndigheten måste även vid prövningen ta ställning till om de fridlysta arterna påverkas på ett sådant förbjudet sätt som anges i 4 § AF och i så fall om det går att föreskriva försiktighetsåtgärder så att konflikten med förbuden undviks. Fridlysningsreglerna ska ses som en precisering av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. MB (se bl.a. MÖD 2013:13, MÖD 8344-11, MÖD 7639:11). Detta innebär bland annat att en bedömning av verksamhetens påverkan på skyddade arter och om den kan tillåtas enligt artskyddsförordningen ska ingå i lokaliseringsbedömningen.

Ska avsteg ske från det strikta artskyddet har myndigheten ett ansvar för att detta beslut fattas på grundval av relevanta och vetenskapliga grunder (se EU-domstolens domar i målen C-118/94, C-60/05, C-342/05, C-441/17 och C-674/17). Ett undantag är enbart berättigat om det objektivt kan styrkas att det inte finns någon annan tillfredsställande lösning. Bedömningen om en sådan annan lösning måste baseras på objektivt verifierbara faktorer som vetenskapliga och tekniska analyser (se bl.a. C-10/96). Medlemsländernas handlingsfrihet är begränsad och varje argument för att det inte skulle finnas någon annan lämplig lösning eller att denna inte skulle vara tillfredsställande måste vara väl underbyggda. EU-domstolen har i mål C-60/05 uttalat att den myndighet som fattar ett beslut grundat på en undantagsbestämmelse har bevisbördan för att nödvändiga förutsättningar föreligger för varje undantag och medlemsstaterna ska säkerställa att varje åtgärd som påverkar skyddade arter endast tillåts i beslut som är noggrant och tillräckligt motiverade och som hänvisar till skäl och krav som anges i art 9.1 och 9.2 (motsvarande art 16 art- och habitatdirektivet) i direktivet.

EU-domstolens dom i de förenade målen C-473/19 och C- 474/19 underkänner den praxis som utvecklats i Sverige. Detta måste få avgörande betydelse även för utgången i nu aktuellt mål, oaktat att nuvarande mål inte direkt gäller skogsbruk. EU-domstolens dom måste anses gälla tillämpningen av 4 § AF i stort då denna bestämmelse helt och hållet bygger på art. 12 p 1 art- och habitatdirektivet samt art. 5 fågeldirektivet.

EU-domstolen klargör att förbuden gäller för samtliga fågelarter som naturligt förekommer inom medlemsstaternas europeiska territorium, och alltså inte bara för de fågelarter som är särskilt hotade och därmed upptagna i bilaga 1 till fågeldirektivet eller som är hotade på någon nivå eller uppvisar en långsiktig vikande populationstrend. Frågan om avgränsningen av fågeldirektivets tillämpningsområde är kopplad till betydelsen av ett heltäckande och effektivt skydd i hela unionen för fåglar som är naturligt förekommande i vilt tillstånd där, oberoende av var deras häcknings- eller rastplatser är belägna.

EU-domstolen tolkar livsmiljödirektivet i förhållande till 4 § AF, trots att den svenska bestämmelsen införlivar både livsmiljödirektivets och fågeldirektivets förbud. Införlivandet av direktiven är dock upp till den svenska lagstiftaren och ingenting som EU-domstolen fäster närmare vikt vid. EU-domstolen konstaterar bara att eftersom artskyddsförordningen är utformad som den är, ska prövningen av den svenska praxisen begränsas till tolkningen av livsmiljödirektivet. Idag omfattas i Sverige samtliga fågelarter av 4 § p 4 artskyddsförordningen.

De förbud som anges i artikel 12.1 a-c i art- och habitatdirektivet (motsvarande 4 § p 1-3 AF) är enligt EU-domstolens fasta praxis tillämpliga på bl.a. åtgärder, såsom skogsbruksåtgärder eller markexploatering, vilkas syfte uppenbart är ett annat än avsiktlig fångst, dödande eller störning av djurarter eller avsiktlig förstörelse och insamling av ägg om exploitören åtminstone godtagit risken för sådan störning.

I C-473/19 och C-474/19 slår domstolen nu fast att genomförandet av det skyddssystem som föreskrivs i artikel 12.1 a-c i livsmiljödirektivet (motsvarande 4 § p 1-3 AF) inte förutsätter att en viss åtgärd riskerar att påverka den berörda fågel- och djurartens bevarandestatus negativt.

Av EU-domen följer vidare att det ankommer på en prövningsmyndighet/domstol att pröva huruvida tillräckliga skyddsåtgärder planeras och kommer att vidtas som tar i beaktande behovet att bevara de berörda arterna och huruvida åtgärderna planerats och kommer att utföras på ett sätt som inte åsidosätter förbuden i artikel 12.1 a-c i art-och habitatmiljödirektivet.

EU-domstolen har redan i mål C-441/17 understrukit att det strikta skydd som föreskrivs i artikel 12.1 d i art- och habitatdirektivet är tillämpligt oberoende av det antal exemplar av den berörda arten som förekommer inom det berörda området.

I C-473/19 och C-474/19 konstaterar domstolen återigen att genomförandet av det skyddssystem som föreskrivs i artikel 12.1 d i direktivet inte är beroende av antalet exemplar av den berörda arten och domstolen slår fast att genomförandet av detta

skyddssystem inte heller kan vara underkastat kravet att artens bevarandestatus ska riskera att försämrans. Artikel 12.1 d i art- och habitatdirektivet ska därför tolkas så, att den utgör hinder för en nationell praxis som innebär att om kontinuerlig ekologisk funktionalitet i den berörda artens livsmiljö i ett enskilt område - trots försiktighetsåtgärder - direkt eller indirekt går förlorad genom skada, förstörelse eller försämring, orsakad av den aktuella åtgärden separat eller i kombination med andra åtgärder, så aktualiseras förbudet i den bestämmelsen först om den berörda artens bevarandestatus riskerar att försämrans.

Vid utförd naturvärdesinventering har rödlistade och fridlysta arter enligt artskyddsförordningen (AF) påträffats. Att notera har inga riktade artinventeringar utförts, varken av fåglar eller andra djurarter. Det finns även vederhäftiga uppgifter om ytterligare sådana arter som inte ingår i sökandens utredning, exempelvis finns redan en viss skyddad fågelart (mark- och miljödomstolen har valt att inte namnge fågelarten) i täktområdet. Det är känt från samrådet att det finns förekomster av grå tagellav i det ansökta täktområdet vilket också är inrapporterat i Artportalen under 2020. Ekoxe finns i Flivik, vilket framkommer av flera rapporter i Artportalen. Att ekoxe inte påträffats vid inventeringen beror troligen på tidpunkten för denna som var i september. Ekoxen ses vanligen under försommar och sommar. En särskilt skyddsvärd fågelart har vid ett flertal tillfällen under den mörka årstiden hörts från det område där tåkten ligger. I ett område mellan tåkten och Vimsjön, omedelbart norr om det ansökta brytområdet, finns en mindre våtmark som ligger högre i terrängen än det ansökta brytområdet (på fastigheten B). Där har bl.a. blåmossa återfunnits vilken är signalart för skog med höga naturvärden. Vidare finns utter, spillkråka, gulsparv, nattskärna, och svarthakedopping i området. Flera av dessa arter inom och i anslutning till verksamhetsområdet är skyddade enligt artskyddsförordningen.

De anser att redan utförd naturinventering inte är tillräcklig för att visa att verksamheten inte kommer att medföra otillåten störning på arter enligt 4 § p 2 artskyddsförordningen, och/eller otillåten skada på arternas fortplantningsområden eller viloplatsen enligt 4 § p 4 artskyddsförordningen. En enda inventering har gjorts

under en enda dag av fyra personer. Man har också studerat Artportalen, men senast detta gjordes var 2019-03-26. Det område man valt att studera utifrån Artportalen är även väldigt snävt geografiskt. I stort sett har endast täktområdet och Vimsjön studerats. Naturvärdesinventeringen innehåller heller inte någon direkt analys av området och dess eventuella betydelse för arterna.

Deras bedömning utifrån dessa otillräckliga utredningar är dock att flera fridlysta arter kan komma att störas i enlighet med 4 § p 2 AF och att deras livsmiljöer kan komma att skadas eller förstöras enligt 4 § p 4 AF. Artskyddsdispens krävs därmed och en ansökan om dispens skulle inte gå att bevilja.

De vill särskilt lyfta fram en art som har ett permanent revir inom täktområdet. BirdLife Sverige har beslutat att genomföra en riksinventering av denna art 2019 och 2020. Orsaken är att det från flera landskap kommer rapporter om en kraftig minskning av arten. De vill vad gäller arten i sammanhanget hänvisa till MÖD:s dom i mål M 11916-17 där omständigheterna är likartade. Dock är störningen större i detta fall då arten har sitt revir inom själva verksamhetsområdet.

De har vidare låtit ta fram en egen inventering av fladdermöss i området. Slutsatsen som tas i denna är att planerad exploatering inte kan genomföras utan negativ påverkan på fladdermusfaunan. Det är troligt att planerad utökning av täkt och övrig verksamhet står i strid med paragraf 4 i artskyddsförordningen då det finns risk för störning av barbastellförekomst, lokal förträngning av arten, förlust av eventuella koloni/viloplatser och förlust av viktiga jaktområden. I synnerhet när det gäller förekomst av barbastell men också andra sensitiva arter bör alla ingrepp göras med en varsamhet som inte är förenlig med planen så som den ser ut i dag.

EU-domstolens slutsatser i de förenade målen C-473/19 och C-474/19 måste anses ha avgörande betydelse för prövningen i nu aktuellt mål. De hävdar att den planerade täktverksamheten kommer att medföra både en sådan otillåten störning som avses i 4 § p 2 artskyddsförordningen och en sådan otillåten skada eller förstörande av den skyddade fågelartens (mark- och miljödomstolen har valt att inte

namnge fågelarten) fortplantningsområde och viloplats som avses i 4 § p 4 artskyddsförordningen. Artskyddsdispens krävs därmed och en ansökan om dispens skulle inte gå att bevilja. Sökandens ansökan om täkttillstånd ska därmed även på denna grund avslås då artskyddsförordningen är tillämplig både för själva täktområdet och de kringliggande områdena och lokaliseringen därmed strider mot 2 kap. 6 § MB.

Den nu tillståndsgivna verksamheten är en helt annan än den som tidigare bedrivits i täktområdet och kommer att medföra helt andra störningar för bland annat fåglar. Det är ostridigt att skyddad fågelart har ett permanent revir inom täktområdet. Arten är idag fridlyst, rödlistad och sårbar med en negativ trend. Gynnsam bevarandestatus föreligger inte. Varje lyckad häckning är därmed viktig för att vända den negativa trenden för arten. De skyddsåtgärder som föreslås i aktbilaga 121 är inte tillräckliga för att förbudet i 4 § artskyddsförordningen inte ska gälla. För det fall domstolen meddelar tillstånd till verksamheten behöver villkor ställas upp till skydd av fågeln enligt förslag ovan. Vad gäller dessa villkorsförslag hänvisas till MÖD:s dom i mål M 4908-17.

Bestämmelserna om fridlysning och dispens i 4, 8 och 14 §§ AF innebär en ren implementering av artiklarna 12, 13 och 16 i art- och habitatdirektivet och 9.1 fågeldirektivet.

Fågeldirektivet antogs 1979 och där slås inledningsvis fast att "Ett effektivt skydd för fåglar är ett typiskt gränsöverskridande miljöproblem som medlemsstaterna har ett gemensamt ansvar för" (ingressen p 4). EU-domstolen har också i sin praxis betonat att speciellt höga krav ställs vad gäller implementeringen av fågeldirektivet då det handlar om att förvalta ett gemensamt arv. Domstolen har i sammanhanget betonat vikten av att nationella bestämmelser tolkas i överensstämmelse med EU-rätten för att syftet med fågeldirektivet ska kunna uppnås.

Enligt art. 12 i art- och habitatdirektivet ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för införande av ett strikt skyddssystem i det naturliga utbredningsområdet

för de djurarter som finns förtecknade i direktivets bilaga 4 a. Enligt art. 13 ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att införa ett strikt skyddssystem för de växtarter som finns förtecknade i bilaga 4 b. Artikel 16 anger de fall när undantag från detta strikta skydd kan medges. Möjligheterna att medge undantag är begränsade eftersom en dispens inte får innebära att syftet med artskyddet som beskrivs i habitatdirektivets artikel 2 äventyras. Tolkningen av direktivets krav görs ytterst genom EU-domstolens praxis. Domstolen har i sina avgöranden C-10/96, C-6/04 samt C-60/05 tydligt slagit fast att de villkor för undantag som anges i art. 16 ska tolkas restriktivt. Att nationella genomförandeåtgärder ska garantera tillämpningen av direktivet i dess helhet utan att selektivt tillämpa bestämmelserna framgår av avgörande i mål C-118/94. Av dessa domar följer att möjligheten för en svensk myndighet att meddela beslut om artskyddsdispens är begränsad och bör tillämpas restriktivt. Myndigheterna ska särskilt bevaka att gynnsam bevarandestatus bibehålls eller återställs för skyddade arter och dess livsmiljöer.

Alla verksamheter och åtgärder omfattas av förbudet enligt artskyddsförordningen om de riskerar att få den effekt på arter som bestämmelsen syftar till att reglera. Det är enligt 4 § första st p 2 AF förbudet att avsiktligt störa dessa arter, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder. Ordet störa definieras varken i artskyddsförordningen eller i de två naturvårdsdirektiven. Stöd för tolkningen av begreppet finns emellertid i EU-kommissionens vägledningsdokument. Där anges att störning kan förekomma till exempel i form av ljud eller ljus, men den behöver inte fysiskt påverka arten direkt utan även indirekta effekter innefattas. Det kan handla om att arten flyr och därmed utsätts för omständigheter som gör att den lättare blir till byte för andra djur, förlorar stora mängder energi eller att deras ungar utsätts för fara genom att de förflyttas eller att de svälter ihjäl. Intensitet, tidsperiod och frekvens har betydelse för vilken påverkan störningen har. Störningen i 4 § 2 punkten AF behöver inte vara betydande utan utrymmet för störning i artskyddsförordningen är mindre än i 7 kap. 28 b § MB. Störningen bör kopplas till dess påverkan på artens eller arternas bevarandestatus, såväl för den lokala populationen som för den biogeografiska nivån i landet. En störning som påverkar artens överlevnadschanser, reproduktion eller utbredning är otillåten. En

åtgärd som påverkar exempelvis en fågelarts häckningsframgång genom att boplatsen överges eller att färre antal ungar än annars blir flygfärdiga är inte tillåten om detta leder till att artens population minskar i området, särskilt om arten har en ogynnsam bevarandestatus. Syftet med bestämmelserna om art- och habitatskydd är att upprätthålla gynnsam bevarandestatus. Därvid måste beaktas såväl permanent skada som, typiskt sett, mer tillfälliga störningar, förutsatt att de är av kvalificerat slag. Alla slags försämringar ska beaktas utifrån angivet syfte. Det ligger därmed inom ramen för bestämmelsens räckvidd att exempelvis bedöma en arts försämrade spridningsmöjligheter som en störning. Härtill kommer att det inte är möjligt att "kompensera" med skydds- och försiktighetsåtgärder beträffande vidtagande av åtgärder som strider mot 4 § 2 punkten AF.

Utgångspunkten i 4 § p 4 AF är att en arts fortplantningsområde och viloplats inte får skadas eller förstöras. Gemensamt för åtgärder rörande djurens olika uppehållsplatser är att dessa inte får påverkas av mänskliga aktiviteter på ett sådant sätt att platserna förlorar sin kontinuerliga ekologiska funktion för den berörda arten. Med detta avses att ingreppet inte får vara så omfattande att området tappar de egenskaper som gör det betydelsefullt för arten i fråga. Platserna behöver skyddas även när de inte används så att funktionen finns kvar när arten återvänder för att lägga ägg eller föda ungar. En fysisk degradering kan påverka en livsmiljö s funktionalitet. Inte enbart en förstörelse av en livsmiljö omfattas utan även försämring av densamma. En sådan försämring kan ske gradvis. Det kan vara så att en försämring inte omedelbart leder till förlust av ett fortplantningsområde eller viloplats, men får till följd att platsens funktion successivt försämras i kvalitet.

Skyddsåtgärder kan vara ett alternativ när en verksamhet påverkar delar av en plats för fortplantning. Platsen bör till följd av vidtagna skyddsåtgärder förbli av minst samma storlek och behålla minst samma kvalitet för den berörda arten.

I mål C-441-17 slår EU-domstolen fast att:

”För de fågelarter som anges i bilaga I till fågeldirektivet måste dessa åtgärder bland annat vara ägnade att säkerställa arternas överlevnad och fortplantning,

samt fortplantning, ruggning och övervintring för de regelbundet förekommande flyttfågelarter som inte är angivna i bilagan. Dessa åtgärder kan inte begränsas till att förebygga externa skador och störningar som orsakats av människan, utan de måste beroende på de faktiska förhållandena även omfatta positiva åtgärder för att bevara eller förbättra området status (dom av den 13 december 2007, kommissionen/Irland, C 418/04, EU:C:2007:780, punkterna 153 och 154).”

Domstolen uttalade i samma mål att de förbud som ställs i art. 12 art- och habitatdirektivet, motsvarande 4 § AF, är absoluta och oberoende av antalet exemplar och förekomsten av de arter som omfattas av ett strikt skydd för bevarande. Den allmänt utbredda förekomsten av en art kan således inte motivera en intensifiering av åtgärder som kan medföra att dessa förbud överträds.

Försiktighetsprincipen måste få genomslag i prövningen när det råder stor osäkerhet om skaderisken och är en viktig utgångspunkt i fallet. Redan befintliga störningskällor får inte tas till intäkt för att tillåta ytterligare störningar. Om området redan idag är utsatt för störningar på nivåer där påverkan på skyddade arter uppstått, innebär detta att även om den sökta verksamheten enbart skulle tillföra en marginell ökning av bl.a. buller i området kan det inte uteslutas att påverkan från verksamheten och verksamhetens transporter tillsammans med påverkan från andra pågående verksamheter kan medföra att fåglar och andra arter störs och att deras utbredningsområde minskar.

Sökanden har bevisbördan för att förutsättningar för tillstånd föreligger. Av det beslutsunderlag Sökanden presenterat går inte att utläsa om dispens krävs och om förutsättningar för dispens föreligger. Prövningsmyndigheten har enligt EU-domstolen bevisbördan för att nödvändiga förutsättningar föreligger för varje undantag från artskyddsbestämmelserna och att beslutet är tillräckligt noggrant och tillräckligt motiverat. Bedömningen om en sådan annan lösning måste baseras på objektivet verifierbara faktorer som vetenskapliga och tekniska analyser (se bl.a. EU-domstolens dom i mål C-10/96 och C-60/05). Mark- och miljödomstolen är nu den

ansvariga myndigheten för att säkerställa det strikta artskydd som gäller enligt art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet.

Olägenheter för enskilda

Målet gäller tillståndsprövning av en verksamhet som typiskt sett medför en påtaglig omgivningspåverkan. För att en sådan verksamhet ska kunna tillåtas i så nära anslutning till bostadsbebyggelse som nu är fallet måste det kunna ställas stora krav på att lokaliseringen är godtagbar med hänsyn till de olägenheter verksamheten innebär för de närboendes hälsa. Det är verksamhetsutövaren som ska visa att så är fallet.

Boverket har rekommenderat ett skyddsavstånd för den aktuella verksamhetstypen på 500 meter från närmaste bostad. De allmänna råden är visserligen upphävda, men måste ändå kunna tjäna som vägledning i bedömningen av relevanta skyddsavstånd, även om det är risken för olägenheter i varje specifikt fall som ska bedömas. Även praxis från MÖD talar om att skyddsavståndet mellan täkter och bostäder ska vara minst 500 meter. De vill i sammanhanget hänvisa till MÖD:s dom i mål M 3113-13 som behandlar skyddsavstånd till närliggande fastigheter till en sökt bergtäkt där ett av skälen för avslag var att närmsta bostadshus låg på ett avstånd på 350-400 meter. Mark- och miljööverdomstolen har i MÖD 2010:6 (mål M 10280-08) även bedömt att ett avstånd från brytningsgränsen till närmast belägna bostadshus var på 100 meter gjort att lokalisering inte var lämplig enligt 2 kap. 6 § MB.

I omedelbar anslutning till bergtäkten ligger många fastigheter på ett avstånd om några hundra meter. Dessa fastigheter kommer att bli kraftigt störda av olägenheter av sprängning, krossning, skutknackning och transporter m.m. Ett stort antal fastigheter förlorar då sitt funktionsvärde. Det finns även i övrigt ett stort antal människor som kommer att påverkas genom buller från både huvudverksamhet och följdverksamhet. I ansökan saknas idag avstånd till närmaste bostad (med fastighetsbeteckning). Det saknas även vilket avstånd det blir till bostäder vid

planerad fullt utbruten täkt. Idag är beskrivningen vag och varierar från 350 m till 460 m och det är oklart ifall man talar om befintlig täkt eller framtida täkt.

De upplever redan idag allvarliga olägenheter till följd av den verksamhet som bedrivs enligt nu gällande tillstånd. Som närboende drabbas de i stort sett dagligen av olägenheter i form av främst buller. Verksamheten har under en längre tid dragit på sig en stor mängd klagomål från kringboende.

De riskerar nu var och en att utsättas för än större olägenheter till följd av täktverksamheten med följdverksamheter. Sammanfattningsvis utgörs dessa olägenheter främst av:

- Buller (impuls ljud från skutknackning, ljud från avbaning, bergborrning, krossning, trafikbuller m.m.).

Buller alstras av kross- och siktverk samt av materialtransporter till, från och inom verksamhetsområdet. Under sprängkampanj tillkommer ljudemissioner från borring, skutknackning, förkrossning m.m.

Området är idag relativt opåverkat av buller och ljud bortsett från den tillfälligt utökade verksamheten i stenbrottet, en relativt låg trafikerad väg samt måttlig omfattning av jordbruks- och skogsverksamhet. Det gör att ljud framträder tydligare och mer störande än i ett redan starkt industrialiserat och ljudpåverkat område.

De ifrågasätter den bullerutredning Sökanden låtit utföra. Bland annat saknas en tydlig specificering av de olika arbetsmomenten. Det går inte att utläsa t.ex. hur länge de olika arbetsmomenten såsom krossverksamhet eller skutknackning kommer att pågå under en dag. Vidare innehåller utredningen inga faktiska bullermätningar utan bygger helt på beräkningar. Den senaste bullermätningen som gjorts utfördes år 2012. Verksamhetens art och omfattning motiverar en grundligare utredning av bullerkonsekvenserna för enskilda och allmänna intressen, samt vilka alternativa lokaliseringar och utformningar som kan vara aktuella för att uppnå syftet med åtgärderna. Med den utredning som föreligger kan ingen uppskattning

göras om syftet med åtgärderna kan uppnås på annat sätt med mindre intrång och olägenheter.

Sökanden har inte visat att bullerstörningarna kan nedbringas till sådana nivåer att olägenheter av väsentlig betydelse inte uppkommer.

- Risk för skador på byggnader på grund av sprängningar. Risk för påverkan på människor på grund av vibrationer, bl.a. den psykologiska effekt som sprängning kan ha på den som vistas i byggnader. Risk för driftstörning eller skador som kan uppstå på vibrationskänsliga utrustningar såsom datorer med skivminnen, reläer etc.
- Risk för stenkast vid sprängningar- som på grund av lokaliseringen kommer att utföras nära bostäder och tomter. Risk för personskador och skador på byggnader och egendom. Risken för stenkast kan endast elimineras med tillräckliga skyddsavstånd.
- Risk för förändringar i grundvattennivåer och påverkan på enskilda vattentäkter. Grundvattenavsänkning kan även komma att påverka anläggningar för enskilda avlopp samt bergvärme. De ifrågasätter den hydrologiska beräkning Sökanden låtit utföra för att visa influensområde och påverkan genom grundvattensänkning. Vidare finns felaktiga uppgifter såsom att borrade brunnar saknas inom eller i direkt anslutning till det beräknade influensområdet. Det är därmed inte utrett att grundvattenbortledningen kan ske utan skadlig påverkan på enskilda grundvattentäkter.
- Risk för förorening av grundvattnet/dricksvattentäkter
- Damning
- Förändrad landskapsbild
- Trafiksituationen
- Minskning av fastighetsvärdet

Att tillåta den ansökta verksamheten så nära befintliga bostäder är vare sig förenligt med delmålen hållbar bebyggelsestruktur, hållbar samhällsplanering, god vardagsmiljö eller hälsa och säkerhet. Att utöka verksamheten närmare

bostadsbebyggelsen på det sätt som ansökan avser, motverkar även därmed möjligheten att uppnå miljömålet en God bebyggd miljö.

Täktverksamheten och den verksamhet som bedrivs av AB Nybrogrus var helt nedlagd under åren 1958-1982. Det aktuella fritidshusområdet som nu påverkas av den sökta verksamheten förklarades som fritidsområde redan under 1960-talet. Många av de nu berörda enskilda köpte redan då sina fritidsfastigheter där för att kunna njuta av de fridfulla omgivningarna och den fina naturen. Idag är området som framgår ovan även utpekat som riksintresse för turism och friluftsliv i enlighet med 4 kap. 2 § MB. Samma område är också av länsstyrelsen klassat som högsta naturvärde (klass I) i länets naturvårdsprogram. Området är alltså mycket värdefullt ur både natur- och rekreationssynpunkt. Adriansnäs detaljplanelades år 1969 som fritidshusområde öster om Fliviken och omfattar ca 185 fastigheter. Området marknadsfördes som ett "fritidsparadis långt från industrier. Mängden fastigheter i Flivik är ca 45.

I omedelbar anslutning till bergtäkten, där även AB Nybrogrus bedriver verksamhet, ligger således många fastigheter på ett avstånd på några hundra meter. Dessa fastigheter kommer att bli kraftigt störda av olägenheter av sprängning, krossning, skutknackning och transporter m.m. Ett stort antal fastigheter förlorar då sitt funktionsvärde. Det finns även i övrigt ett stort antal människor som kommer att påverkas genom buller från både huvudverksamhet och följdverksamhet. Verksamheten innehåller flera olika bullerkällor belägna på stora avstånd från varandra. Med hänsyn till detta samt till de akustiska fenomen som kan uppträda vid vissa betingelser måste rimliga bullervärden kunna hållas inte endast vid närmaste bostadshus utan även omfatta bostäder belägna på större avstånd från verksamheten.

Valet av försiktighetsmått och skyddsåtgärder för att begränsa riskerna för skada och olägenhet för omgivningen är en grundläggande tillståndsfråga. I likhet med verksamhetens lokalisering och utformning behöver den värderas och regleras när prövningsmyndigheten tar ställning till om tillstånd över huvud taget kan lämnas för den planerade verksamheten. Den omfattande störning som den nu aktuella

verksamheten riskerar medföra talar för behov av omfattande krav på försiktighetsmått och begränsningar. De fåtaliga skyddsåtgärder Sökanden föreslagit är inte tillräckliga för att säkerställa att hennes huvudmän inte kommer att utsättas för oacceptabelt stora olägenheter. Därför yrkas de villkorsförslag som framkommer ovan om mark- och miljödomstolen inte avslår eller avvisar ansökan, se ovan.

Verksamhetsutövaren ska enligt 2 kap. 3 § MB utföra de skyddsåtgärder och iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa och miljön. Av 7 § samma kapitel framgår att kraven i bl.a. 3 § inte får vara orimliga att uppfylla. Bedömningen ska ske utifrån vad som kan anses vara tekniskt möjligt, ekonomiskt möjligt och miljömässigt motiverat.

Om den lokalisering av verksamheten som Sökanden valt medför att stränga villkor behöver ställas på verksamheterna på grund av de olägenheter som verksamheten kommer att medföra måste kraven, som för all annan miljöfarlig verksamhet, ställas med stöd av 2 kap. 3 § MB och en rimlighetsbedömning enligt 2 kap. 7 § MB.

Bullerfrågan är grundläggande för verksamhetens tillåtlighet. Bullerproblematiken är dessutom mycket viktig för dem. Syftet med bullervillkor är att bland annat kunna begränsa störning på enskilda fastigheter i de fall åtgärder vid bullerkällorna inte räcker. Verksamhetens art och omfattning motiverar en grundligare utredning av bullerkonsekvenserna för enskilda och allmänna intressen, samt vilka alternativa lokaliseringar och utformningar som kan vara aktuella för att uppnå syftet med åtgärderna. Med den utredning som föreligger kan ingen fullständig uppskattning göras om syftet med åtgärderna kan uppnås på annat sätt med mindre intrång och olägenheter.

Buller är ett hälsoproblem som måste tas på allvar. Det kan inte viftas undan med att buller bara är en fråga om trivsel. Både svenska och internationella studier tyder på att personer som utsätts för trafikbuller under en lång tid löper en ökad risk att

drabbas av hjärt-kärlsjukdomar. Buller gör det svårare att somna, påverkar sömnens djup och kan väcka den som sover. Den som störts av buller under nattsömnen kan dagen efter uppleva minskad sömnkvalitet, trötthet, nedstämdhet eller olustkänslor och minskad prestationsförmåga. I sammanhanget vill hennes huvudmän även erinra om att det i området bor flera barnfamiljer. Barn behöver ha 11 timmars ostörd sömn per natt. Inom EU behandlas omgivningsbuller som ett av de viktigaste miljöproblemen. En nyligen publicerad rapport från FN visar att oönskat buller i EU dödar 12 000 människor per år. FN påtalar att buller ständigt ökar och understryker behovet av skydd mot oönskat buller.

Ljudmiljön är också en mycket viktig kvalitet vid upplevelsen av friluft- och kulturmiljöområden. Samtidigt blir frihet från buller alltmer sällsynt och det blir tydligare och tydligare att buller är ett stort hälsoproblem. Tystnaden är en viktig del av upplevelser som skogspromenader, fiske och båtliv, samtidigt som naturens egna ljud såsom fågelsång och vattnets många ljud hör till upplevelsen. Buller förstör naturens möjligheter att ge en avstressande miljö. Vad som upplevs som en godtagbar ljudmiljö i ett rekreationsområde påverkas i hög grad av områdestyp och förväntningar. Ett särskilt problem är att bullret ofta hörs bäst när det stör mest. Klara, stilla dagar, morgnar som kvällar, sprider sig ljudet långt och över vatten sprids buller mångdubbelt längre än över land.

Bortsett från arbetsmiljölagstiftningen finns inga fastlagda, fixerade gränsvärden för vilket buller som är godtagbart respektive inte kan tillåtas. De värden som Naturvårdsverket föreslår är enbart vägledande ("Vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller", rapport 6538, publicerad 2015). Det är de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken som ska tillämpas, särskilt då skyldigheten att vidta försiktighetsmått enligt 2 kap. 3 § och lokaliseringsregeln i 2 kap. 6 § miljöbalken. Trots detta vill hennes huvudmän ändå, såsom Sökanden, hänvisa till Naturvårdsverkets riktlinjer. Detta särskilt när det gäller friluftsområden, buller från trafik och impulsjud. För friluftsområden behöver ljudnivåerna vara låga för att ge den kvalitet som eftersöks. Nivåerna bör enligt Naturvårdsverket på vardagar dagtid kl. 06-18 inte överskrida 40 dB (A) som ekvivalent ljudnivå. Under kväll och natt,

kl. 18-06 samt dagtid lör-, sön- och helgdagar bör bullret inte överskrida den ekvivalenta ljudnivån 35 dB (A). Med friluftsområden avses i det här sammanhanget område i översiktsplan för det rörliga friluftslivet eller andra områden som nyttjas mer frekvent för friluftsliv där naturupplevelsen är en viktig faktor och där en låg ljudnivå utgör en särskild kvalitet. Även i mer bullerutsatta områden som används för friluftsliv och rekreation, till exempel grönområden och parker i stad och stadsnära miljö, utgör den relativa tystnaden en viktig hälsoaspekt och buller bör begränsas även om ovan angivna ljudnivåer för friluftsområden inte kan klaras. I princip hela det aktuella närområdet utgörs av riksintresse för friluftsliv och nyttjas även de facto frekvent som sådant område. Till detta kommer att den ur denna synpunkt så viktiga Ostkustleden kommer att påverkas starkt av buller om tillstånd medges. Trafikbuller inom verksamhetsområdet, i aktuellt fall den interna transportvägen samt hamnområdet, ska bedömas som externt industribuller och inte som trafikbuller. Naturvårdsverket anger även att bedömningen bör vara strängare för s.k. impulsjud, d.v.s. ljud som har en kort stigtid i ljudnivå och en kort varaktighet. Skutknackning utgör enligt praxis impulsjud.

Miljöbalken kräver som nämnts en rimlighetsavvägning enligt 2 kap. 7 §. Enligt Naturvårdsverkets rapport om industribuller ska i bedömningen av bullrets påverkan och nyttan av försiktighetsmått och andra åtgärder bedömas inte bara bullrets nivåer och karaktär utan också vilka personer och vilken miljö som berörs. De av riksdagen antagna miljömålen ska vara styrande vid bedömningen av nyttan av ett försiktighetsmått eller en annan skyddsåtgärd. Det är till exempel naturligt att särskilt ta hänsyn till om det är ett bostadsområde eller friluftsområde som utsätts för buller från en verksamhet, jämfört med om det är ett industriområde. Det kan också ha betydelse vilka olägenheter är, om de till exempel direkt kan påverka hälsa och prestation som sömnstörningar eller om de främst inverkar på möjligheten att använda en uteplats vid vissa tider på dygnet. I rimlighetsavvägningen ska ingå en bedömning av vilken effekt de åtgärder som övervägs har på de olägenheter som bullret orsakar eller kan förväntas orsaka i förhållande till kostnaderna. Det betyder att åtgärder kan vara motiverade även om de har till förhållandevis små effekter,

som att sänka en ljudnivå utomhus motsvarande någon dB om kostnaden för åtgärden är låg eller om det buller som begränsas berör många personer.

På grund av detta föreligger det, om verksamheten skulle finnas tillåtlig, behov av stränga bullervillkor i målet avseende eftersom Sökanden valt en lokalisering som på olika sätt inverkar starkt negativt på närboende såsom hennes huvudmän men även på natur- och rekreationsvärden. Begränsning av bullerkällorna vid verksamhetens samtliga delar är av största vikt inte minst av hälsoskäl. Även åtgärder som påverkar bullret måttligt, något till någon decibel kan sammantaget med övriga åtgärder visa sig vara av stor betydelse. Att reglera bullret vid bullerkällan är enda sättet att skydda boende, natur, fågel- och djurliv samt rekreationsmöjligheter inom det rörliga friluftslivet.

Sökanden uppger att bullerutredningen visar att den ansökta verksamheten kan innehålla Naturvårdsverkets riktvärden för externt industribuller. Hennes huvudmän upplever tvärtom redan idag allvarliga olägenheter till följd av den verksamhet som bedrivs enligt nu gällande tillstånd. Som närboende drabbas de i stort sett dagligen av olägenheter i form av främst buller. Verksamheten har under en längre tid dragit på sig en stor mängd klagomål från kringboende då föreskrivna bullervärden inte innehållits.

Sökanden hänvisar när det gäller buller och tidsbegränsningar till MÖD:s domar i målen M 4949-15 och till den dom länsstyrelsen hänvisat till, M 6644-18. De anser att domarna inte är relevanta för bedömningen i detta mål.

Det första målet M 4949-15 gällde buller i stadsmiljö, Göteborg, vilket också av MÖD motiverades:

”I detta fall finns inte skäl för att befara någon betydande olägenhet.

Verksamheterna vid de båda terminalerna är lokaliserade till områden i stadsmiljö och intill infrastrukturanläggningar där en stor mängd andra ljud förekommer. I sådana miljöer måste bedömningen av störningens betydelse göras utifrån hur människor i allmänhet i den miljön uppfattar störningen. Det kan antas att

människor i stadsmiljö inte uppfattar ljuden som lika störande som till exempel människor boende i en tystare miljö.”

I det andra målet ligger visserligen ett enstaka bostadshus inom 300 m från tälkten medan övriga bostadshus ligger på ca 500 m avstånd. Dessutom går riksväg 21 som förbinder Kristianstad med Helsingborg och är en stor trafikled ca 500 m från tälkten. MÖD har i det av sökanden återopade avgörandet i mål nr M 9015-17 bedömt i det enskilda fallet, med utgångspunkt i Naturvårdsverkets vägledning, att bl.a. förkrossning fick bedrivas från kl. 06.00. Detta kan inte tolkas som att avgörandet generellt fastställer att det är Naturvårdsverkets arbetstider som ska gälla. Det ska göras en bedömning i varje enskilt fall, med vägledningens riktvärden och tider som utgångspunkt (jfr MÖD:s dom den 12 februari 2016 i mål nr 4949-15). Det finns i närområdet, ca 300 m från tälkten, ett antal bostäder. Det tidigare tillståndet, som gällt sedan 2004, har haft föreskriven nattetid till och med kl. 07.00. Detta innebär enligt MÖD att de som bor i de närliggande bostäderna, om en ändring sker av villkoret, skulle påverkas av buller vid andra tider än vad de är vana vid. Det har inte framkommit tillräckliga skäl för att i detta fall ändra arbetstiden för de aktuella momenten till kl. 06.00. Det finns inte heller skäl att i villkoret förtydliga vad som avses med asfalkskrossen. Skanskas yrkanden i dessa delar avslogs.

Villkor om att tälktverksamheter inte får bedrivas under sommarmånader är ett sätt att begränsa verksamhetens påverkan på omgivningen och måste anses vara helt inom ramen för rimlighetsavvägningen enligt 2 kap. 7 § MB. Sådan begränsning gäller även enligt nu gällande tillstånd. Sökanden vill idag inte åta sig sådan begränsning. Att Sökanden skulle få ökade kostnader eller eventuella konkurrens-mässiga nackdelar är inte frågor som omfattas av den nu aktuella miljöprövningen. En objektiv bedömning av vilka villkor som kan anses rimliga för denna typ av verksamhet på den av Sökanden valda platsen ska göras. Mot bakgrund av de stora olägenheter verksamheten skulle medföra hävdar hennes huvudmän att föreslagna villkor är inte bara rimliga, utan också nödvändiga om verksamheten alls ska anses vara tillåtlig enligt miljöbalken.

Enligt förarbetena bör kraven inte sättas lägre än att allt ska göras som är meningsfullt för att miljöbalkens mål ska uppnås (prop. 1997/98:45 del 1, s. 232). En rimlighetsavvägning får därmed inte innebära att resultatet av densamma strider mot de mål som sätts upp i 1 kap. 1 § miljöbalken. Hennes huvudmän vill understryka att det är Sökanden som ska visa att kostnaderna för en åtgärd inte är miljömässigt motiverade eller att den är orimligt betungande (prop. 1997/98:45 del 2, s. 24 f.). Eventuella osäkerheter i underlaget ska därmed falla tillbaka på Sökanden, se MÖD 2017:51.

Sökanden har inte visat att ytterligare skyddsåtgärder och försiktighetsmått vad gäller förebyggande av bullerolägenheter, vattenförorening samt vattenbrist det skulle innebära en orimlig kostnad i enlighet med 2 kap. 7 § MB. Sökandens påstående om merkostnader har inte underbyggt med någon utredning eller närmare redovisning av hur kostnaden har beräknats. Under sådana förhållanden ger befintlig utredning inte stöd för slutsatsen att ytterligare krav skulle vara orimliga vid en proportionalitetsbedömning, se MÖD M 5652-18.

De anser att det är viktigt att ett eventuellt tillstånd ska vara rättssäkert och tydligt. Denna rättssäkerhet gäller dock inte enbart Sökanden, utan även dem som är närboende.

Efterbehandling

Även inför prövning av fortsatt och utökad verksamhet behöver frågan om efterbehandling utredas, inte minst i samband med vattenfrågorna (se ovan).

Särskilt om verkställighetsförordnande

Huvudregeln är att ett beslut om tillstånd inte blir gällande förrän det har vunnit laga kraft. Bestämmelsen i 22 kap. 28 § MB bör tillämpas restriktivt. Detta eftersom det i regel rör många olika intressen och ofta är av mycket ingripande slag. HD uttalade i dom T 3158-12, att det är verksamhetsutövaren som ska påvisa konkreta skäl för ett verkställighetsförordnande. Det ska enligt HD även krävas att

verksamhetsutövarens intresse med viss marginal ska väga tyngre än de intressen som talar för att ett lagakraftvunnet avgörande bör föreligga innan tillståndet får tas i anspråk. Särskild hänsyn ska enligt domstolen tas till de skador på miljön som kan uppstå om tillståndet omedelbart tas i anspråk och de möjligheter som finns att läka sådana skador om tillståndsbeslutet upphävs eller ändras.

De anser att den nu planerade verksamheten inte är tillåtlig enligt miljöbalken och unionsrätten. Till följd av verksamheten kommer samtliga att utsättas för omfattande olägenheter. Vidare riskeras skador på vattenkvalitet i så väl grund- och ytvatten samt skyddade arter. De störningar och skador som skulle uppstå vid täktverksamheten, inklusive följdverksamheter, är så stora och i flera fall irreversibla att detta medför att verkställighetsförordnande inte kan medges. Motståndet mot verksamheten är stort. Sökanden har heller inte påvisat några konkreta skäl för ett verkställighetsförordnande.

Beslut om verkställighet och inhibition motiveras av rättsskyddsskäl. Dessa instrument behövs för att, innan det är för sent, förhindra att felaktiga beslut verkställs som sedan inte kan göras ogjorda. Frågan om rättssäkerhet kan inte bedömas enbart ur den Sökandes perspektiv, utan måste gälla även för motstående intressen såsom boende i området och kommande generationer. Förutsättningar för verkställighetsförordnande saknas således.

Slutkommentar

Syftet med MB är att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En stor del av MB:s regleringar bygger dessutom helt och hållet på EU:s miljölagstiftning, inte minst bestämmelser centrala för detta mål såsom påverkan på MKN för vatten samt ickeförsämringskravet för vatten. I de ovan anförda domarna från EU-domstolen står det klart att en hög nivå av miljöskydd och försiktighet väger klart tyngre än hänsyn till enskilda näringsidkares önskemål. Det är således inte tal om en avvägning mellan jämbördiga intressen, utan de allmänna intressena av

dricksvatten, rent vatten i övrigt, bevarande av biologisk mångfald m.m. ska väga tyngre.

Den planerade täktverksamheten riskerar att medföra omfattande och kvarstående skador, en del under decennier, andra kanske bestående för all framtid.

Lokaliseringen måste med dagens synsätt bedömas som klart olämplig utifall det hade gällt en nyetablering av verksamheten. Samma bedömningsgrunder måste gälla även för befintlig verksamhet vid en så stor ökning som det nu är fråga om.

Det är Sökanden som har att visa att den sökta verksamheten är förenlig med MB:s bestämmelser, att den är tillåtlig. För att kunna visa att verksamheten är tillåtlig krävs först och främst en fullständig MKB som möjliggör en bedömning av hälso- och miljöeffekterna av verksamheten. Hennes huvudmän menar att en rad aspekter som berör vatten, natur-, kultur- och boendemiljöer, artskydd, säkerhet och hälsa är bristfälligt utredda och redovisade. Det är inte klarlagt och ej heller sannolikt att verksamheten kommer att uppfylla de krav som bör ställas på en verksamhet av denna storleksordning och att ovanstående aspekter kan lösas på ett adekvat sätt. Ansökan kan redan på grund av detta faktum idag inte godtas.

Trots det bristfälliga beslutsunderlaget är det ändå klart att den planerade verksamheten inte är tillåtlig enligt miljöbalken. För verksamheten ska väljas en lämplig plats där verksamheten medför minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljö. Finns en bättre plats än den av Sökanden föreslagna kan den sökta platsen inte godtas. Av ovanstående framkommer att verksamheten inte uppfyller de rättsliga krav på lokalisering som MB ställer upp.

Regeringsformen ger starkt skydd åt äganderätten och anbefaller full laglighet för alla myndighetsbeslut. Till lagen hör också Europakonventionen för mänskliga rättigheter då den ratificerats av både Sverige och EU. Enligt Europakonventionens för mänskliga rättigheter art. 1 i det första tilläggsprotokollet ska envar fysisk persons rätt till sin egendom lämnas okränkta. Enligt Europakonventionens art. 8 ska envars rätt till skydd av privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens

skyddas. Enligt den tolkning som dessa artiklar givits i Europadomstolens praxis har staten en positiv skyldighet att tillse att individens rättighet enligt artiklarna inte inskränks genom olika former av direkta och indirekta ingrepp, även om störningen orsakas av tredje man. Av domstolens praxis framgår att immissioner av olika slag, bl.a. buller, kan inskränka individens privatliv och hem med följd att denna inte kan åtnjuta sina rättigheter enligt art. 8 fullt ut. I stort sett alla former av immissioner kan även anses kränka individens rättigheter enligt art. 1 om dessa allvarligt kan påverka värdet av fastigheten eller t.o.m. göra den osäljbar eller omöjlig att nyttja och på så sätt utgör ett partiellt berövande av egendomen. I detta fall handlar det om en verksamhet som starkt kan komma att påverka hennes huvudmäns rättigheter enligt konventionen. De civila rättigheterna enligt konventionen för de enskilda personer hon företräder kommer, om tillstånd för verksamheten meddela, att kränkas.

Sammanfattningsvis är det således inte visat att den sökta verksamheten är lokaliserad och kan utformas på ett sådant sätt att den med lämpliga skyddsåtgärder, begränsningar eller försiktighetsmått kan bedrivas utan att alltför skador eller olägenheter på omgivningen uppkommer. Tillståndet är inte förenligt med vare sig MB:s mål om en hållbar utveckling, balkens allmänna hänsynsregler och övriga krav, EU-rättsliga krav om artskydd och vattenkvalitet eller Europakonventionen för mänskliga rättigheter. Ansökan ska därför avslås.

De åberopar även vad de framfört under avgränsningssamråd med Sökanden.

Begränsningar och villkor

Tillstånd ges för en begränsad tid om 10 år.

Tillstånd ges för att årligen losshålla högst 250 000 ton under tillståndstiden. Årlig produktion av blocksten ska redovisas.

Tillstånd medges inte för gat- och kantstensklippning.

Tillståndet begränsar brytområdet geografiskt enligt planritning i bilaga till yttrandet.

Den tid enligt 24 kap. 18 § tredje stycket MB inom vilken anspråk på ersättning med anledning av oförutsedda skador av vattenverksamhet ska framställas till 20 år räknat från utgången av den av domstolen bestämda arbetstiden.

Den ekonomiska säkerhet som verksamhetsutövaren ska ställa i enlighet med 16 kap. 3 § MB måste vara väsentligt högre än det belopp Sökanden föreslår.

Säkerheten är till för att säkra kostnaderna för det avhjälpande av en miljöskada och de andra återställningsåtgärder som verksamheten kan föranleda, således inte enbart för efterbehandlingsåtgärder. Säkerheten ska godkännas av och förvaras hos tillsynsmyndigheten och behöver i sin helhet vara ställd innan verksamheten påbörjas.

Nedanstående villkorsnumrering följer Sökandens yrkanden.

Villkor 3

Ljudnivån från täktverksamhetens samtliga delar, krossning, sortering, hamnverksamhet samt transporter inom samt till och från verksamhetsområdet får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid fasad bostadshus/fritidshus och vid uteplatser och andra ytor för utevistelse i bostadens närhet än följande värden:

40 dB (A) helgfri måndag-fredag kl. 07.00-18.00

Arbetsmoment som typiskt sett kan ge upphov till momentana ljudnivåer över 55 dB (A) får inte utföras.

Ljudnivån från den samlade verksamheten, inklusive transporter till och från täkt, får inte ge upphov till högre ljudnivå inomhus i bostad/fritidshus än 25 dB (A).

Dessa begränsningar ska kontrolleras genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar. Vid kontroll av ekvivalentvärden ska mätning ske under period

som verksamhet pågår med maximalt bullrande omfattning. Ekvivalenta värden ska beräknas för de tidsperioder som olika verksamheter pågår, dock minst en timme. Kontroll ska ske inom tre månader från det att verksamheten påbörjas, och därefter så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra att värdena riskerar att överskridas eller när tillsynsmyndigheten bedömer att det behövs.

Om utförd kontrollmätning visar att villkoret överskrids ska allt arbete genast avbrytas och åtgärder vidtas så att värdena innehålls innan arbetena återupptas. Ny kontrollmätning ska göras i samband med att arbetena återupptas.

Villkor 4

Täktverksamhetens samtliga delar, såsom sprängning, avbaning, borrhning, linsågning, delning av block, lastning, transporter och underhållsarbeten, får endast bedrivas helgfri måndag-fredag kl. 07.00-18.00.

Täktverksamheten, inklusive transporter samt underhållsarbete, får inte bedrivas under följande tider:

- Från skärtorsdag kl. 12.00 till dag efter annandag påsk kl. 07.00
- Från den 15 juni till och med den 15 augusti
- Från den 23 december kl. 12.00 till dag efter trettondagen kl. 07.00

(Tillsynsmyndigheten ska inte bemyndigas möjligheten att medge undantag.)

Villkor 5

Till dess efterbehandling är slutförd ska fysisk avgränsning så som stängsel, stenrad eller liknande finnas uppsatt i terrängen runt brytningsfronten där fallhöjden överstiger tre meter.

(Om stenrad används ska höjd och avstånd mellan stenar anges.)

Villkor 7

Petroleumprodukter, andra flytande kemikalier och flytande farligt avfall ska förvaras under tak på tät hårdgjord yta inom invallat område. Oljefat, smörjmedel och övriga flytande kemiska produkter och flytande farligt avfall ska förvaras i låst

utrymme. Lagring av petroleumprodukter får också ske i transportgodkänd IBC-behållare så kallade ADR-tankar. Påkörningsskydd ska anordnas.

Hantering av ovan nämnda produkter och tankning av fordon ska ske på sådant sätt att spill eller läckage inte kan nå avlopp och så att förorening av mark, ytvatten eller grundvatten inte kan ske.

Villkor 8

Uppställning av mobila maskiner och fordon med innehåll av petroleumprodukter under icke arbetstid ska ske på särskilt anordnad tät hårdgjord yta.

Villkor 10

Sprängningar får endast ske enligt ett särskilt program för skjuttider, signalsystem och varningsrutiner.

Programmet ska upprättas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Berörda ska på lämpligt sätt informeras om tidpunkten för sprängning. Informationen ska ges minst sju dagar före planerad sprängning. I informationen ska anges bl.a. beräknad tid för sprängning.

I anslutning till, men före sprängning, ska omgivningen varnas med en tydlig ljudsignal.

Sprängning ska utföras så att luftstöt våg, buller och vibrationer vid bebyggelse och andra platser där allmänheten befinner sig, begränsas.

Vid sprängning ska bolaget vidta åtgärder så att stenkastning inte förekommer utanför avspärrat område.

Villkor 11

Markvibrationer - definierade som högsta svängningshastighet i vertikalled - orsakade av sprängning får inte överstiga 2,5 mm/s vid bostadshus vid mer än 10 % av mättillfällena per år och då högst 4 mm/s. Mätningarna ska utföras enligt gällande Svensk Standard (för närvarande SS 460 48 66).

Angivna begränsningsvärden för vibrationer ska följas upp genom mätningar i enlighet med gällande kontrollprogram. Verksamhetsutövaren ska bekosta installation av mätutrustning samt följa upp mätningar för registrering av markvibrationer på samtliga byggnader i influensområdet.

Villkor 12

Luftstötstång till följd av sprängning - mätt genom frifältsmätning - får vid bostadshus inte överstiga 100 Pa vid mer än 10 % av mättillfällena per år och då högst 150 Pa. Mätningarna ska utföras enligt gällande Svensk Standard (för närvarande SS 02 52 10).

Angivna begränsningsvärden för vibrationer och luftstötstångar ska följas upp genom mätningar i enlighet med gällande kontrollprogram. Verksamhetsutövaren ska bekosta installation av mätutrustning samt följa upp mätningar för registrering av markvibrationer på samtliga byggnader i influensområdet.

Villkor 14 b

Det vatten som avleds från täktområdet ska passera genom en sedimentationsanläggning med oljeavskiljande funktion. Sedimentationsanläggningarna ska vara tillräckligt dimensionerade för att tillsammans klara det maximala flödet av avlett vatten från täktområdet. Sedimentationsanläggningarna ska vidare innehålla både djupområden och grundare växtzoner för att åstadkomma sedimentation av småpartiklar och kvävereduktion.

En plan innehållande redovisning för hur bolaget ska anpassa den befintliga sedimentationsanläggningen enligt ovan ska lämnas till tillsynsmyndigheten innan tillståndsgiven verksamhet satts igång.

Anpassning ska ske efter samråd med tillsynsmyndigheten.

Tillkommande sedimentationsanläggning ska anläggas när så erfordras utifrån fortsatt brytning. Slutlig utformning och dimensionering av tillkommande sedimentationsanläggningen ska bestämmas efter samråd med tillsynsmyndigheten.

Anläggningarna ska dagligen kontrolleras, även okulärt. Regelbunden provtagning av vatten avseende vattenkvalitet och dess kemiska status ska ske vid utloppet från anläggning, längs med avrinningen samt vid utloppet i Fliviken.

Larm- och gränsvärden måste fastställas avseende utgående flöden och vattenkvalitet.

Villkor 15

Damning från verksamhetsområdet och de enskilda vägar som leder till och från verksamhetsområdet ska motverkas genom vattenbegjutning. Salt får inte användas för att binda damm.

Dammalstrande krossar, siktar och liknande utrustning ska vara inbyggda eller utrustade på annat sätt som effektivt motverkar damning, t.ex. genom bevattning av dysor. Om krossen är inbyggd ska dammavsugning ske genom filter.

Borrutrustning ska vara utrustad med filter- och dammupptagningsanordningar. Det uppsamlade dammet ska omhändertas på ett enligt tillsynsmyndigheten godtagbart sätt.

Kontroll med larm- och gränsvärden avseende partikelhalter i luften ska finnas.

Om problem ändå uppstår genom damning från verksamheten ska, efter samråd med tillsynsmyndigheten, ytterligare åtgärder vidtas för att begränsa damningen.

Villkor 16

Förslag till kontrollprogram ska tas fram omgående. Programmet ska vara godkänt av tillsynsmyndighet före brytning påbörjas. I kontrollprogrammet ska mätpunkter, mätmetoder, mätfrekvens samt utvärderingsmetoder anges.

Programmet ska revideras vid behov på tillståndshavarens initiativ efter samråd med tillsynsmyndigheten. Programmet kan även revideras efter tillsynsmyndighetens initiativ.

Nytt villkor

Till skydd för fåglar samt grod- och kräldjur får avverkning och avbaning inte ske under perioden mars-juli för att undvika risk för skada under häcknings-, lek- och yngelperioder.

Nytt villkor

Den del av brytområdet där boplats för viss skyddad fågelart (mark- och miljödomstolen har valt att inte namnge fågelarten) finns undantas från brytning av berg under hela tillståndstiden som en ändamålsenlig åtgärd för att upprätthålla en kontinuerlig ekologisk funktion för viss skyddad fågelart (mark- och miljödomstolen har valt att inte namnge fågelarten). Området omfattar både känd befintlig boplats och ytterligare potentiella boplatser.

Sprängning och skutknackning i tälten får under perioden från 1 februari till 15 september inte ske närmare konstaterad boplats för viss skyddad fågelart (mark- och miljödomstolen har valt att inte namnge fågelarten), d.v.s. boplats som är tagen i besittning någon gång under häckningssäsongen, än 150 m.

Övrig verksamhet får under perioden 1 februari till 15 september inte ske närmare konstaterad boplats för skyddad art, d.v.s. boplats som är tagen i besittning någon gång under häckningssäsongen, än 50 m.

Om tveksamhet råder kring bedömningen av konstaterad boplats ska expertis inom området anlitas för bedömningen.

Nytt villkor

Åtgärdsprogram angående skydd för barbastell och andra fridlysta fladdermusarter i området ska tas fram. Detta ska göras av expertis och godkännas av tillsynsmyndigheten.

Nytt villkor

Allt bergmaterial med risk för förhöjt kväveinnehåll ska förvaras inom en tät lagringsyta. Vatten från den täta lagringsytan ska omhändertas så att utsläpp av förorenande ämnen till omgivningen inte sker.

Nytt villkor

Verksamheten får inte medföra försämring av vattenkvalitet eller vattenkvantitet i enskild dricksvattentäkt.

Verksamhetsutövaren ska två gånger per år under samtliga år som verksamhet bedrivs samt fem år efter att efterbehandlingen avslutats ta prov på vattnet i samtliga brunnar inom influensområdet. Dessa prov ska gälla både vattenkvantitet samt vattenkvalitet. Proven ska genomgå kemisk standardanalys för vatten från enskild vattentäkt.

Första provtagning ska göras innan verksamhetsstart.

Nytt villkor

Om det under tillståndstiden uppstår vattenbrist i enskild vattentäkt, varmed avses brunn inom det redovisade influensområdet, för tillgodoseende av fastighetens

behov av vatten för hushåll, djurhållning eller näringsverksamhet, ska verksamhetsutövaren efter begäran ersätta befintlig brunn eller på annat sätt ordna tillhandahållande av vatten för ovan angivet ändamål intill dess permanent vattenförsörjning kan ordnas.

Kostnader för provisorisk och permanent ny vattenförsörjning bekostas av verksamhetsutövaren.

Nytt villkor

Inträffar driftstörning som kan innebära risk för skada på miljön eller på människors hälsa ska verksamheten omedelbart avbrytas, lämpliga åtgärder vidtas och tillsynsmyndigheten omgående kontaktas.

Rättegångskostnader

De yrkar ersättning för rättegångskostnader med 196 000 kronor. Beloppet avser arvode för ombud om 40 timmar á 2 000 kronor och för Geovetas rapport 48 timmar á 1 600 kronor plus mervärdesskatt. Därutöver yrkar de ränta från och med beslutsdatum. Som grund för yrkandet om rättegångskostnader anför de bl.a. följande.

Arvode ombud

Genomgång av samtliga handlingar i målet
Framtagande av tre stycken längre yttranden
Övrig förberedelse

Övrigt

Geovetas rapport

Ovanstående åtgärdsredovisning avser s.k. blandmål. Ersättningskravet ovan avser därför hälften (50 %) av den faktiska tiden för genomgång av handlingar och övrig förberedelse då denna tid kan anses härröra från frågor som avser vattenverksamheten. Vad gäller Geovetas rapport gäller denna i sin helhet vattenverksamheten. Hennes huvudmän har påtalat osäkerheter och felaktigheter i det underlag Sökanden tagit fram, men inte fått gehör för sina synpunkter. För att ta

tillvara sin rätt har huvudmännen därför sett sig tvungna att anlita egen expertis. Frågor om geohydrologi och övrig påverkan på vatten är av stor vikt för huvudmännen då de riskerar utsättas för stora olägenheter till följd av den sökta verksamhetens påverkan på grundvattnet. Detta är dock ett ämne som är svårt att sätta sig in i för en lekman. Kostnaden för rapporten bör således i sin helhet bekostas av sökanden enligt 25 kap 2 § MB. Flera av huvudmännen är vattenrättsliga sakägare. Detta då de äger fastigheter inom det av Sökanden beräknade påverkansområdet. Flera anges även som vattenrättsliga sakägare av Sökanden själv.

Sökanden har inte på ett öppet, ärligt och fullständigt sätt (enligt gällande krav) redogjort för verksamheten och alla dess relevanta konsekvenser, vilket förorsakat merarbete. Vidare har Sökanden löpande ändrat uppgifter, vilket föranlett merarbete. Den angivna tiden, inkluderande genomgång av samtliga handlingar i målet samt skrivande av yttranden, om 40 h kan omöjligt anses vara oskälig. Arbetet har således varit skäligen påkallat för att tillvarata hennes huvudmäns rätt.

I övrigt är det enligt praxis brukligt att de faktiska rättegångskostnaderna i s k blandmål ersätts med 50 %.

Sökanden anför i bemötande följande.

Länsstyrelsen

Buller

Sökanden ser inte skäl för att reglera i villkoret när uppföljning ska ske. Bullerkontroller är kostsamma och en sådan villkorsreglering som länsstyrelsen föreslår riskerar att skapa onödiga kostnader för Sökanden, utan att det är miljömässigt motiverat. Sker t.ex. inga förändringar i verksamheten är det inte befogat med regelbunden kontroll. Närmare detaljer kring hur och när kontroll ska ske är under alla omständigheter lämpligare att reglera om i kontrollprogrammet för verksamheten. Som även länsstyrelsen har konstaterat kan alltid tillsynsmyndigheten påkalla kontroll när det är befogat.

Vad gäller länsstyrelsens synpunkter att den period som betecknas nattetid bör pågå fram till kl. 07.00 samt att borring bör begränsas till att ske helgfri måndag-fredag kl. 07.00-1800 vidhåller Sökanden vad som tidigare anförts med följande tillägg och förtydliganden.

Sökanden ifrågasätter att det inte skulle vara visat att det finns skäl att föreskriva ett bullervillkor för den ansökta verksamheten som skiljer sig från det bullervillkor som gäller för befintlig verksamhet. Gällande tillstånd för befintlig verksamhet meddelades år 2009. Vid den tiden utgjordes de gällande riktlinjerna för buller av Naturvårdsverkets allmänna råd Riktlinjer för externt industribuller, RR 78:5, i vilken tidperioden för natt var kl. 22.00-07.00. Bullervillkoret i gällande tillstånd utformades i enlighet därmed. År 2015 ersattes de tidigare gällande allmänna råden av Naturvårdsverkets Vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller, rapport 6538. Enligt de nu gällande riktlinjerna startar den period som betecknas dagtid kl. 06.00. Dessa riktlinjer utgör utgångspunkten för det bullervillkor som bör föreskrivas för den nu ansökta verksamheten. Utgångspunkten är därmed att riktvärdet för dagtid, 50 dB (A), ska gälla från kl. 06.00 såvida det inte vid avvägning i det enskilda fallet finns särskilda skäl för ett fränsteg från huvudregeln. Något annat skulle innebära en konkurrensnackdel jämfört med verksamheter som utgör nyetableringar, vilket inte är avsikten med ändringen av riktlinjerna.

Till stöd för ovan åberopas MÖD:s domar i mål nr M 4949-15 och den dom länsstyrelsen hänvisat till, M 6644-18. Angående MÖD M 6644-19 bör särskilt noteras att det där fanns bostadshus 300 meter från tåkten. I detta fall ligger den närmaste bostaden på 440 meters avstånd. Med de villkor och skyddsåtgärder som Sökanden har föreslagit kommer bullret från verksamheten innehålla aktuella riktvärden och endast ge upphov till begränsad konsekvens för närboende.

Även av verksamhetsrelaterade skäl är det viktigt att de villkor Sökanden har föreslagit fastställs. Sökanden levererar produkter till byggnadsindustrin, som generellt börjar arbeta tidigt på morgonen. Av detta skäl är det angeläget att även

Sökanden kan komma igång med sin verksamhet tidigt på morgonen, för att möta kundernas behov. Länsstyrelsens förslag skulle i praktiken förhindra detta.

Vidare ska framhållas att ansökan omfattar ett för verksamheten helt nytt moment, tillverkning av gat- och kantsten genom klippning. Det nya momentet innebär andra produktionsförutsättningar jämfört med tidigare, där personalen periodvis kommer att behöva arbeta långa dagar i tälten för att sedan förflytta arbetet till nästa stenbrott. Med dessa förutsättningar är varje timme arbetstid viktig. I detta sammanhang bör nämnas att det nya arbetsmomentet kan minska mängden sten som krossas genom att förädling i stället sker till gat- och kantstensprodukter. Att ta tillvara befintligt sprängt berg i Flivik för gat- och kantstensprodukter har stora fördelar jämfört med att spränga fram fast berg för samma ändamål i andra tälter.

Sökanden har redan föreslagit att särskilt bullrande verksamhet såsom sprängning inte ska påbörjas förrän kl. 07.00. För övriga delar i verksamheten saknas miljömässigt motiverade skäl och rättslig grund för motsvarande begränsning. En sådan begränsning skulle även försvåra för Sökanden att bedriva verksamheten på ett ändamålsenligt sätt.

Sammanfattningsvis skulle det innebära betydande begränsningar i Sökandens verksamhet om 40 dB (A) skulle gälla mellan kl. 06-07 och borring skulle behöva begränsas till att ske helgfri måndag—fredag kl. 07.00-18.00. Eftersom bullerutredningen visar att verksamheten klarar föreslaget bullervillkor med marginal och samtliga ingivna utredningar visar att Sökanden kan bedriva verksamheten utan betydande olägenheter anser Sökanden att det saknas skäl att begränsa verksamheten på det sätt länsstyrelsen gör gällande.

Kemiska produkter och avfall

Sökanden vidhåller sina villkorsförslag då dessa garanterar erforderlig säkerhet för hanteringen av kemiska produkter och avfall i verksamheten.

Sökanden ser inte behov av att i villkor reglera att stationära maskiner ska förses med skyddsplåt. För olika maskiner finnas olika lämpliga lösningar med samma skyddsverkan. Det är inte motiverat att på förhand binda sig vid en lösning för alla maskiner.

Sökandens elverk och kompressor tankas vid oljetanken, en plats som är iordningsställd med ett lager av stenmjöl för att minska risken för spridning av eventuellt spill till omgivningen. Då tankning sker på den platsen behöver maskinerna inte tankas i själva stenbrottet. Därmed saknas behov av den villkorsreglering avseende tankning som länsstyrelsen föreslår.

Vibrationer

Länsstyrelsen har föreslagit ett tillägg att, om antalet mätningar understiger tio per år, får endast markvibrationer från ett mättillfälle per år överstiga fyra mm/s vid bostadshus och då uppgå till högst sex mm/s. Sökanden anser att ett sådant tillägg skulle göra villkoret rättsosäkert då det inte går att konstatera huruvida ett överskridande har skett förrän året har gått till ända. Genom att det i andra stycket i Sökandens föreslagna villkor 11 föreskriva hur ofta mätning ska ske säkerställs att mätning sker med erforderlig frekvens. Det saknas därmed behov av den ändring länsstyrelsen föreslår.

Kontroll

Sökandens villkorsförslag är i enlighet med gällande praxis och det saknas behov för tillsynsmyndigheten att ta del av kontrollprogrammet tidigare än vad som föreslås. Något skäl att ändra villkoret på det sätt länsstyrelsen föreslår föreligger därmed inte. Det är lämpligare att ett förslag till kontrollprogram kan ges in när erforderliga utredningar och avvägningar kunnat göras.

Efterbehandling

Som Sökanden tidigare framfört bör efterbehandlingen av tälkten ske utifrån det framtida kunskapsläget, som förändras och utvecklas över tid. De närmare detaljerna kring efterbehandlingen bör därför beslutas i samråd med tillsyns-

myndigheten i ett senare skede. Länsstyrelsen delar denna uppfattning, men anser samtidigt att vissa ramar bör tydliggöras i villkoret. Sökanden anser att det är av vikt att villkoret inte utformas med en sådan detaljerad reglering av efterbehandlingen som länsstyrelsen har föreslagit. Detta för att villkoret inte ska förhindra att efterbehandling kan genomföras utifrån det behov som kan konstateras och det kunskapsläge som råder vid tillståndstidens utgång. Sökanden vidhåller sammanfattningsvis att efterbehandlingen i detta skede bör fastställas enbart i de delar som är nödvändiga för att tillstånd ska kunna beviljas. På så vis undviks framtida omprövningsprocesser till följd av oförutsedda behov, ny kunskap eller nya prioriteringar inom miljöarbetet.

I tillägg till ovan bör påpekas att länsstyrelsens föreslagna efterbehandlingsvillkor inte är rättssäkert utformat då det inte går att avgöra vad som krävs för att Sökanden ska anses ha uppfyllt villkoret och när en överträdelse kan anses ha skett. Behovet av att beakta säkerhetsaspekter är därtill inte alltid förenligt med strävan att bevara biologisk mångfald, varför det kan bli svårt eller omöjligt för Sökanden att uppfylla det villkor länsstyrelsen föreslår.

Sökanden anser att det bör finnas en möjlighet för tillsynsmyndigheten att medge undantag då det kan finnas anledning att avvakta vissa efterbehandlingsåtgärder eller låta dessa fortgå även en tid efter tillståndstidens utgång. Genom att tillsynsmyndigheten ska ge medgivande säkerställs att undantag endast kan ske med dess vetskap och kontroll.

Grundvattenrör

Sökanden anser inte att det finns skäl att föreskriva villkor om kontroll av grundvatten. Kontrollen av grundvattnet inklusive antal grundvattenrör samt dess placering ska framgå av verksamhetens kontrollprogram och beslutas i samråd med tillsynsmyndigheten, jfr vad som anges på s. 1 i länsstyrelsens yttrande: I kontrollprogrammet ska anges mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder. Som länsstyrelsen anger i samma stycke bör villkor som hänvisar till kontrollprogrammet inte föreskrivas.

Sommaruppehåll

Inledningsvis ska framhållas att verksamheten normalt sett minskar i intensitet ett antal veckor under sommaren och att Sökanden inte eftersträvar intensiv verksamhet under semesterperioden. Behovet av ett sommaruppehåll kan redan på den grunden ifrågasättas. Det är dock av stor vikt att verksamheten kan fortgå kontinuerligt under hela året för att säkra fortlöpande leveranser till kunder. Det ska särskilt noteras att Sökanden exporterar produkter till utländska kunder som inte har samma semesterperiod som i Sverige.

Ett villkor om sommaruppehåll skulle kunna vålla stora planeringsmässiga och praktiska svårigheter för verksamheten då kundernas behov inte kan förutses lång tid i förväg samt då det skulle kunna medföra behov av stora lagringsytor inom täktens verksamhetsområde. Ett sommaruppehåll skulle vid större projekt under sommaren rentav kunna innebära att Sökanden blir tvungen att neka leveranser. I MÖD M 11070-13 förespråkas en balans mellan verksamhetsutövarens möjligheter att bedriva arbete och de närboendes önskemål om en ostörd semesterperiod. I aktuellt fall har inga särskilda synpunkter och önskemål om sommaruppehåll framförts från närboende. Behovet av ett sommaruppehåll kan ifrågasättas även på den grunden. Särskilt i ljuset av att Sökandens tidigare tillstånd inte innefattar något sommaruppehåll framstår länsstyrelsens förslag som en omotiverad inskränkning i den befintliga verksamhetens nya tillstånd.

I detta sammanhang ska understrykas att Sökanden har en skyldighet att innehålla föreskrivna bullernivåer vid alla tidpunkter. Detta gäller givetvis även under semesterperioder. Då ingiven bullerutredning visar att verksamheten kommer att kunna bedrivas utan oacceptabel störning för omgivningen saknas miljömässiga skäl att införa sommaruppehåll. Det ska påpekas att länsstyrelsens förslag skulle innebära en viss nackdel för närboende då det skulle medföra behov av mer intensiv verksamhet under andra tider på året, med större störningar då som följd.

Skärmtaksbyggnad

Sökanden motsätter sig länsstyrelsens villkorsförslag i sin helhet. Som uttalats i MÖD M 7582-18 är det verksamhetsutövarens ansvar att klara begränsningsvärdena i sitt tillstånd, vilket kan ske genom anpassning av verksamheten. Detta innebär enligt Sökanden att, så länge en verksamhetsutövare innehåller föreskrivna tillståndsvillkor står det denne fritt att välja vilka skyddsåtgärder och försiktighetsmått som ska tillämpas för att klara villkoren.

Ljuddata för en gatstenskipp samt en modellerad skärmtaksbyggnad är med i beräkningsfallen i bullerutredningen. Skärmtaksbyggnaden utgör dock endast exempel på en skyddsåtgärd som kan användas vid behov. Andra skyddsåtgärder och anpassningar är möjliga för att uppnå samma resultat. Att bullervillkoret innehålls under tillståndstiden kommer att säkerställas genom erforderliga kontroller i enlighet med verksamhetens kontrollprogram.

Som nämnt är gatstensklippen ett nytt moment i verksamheten. Erfarenheten från andra platser visar dock att momentet sällan ger upphov till störningar. Rent allmänt är maskinparken för denna typ av tillverkning ständigt under utveckling. Av det skälet, samt att det rör sig om ett nytt moment, är det viktigt att anpassningar för bästa logistik och arbetsmiljösäkerhet möjliggörs när verksamheten är i drift.

Det får anses fullt tillräckligt i tillåtlighetshänseende att Sökanden har visat att man kommer att kunna innehålla föreslaget bullervillkor genom anpassning av den ansökta verksamheten. Det saknas därmed skäl att föreskriva om att just skärmtaksbyggnad ska användas. Den typen av detaljreglering riskerar snarast att medföra en onödig och obefogad begränsning av Sökandens möjligheter att kontinuerligt planera och driva verksamheten på det sätt som bedöms vara lämpligast och förenat med minst störningar för omgivningen.

Bullerdämpad borrhög

Sökanden vidhåller att det i dagsläget saknas tekniska förutsättningar att uteslutande använda bullerdämpade borrhögar då bullerdämpad borrhörustning inte kan

användas till horisontella hål som borrar vid blockstenstillverkning. Det är en annan borrhdimension och annan precision i den borrhutrustning som borrar för blocksten jämfört med den som borrar för ballast. Att använda samma borrhutrustning för blocksten skulle ge ett minskat utbyte av sten till blocksten. Det är således inte möjligt att driva verksamheten på ett effektivt sätt med ett villkor om bullerdämpad borrhigg.

Åtgärder mot insyn och damning

Länsstyrelsen föreslår ett nytt villkor om att skogsridåer/vegetation om möjligt ska behållas under tillståndstiden. Sökanden har ingenting att invända mot att villkoret föreskrivs i enlighet med länsstyrelsens förslag. Det är av vikt är att det anges uttryckligen i villkoret att skogsridåer/vegetation ska behållas om möjligt. Detta säkerställer att Sökanden kan efterleva villkoret i praktiken.

Det ska i detta sammanhang framhållas att Sökanden inte äger marken där verksamhetsområdet är beläget utan endast har åtkomst till området. Sökanden råder således inte fullt ut över vad som sker på marken. Markägaren har alltid rätt att vidta vissa åtgärder på sin mark.

Delegation

Utgångspunkten är att det är domstolen som ska avgöra samtliga frågor i målet och föreskriva de villkor som bedöms krävas. Endast frågor av mindre betydelse får delegeras till tillsynsmyndigheten enligt 22 kap. 25 § tredje stycket MB. Frågan om vad som utgör villkorsfrågor som är möjliga att delegera har vid flera tillfällen blivit föremål för prövning av MÖD. I nyligen avgjorda M 13523-19 erinrade MÖD om att det i förarbetena anges att de frågor som får avgöras efter delegering inte får ha någon självständig betydelse för tillåtligheten av en verksamhet. Detta sammanhänger med att det vid själva tillståndsprövningen måste vara möjligt att överblicka vilka åtgärder som ska vidtas och åtgärdernas betydelse för tillåtligheten av den ansökta verksamheten.

Mot bakgrund av 22 kap. 25 § tredje stycket MB och gällande praxis är länsstyrelsens förslag om en generell delegering till tillsynsmyndigheten i frågor där det i villkor angetts att Sökanden ska samråda med tillsynsmyndigheten inte lämpligt. Om tillsynsmyndigheten ska bemyndigas att besluta om villkor måste det vara helt tydligt vad delegationen avser och omfattar.

Sökanden anser dock att villkor om sedimentationsdammars utformning kan förenas med delegation.

Ekonomisk säkerhet

Praxis avseende ekonomisk säkerhet har nyligen ändrats. MÖD har i dom den 3 juni 2021 i mål M 10574-19 uttalat att schabloniserade beräkningar inte ensamt kan ligga tillgrund för den ekonomiska säkerhetens storlek utan att en bedömning som huvudregel ska göras i det enskilda fallet. Det målet gällde en täkt där efterbehandling skulle ske med en täktsjö. Mark- och miljödomstolen hade beslutat att säkerheten skulle uppgå till ett belopp som baserades på de enhetskostnader som framgår av Miljösamverkan Sveriges modell, men med beaktande av att en stor del av täktområdet i framtiden skulle bli täktsjö. Länsstyrelsen överklagade mark- och miljödomstolens dom och anförde att säkerheten skulle bestämmas helt i enlighet med Miljösamverkan Sveriges modell. MÖD uttalade att schabloniserade beräkningar av säkerheten visserligen ökar förutsägbarheten, men erinrade om att det avgörande är att säkerheten ska täcka samhällets kostnader för avhjälpande- och återställandeåtgärder utan att vara orimligt betungande för verksamhetsutövaren. Efter att ha konstaterat att den ekonomiska säkerheten bör fastställas utifrån en bedömning i det enskilda fallet uttalade MÖD även att Miljösamverkan Sveriges modell inte ger en rättvisande bild av kostnaderna för efterbehandling när syftet är att bilda en täktsjö.

Utifrån MÖD:s uttalande får det numera anses klarlagt att den ekonomiska säkerheten inte bör utgå från en schabloniserad beräkning. Den ekonomiska säkerheten bör i första hand bestämmas med utgångspunkt i de förväntade kostnaderna för de efterbehandlingsåtgärder som kan behöva vidtas.

Länsstyrelsen har anfört att kostnaderna kan bli större än vad Sökanden redovisat men har inte konkretiserat vilka tillkommande kostnader de avser. Sökandens kalkyl omfattar samtliga efterbehandlingsåtgärder som kan bli aktuella och tar höjd för ett värsta scenario genom att redovisa maxkostnaden vid varje given tidpunkt. Kalkylen är vidare högt räknad och tar på så sätt höjd för att kostnaderna av något skäl skulle bli högre än förväntat. Det saknas miljömässiga skäl och rättslig grund att besluta om en högre säkerhet än så.

Utvinningsavfallsplan

Sökanden har avsättning för borrhax, sediment och avbaningsmassor som uppkommer i verksamheten, varför Sökanden vidhåller att dessa material utgör biprodukter och inte utvinningsavfall enligt de rättsliga definitionerna. I tidigare ingiven avfallshanteringsplan har materialen dock beskrivits som om de vore utvinningsavfall.

Med anledning av länsstyrelsens synpunkter har Sökanden uppdaterat den tidigare ingivna avfallshanteringsplanen. I den uppdaterade planen framgår med ännu större tydlighet jämfört med tidigare att planen tar höjd för att borrhax, sediment och avbaningsmassor trots allt kan komma att betraktas som utvinningsavfall. Liksom i tidigare version anges i den uppdaterade versionen av avfallshanteringsplanen att avsättning för all reststen inte kan garanteras, varför detta material kan betraktas som utvinningsavfall.

För kännedom har vissa övriga uppgifter i avfallshanteringsplanen uppdaterats, bl.a. koordinater och diarienummer m.m.

Vattenverksamhet

Markavvattningsföretaget förväntas inte påverkas funktionsmässigt eller på annat sätt av den fortsatta och utökade täktverksamheten. I den mån det skulle uppstå någon påverkan på företaget skulle det under alla omständigheter röra sig om en mycket ringa sådan. Som framgår av den hydrogeologiska utredningen skulle skada

kunna inträffa först om högfödessituationen förändras. I Flivik är de nedströms belägna diken dock öppna och således okänsliga. Utflödet ur täkten är dessutom reglerat av pumpkapaciteten som är långt mindre än flödet vid ett större regntillfälle. Antalet ökade högfödestillfällen kommer därmed inte att öka med ansökt verksamhet och täktverksamheten kommer inte påverka markavvattningsföretaget negativt. Några vidare åtgärder beträffande markavvattningsföretaget är således inte aktuellt.

Frågan om påverkan på Vimsjön har kommenterats i detalj i Sökandens komplettering den 1 september 2021. Härvid ska dock särskilt framhållas att Vimsjön utgörs av ett markavvattningsföretag vars syfte är att sänka vattennivån och delvis torrlägga området för brukning. Oberoende skicket idag utgör markavvattningsföretaget både en möjlighet, men också en skyldighet att avvattna området. Vad gäller kontroll visar den hydrogeologiska utredningen att risken för påverkan på Vimsjön på grund av täktverksamheten föreligger främst i taktens slutskede, dvs. när täkten är nästan helt eller helt utbruten, och även då i ringa avseende.

Vad gäller kontroll av Vimsjön erinrar Sökanden att detta är en fråga för kontrollprogrammet. Givet den bedömda påverkan kan något behov av att i tillståndsskedet reglera om exakt kontrollförfarande eller andra åtgärder inte anses föreligga. Redan nu kan dock nämnas att det som primärt förutses bli aktuellt är kontroll via grundvattenrör. Rörens närmare placering bör fastställas i samråd med tillsynsmyndigheten, men Sökanden förutser primärt att placering bör ske med ett rör så nära kanten av Vimsjön som möjligt och ett längre ut och bort från täkten.

Brunnar

Inom påverkansområdet förekommer ett tjugotal enskilda brunnar. Då i princip alla brunnar återfinns i utkanten av influensområdet vid fullt utbruten täkt bedöms risken för en negativ påverkan i dessa som låg. Risken för förändrade salthalter i de två brunnarna i de södra delarna i Flivik (OOO och Y) har i kapitel 7.2.1 i

den hydrogeologiska utredningen bedöms som små. Påverkan kommer dock att följas upp inom ramen för ett kontrollprogram.

Inom ramen för nuvarande kontrollprogram mäts två dricksvattenbrunnar på fastigheterna PPP och A. Sökanden kommer att installera ytterligare grundvattenrör för kontroll.

Sedimentationsanläggningar

Sökanden får särskilt framhålla att behov av tillkommande sedimentationsanläggning förutsägs erfordras först när brytning uppnått viss större volym. Enligt utförd bedömning när verksamheten börjar släppa vatten till Vimsjön eller när flödet från täkten uppgår till 20 l/s.

Det ska erinras att sedimentationsdammarna av verksamhetsrelaterade skäl kan komma att flyttas under tillståndstiden.

Naturmiljö

Då blåsippor kan komma att spridas till och växa på andra platser än befintliga under tillståndstiden bör de enligt Sökanden inte markeras på exploateringsplanen.

Samhällsbyggnadsnämnden i Oskarshamns kommun

Tillståndstid

Sökanden vidhåller att tillstånd ska meddelas med en tillståndstid om 30 år. I Naturvårdsverkets vägledning *Tidsbegränsade tillstånd* för täkter anges att tillståndstiden bör anpassas efter täktens syfte och verksamhetsutövarens behov av att kunna göra långsiktiga investeringar. Enligt vägledningen bör hänsyn även tas till att nya tillståndsansökningar är tidskrävande för prövningsmyndigheter och verksamhetsutövare, samt förenat med kostnader.

Det ska även erinras att praxis i branschen är att täkttillstånd meddelas på 25-30 år. En tillståndstid om 20 år skulle således innebära en omotiverad konkurrensnackdel i förhållande till andra aktörer på marknaden.

Syftet med ansökt verksamhet är att långsiktigt kunna tillgodose marknaden med material som efterfrågas. Skulle en kortare tillståndstid än 30 år meddelas minskar Sökandens möjligheter att uppfylla detta syfte och behovet för myndigheterna att bevilja tillstånd för andra täktetableringar i regionen ökar i motsvarande mån. Detta kan knappast anses önskvärt ur resurshushållningsperspektiv eller ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Det ska även erinras att en kortare tillståndstid innebär ett minskat incitament och möjlighet för Sökanden att göra långsiktiga investeringar i verksamheten, t.ex. i ny klimateffektiv teknik som skulle vara positiv ur miljösynpunkt. Detta beror på att samma kostnader kommer att behöva täckas av intäkter från färre års produktion, vilket innebär ett minskat utrymme att göra investeringar.

Sammantaget bör Sökanden enligt praxis beviljas tillstånd till yrkad bryningsmängd med en tillståndstid om 30 år.

Avbaning

Sökanden kommer att genomföra avbaning av vegetationstäckets i den takt detta behövs för att verksamheten ska kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Något skäl för eller behov av villkor som reglerar avbaningstakten föreligger inte.

Buller

Nämnden synes ha missuppfattat Sökandens förslag till bullervillkor. Det nu aktuella villkoret är formulerat i enlighet med fast praxis för hur bullervillkor föreskrivs på ett rättssäkert sätt. Villkoret bör därmed medges med nuvarande utformning, utan det tillägg nämnden föreslår om åtgärder vid eventuella överskridande. Det tillägg nämnden föreslår är inte förenligt med praxis för hur bullervillkor ska utformas.

Vatten

Nämnden har anfört att villkor 13 och 14 om vatten bör ange provtagningsfrekvens och hur provtagning ska gå till. Detta är dock frågor för kontrollprogrammet, vilket även länsstyrelsen har påpekat.

Kontroll

Anpassningar av kontrollprogrammet kan behöva göras under den tid verksamheten pågår. Detta är dock ingenting som bör anges i villkor, jfr vad som framgår av länsstyrelsens yttrande.

Ytterligare villkor

Sökanden anser att de villkor som föreslagits är väl avvägda samt att det saknas skäl att föreskriva andra villkor än de som föreslagits.

Skogsstyrelsen

I avsnitt 7.14 i MKB:n beskrivs verksamhetens klimatpåverkan. Den samlade bedömningen är att verksamheten endast i liten omfattning bidrar till klimatpåverkan samt att påverkan bl.a. utifrån perspektivet klimatpåverkan bedöms medföra en obetydlig konsekvens. Vidare framgår att vid nollalternativet kommer liknande produktion i motsvarande omfattning antagligen att ske på en annan plats, med motsvarande påverkan.

I avsnitt 5.1 i MKB:n redogörs för livscykelanalyser för svensk natursten. Resultat av en svensk studie genomförd av Sveriges Tekniska Forskningsinstitut visar att när livslängd beaktas har svensk natursten endast omkring en tiondel av den klimatpåverkan som importsten från Kina samt betongsten har. Verksamheten med produktion av svensk natursten är således fördelaktig ur klimatperspektiv.

Mängden markvatten är direkt relaterad till jordens kapillära egenskaper och mängden nederbörd och beror inte på grundvattenytans läge. Den kapillära stighöjden, som kan transportera vatten från grundvattenytan upp i jordlagren, är mycket låg i sandig morän. Därmed skulle en grundvattensänkning inte påverka

mängden markvatten och täktens verksamhet kommer således inte att påverka det växttillgängliga vattnet. I förlängningen kan det inte heller förväntas bli någon påverkan på tillväxten i närliggande skog.

Grundtanken är att efterbehandling ska genomföras så att brytområdet blir en täktsjö med fri tillgång för allmänheten. Det kommer att ge ett landskap som gynnar biologisk mångfald. Detta ska inte ses som kompensation för den negativa miljöpåverkan som verksamheten kan komma att ge upphov till, men ska vägas in vid den samlade bedömningen av verksamhetens totala miljöpåverkan och tillåtlighet.

Marströmmens vattenråd

För att den åtgärd Marströmmens vattenråd har föreslagit ska kunna bli aktuell krävs separat utredning och prövning, vilket inte är aktuellt i detta sammanhang.

Eon

Sökanden har tagit del av yttrandena och underlaget från Eon och kommer att följa gällande föreskrifter och riktlinjer. Ingen konflikt med de aktuella anläggningarna förväntas uppstå genom den ansökta verksamheten.

Sakägare företrädna av GBH

Vad gäller synpunkter kring sedimentationsanläggningar, brunnar och Vimsjön samt efterbehandling hänvisas till avsnitt vad som anförts ovan.

Lokalisering och alternativ

Sökanden har genomfört en lokaliseringsutredning vars resultat presenteras i avsnitt 5 i MKB:n, tillsammans med en behovsutredning avseende bergmaterialet från Flivik. Där framgår att det finns ett behov av att producera materialet från Fliviktäkten. Det framgår vidare att Sökanden har undersökt tidigare kända samt potentiella fyndigheter, men att det inte finns några kända alternativ som kan ersätta materialet från Flivik. Sökandens lokaliserings- samt behovsutredning är noggrann och detaljerad och beskriver på ett tydligt sätt varför Sökanden har valt att ansöka

om fortsatt tillstånd till täktverksamhet i just Flivik. Sökanden anser inte att det finns skäl att komplettera eller ändra utredningen eller redovisningen utifrån vad som nu har anförts. Befintlig utredning visar sammantaget att Flivik utgör den mest lämpliga lokalisering för den ansökta verksamheten. Enligt 2 kap. 6 § MB ska verksamheten således lokaliseras just där.

Kumulativa effekter och följdverksamhet

AB Nybrogrus verksamhet utgör inte följdverksamhet till Sökandens verksamhet och ska inte prövas eller regleras i detta sammanhang. Det rör sig om två separata bolag och verksamheter. AB Nybrogrus har i dagsläget eget miljötillstånd för produktion av krossprodukter och vattenbyggnadssten. AB Nybrogrus verksamhet i hamnen, inklusive transporter till och från hamnen, regleras enligt det tillståndet. AB Nybrogrus söker vidare eget tillstånd för fortsatt och utökad verksamhet. Separata MKB:ar för respektive verksamhet har upprättats, men det har i respektive underlag redogjorts för kumulativ påverkan där sådan har bedömts kunna uppkomma. Underlaget möjliggör således en samlad prövning av den gemensamma miljöpåverkan som verksamheterna orsakar.

Sökandens transporter som bedrivs inom verksamhetsområdet regleras genom Sökandens föreslagna bullervillkor.

Lämplig markanvändning

Som redogjorts för ovan visar Sökandens alternativutredning att Flivik utgör den mest lämpliga lokaliseringen för den ansökta verksamheten. Platsen har bedömts som lämplig redan i samband med att gällande tillstånd erhållits. Att aktuell ansökan avser fortsatt verksamhet i en befintlig täkt medför flera fördelar ur lokaliseringssynpunkt, främst då etablering av en ny täktverksamhet på jungfrulig mark hade medfört betydligt större påverkan på miljön och motstående intressen jämfört med att fortsätta pågående markanvändning i Flivik.

Det finns överhuvudtaget få motstående intressen på platsen och Sökandens utredning visar att verksamheten inte kommer medföra någon oacceptabel påverkan

på dessa. Lokaliseringen i Flivik är vidare väl förenlig med gällande kommunala planer. Av särskild betydelse är även att området är särskilt utpekad som ett riksintresse för mineral på grund av de speciella egenskaperna hos det bergmaterial som finns på platsen.

Vad gäller ianspråktagande av jord- och skogsbruksmark avser detta ingen särskilt skyddsvärd eller ovanlig mark. Ianspråktagandet blir under alla omständigheter mycket begränsat i förhållande till den mängd jord- och skogsmark som finns i området i stort. Vad gäller konsekvenserna för friluftsliv och rekreation kommer vissa områden som tidigare varit tillgängliga för allmänheten att tas i anspråk för verksamheten och viss påverkan i form av buller m.m. kan påverka hur området upplevs. Eftersom även de tillgängliga områdena för friluftsliv är omfattande bedöms verksamheten dock inte medföra någon otillåtlig påverkan. När tälten avslutats kommer området återigen att bli tillgängligt. Planen är att efterbehandling ska ske med en täktsjö, vilket förväntas uppskattas av närboende och besökare i ett område.

Sammantaget bedömer Sökanden att det inte föreligger hinder mot att fortsätta och utöka verksamheten på platsen med hänsyn till bestämmelserna i 3-4 kap. MB.

Kulturmiljö

Inför ansökan lät Sökanden konsultbolaget KNATON AB genomföra en kulturhistorisk utredning avseende kända och eventuellt okända historiska lämningar inom området i Flivik och resultatet av utredningen visade att området kunde exploateras. En rad anpassningar av verksamheten har dock gjorts just för att minimera påverkan på kulturmiljölämningar.

I efterhand har framkommit att det finns en tidigare okänd fornlämning, L2021:6087, belägen inom det som utgör nu ansökt brytområde, dock i dess ytterområde. L2021:6087 är en stensättning av oregelbunden, närmast kvadratisk form med bredd ca fem meter och höjd ca 0,4 meter. Fyllning består av mestadels 0,2-0,4 meter stora övermossade stenar, dock några ca 0,7 meter stora. För att

undvika skada på lämningen rekommenderas ett skyddsavstånd om minst 25 meter från lämningens fysiska geometri.

Med anledning av vad som framkommit kommer Sökanden vid behov att ansöka om tillstånd för ingrepp enligt kulturmiljölagen (1988:950).

Solstads koppargruva (riksintresse kulturmiljövård, RIK H87) ligger ca två kilometer från tälkten och utgör sammanhängande industrimiljöer med lämningar från mitten av 1700-talet till början av 1900-talet som tillsammans visar på gruvdrift och förädling i en bygd med landets mest kopparrika berggrund. Skälet att riksintresset inte nämns i MKB:n är att de inte bedöms påverkas av ansökt verksamhet då denna inte innefattar några konstruktioner som skulle kunna påverka visuellt. Mellan riksintresset och tälkten finns rikligt med skog vilket gör att tälkten svårligen syns från riksintresset.

Ca 300 meter från tälkten ligger Misterhults bronsåldersbygd (riksintresse kulturmiljövård, RIK_H66). Tälkten ligger mellan Solstads koppargruva och Misterhults bronsåldersbygd, men det finns inte fog för att påstå att dessa har ett samband med varandra eller att tälkten skulle minska deras värden. Detta främst på grund av avståndet samt att det inte finns sikt mellan områdena. Verksamheten bedöms inte medföra otillåten påverkan på riksintressena.

Hydrogeologisk utredning

Sökanden hänvisar i denna del främst till vad som anförts ovan.

Av synpunkterna i yttrandet från GBH framgår att den hydrogeologiska utredningen har missförstått. Bland annat har framräknandet av grundvattenbildningens storlek missuppfattats. Referensnormalperioden (1961-1990) har använts för att beräkna den efterkommande perioden (1991-2020). Detta beskrivs i den hydrogeologiska utredningen under kapitel 5.4. SMHI har inte publicerat bearbetad data gällande aktuell period (1991-2020), varvid den förväntade ökningen

i nederbörd och temperatur måste beräknas från mätdata med den äldre perioden (1961-1990) som utgångspunkt.

Den använda metoden för framtagande av influensområde är väl beprövad och ligger i framkant i branschen. Modellen är validerad mot uppmätta flöden och den platsspecifika utredningen. Utredningen syftar till att prediktera framtiden. Faktisk mätning sker inom ramen för kontrollprogrammet.

I en bilaga till yttrandet framförs ett antal frågor kring grundvatten. Svaren på de frågor som ställs framgår dock av den utredning som redan har presenterats av Sökanden. Här kan tilläggas att Mörkergöl och Kalvsjön återfinns i princip utanför påverkansområdet och nedströms tälkten. Båda får ett aningen högre tillflöde vilket inte bedöms innebära eller orsaka skada.

Utredningen i målet är enligt Sökanden noggrann, heltäckande och visar sammantaget att den ansökta verksamheten inte medför risk för otillåten påverkan, varken på områdes hydrogeologi i stort eller på enskilda vattentälkten.

Naturmiljö och artskydd

Inför ansökan lät Sökanden konsultbolaget WSP utföra en naturvärdesinventering i området för tälkten. I denna ingick bl.a. att utreda påverkan på skyddade områden, skyddsvärda biotoper, rödlistade arter, naturreservat och nyckelbiotoper.

Utredningen visade att ansökt verksamhet endast kommer att påverka små områden med i huvudsak ringa naturvärden. De värden som identifierades har beaktats vid utformning av ansökan.

I yttrandet från GBH framförs synpunkter avseende förekomst av skyddade fåglar, fladdermöss, insekter och växter. Mot bakgrund av synpunkterna har Sökanden uppdragit åt konsultföretaget WSP att göra en artskyddsutredning avseende förekommande fridlysta arter.

I utredningen rekommenderas som skyddsåtgärd att den boplats där häckning för en viss skyddad art sker ska undantas från brytning under perioden 1 januari till 1 september och att lossningshållning under samma period inte ska ske närmare än 50 meter från boplatsen. Med denna skyddsåtgärd bedöms ingen risk för negativ påverkan på häckningsframgången föreligga. Sökanden åtar sig att anpassa bedrivandet av verksamheten i enlighet med dessa rekommendationer. De år som den skyddade arten inte häckar i tälten förutses sprängning och brytning kunna ske även inom angiven tidsintervall samt angivet avstånd. Frånvaron av häckning bör enligt Sökanden konstateras i samråd med tillsynsmyndigheten.

Utredningen visar att verksamheten, med planerade skyddsåtgärder, inte utlöser artskyddsförbuden samt att det därmed inte finns behov av dispens från artskyddsförordningen (2007:854). Mot bakgrund av den utredning som presenterats får det enligt Sökanden anses klarlagt att verksamheten inte innebär någon otillåten påverkan på naturmiljön i och kring tälten, eller på skyddade arter.

Noteras bör att arterna blåsippan, revlumner och ekoxe skyddas enl. 8-9 §§ artskyddsförordningen, dock ej på EU-nivå. Dessa arter berörs således inte av utvecklingen på EU-rättens område. Utredningen visar vidare att dessa arter inte berörs på otillåtet sätt av etableringen.

Avslutningsvis erinras att tältdiket som nämns i yttrandet från GBH varken utgör naturvärdesobjekt utifrån generella bedömningsgrunder eller bio-topskyddsobjekt utifrån strikta grunder, därav är det inte redovisat i handlingarna från Sökanden. Odlingsröset är sannolikt objekt B7 som är lokaliserat ca 75 meter från verksamhetsområdet. Det bedöms inte påverkas av verksamheten.

Olägenheter för enskilda

Med anledning av framförda synpunkter önskar Sökanden klargöra att de närmaste bostäderna ligger 440, 445 resp. 450 meter från ansökt bryt- och verksamhetsområde. Bostäderna ligger på fastigheterna UUU, OOO och OO. Mellan tälten och dessa bostäder finns bland annat skog som begränsar visuell påverkan.

Det finns inte fastslagen praxis kring avstånd mellan bostäder och tåktverksamhet. Lokaliseringens lämplighet ska bedömas från fall till fall och den avgörande faktorn är om verksamheten innebär en oacceptabel störning till omgivningen. Sökanden har visat att den valda lokaliseringen inte innebär någon sådan oacceptabel störning till omgivningen och att valet av plats således är förenligt med 2 kap. 6 § MB. De rättsfall som hänvisats till i yttrandet från GBH ändrar inte bedömningen i denna del. I MÖD 2010:6 (M 10280-08) angavs att ett så kort avstånd som 100 meter till klagandes bostadshus gjorde lokaliseringen olämplig. Ett så kort avstånd föreligger dock inte i förevarande mål. I MÖD M 3113-13 bedömdes det inte visat att det förelåg ett behov av tåkten på den sökta platsen. MÖD bedömde även att det med hänsyn till konstaterade brister i utredningen inte var visat att den ansökta tåktverksamheten kunde bedrivas på platsen utan oacceptabla störningar för omgivningen. Avståndet till närboende var ytterligare en omständighet som medförde att MÖD ansåg att lokaliseringen var olämplig, men något uttalande om ett generellt skyddsavstånd mellan tåkter och bostäder gjordes inte. Även i förhållande till MÖD M 3113-13 ska påpekas att avståndet till bostäder är längre i förevarande mål.

Angående buller speglar varje driftsfall en representativ timme med full drift för den tidsperiod som avses. Det har dock ingen betydelse när timmen inträffar. Om t.ex. arbetsmomentet skutknackning pågår mellan kl. 09.00-11.00 blir ljudnivån alltså densamma som om den skulle pågå mellan kl. 07.00-17.00. Information om när olika maskiner som är i drift finns i MKB:ns icke-tekniska sammanfattning och i den tekniska beskrivningen avsnitt 3.5.

Det stämmer att bullerutredningen bygger på beräkningar snarare än faktiska mätningar. Beräkningarna bygger till stor del på ljuddata från databaser eller tidigare mätningar på annan plats. Att basera utredningen på beräkningar är normal praxis och innebär inte utredningens tillförlitlighet ska ifrågasättas. Det ska erinras att mätning av bullernivåer är förenat med flera osäkerheter, bl.a. på grund av

störande bakgrundsljud som fågelkvitter och vindsus, samt att vindriktningen som sådan kan påverka resultatet.

Sammantaget medför verksamheten ingen oacceptabel påverkan för närboende. Frågan om tåkten skulle riskera att leda till en värdeminskning på fastigheter faller utanför aktuell prövning.

Villkorsförslag

De förslag på justeringar av befintliga villkor samt nya villkor som presenterats frångår de krav som enligt fast praxis gäller för den aktuella verksamheten. Särskilt kan nämnas att föreslagna begränsningsvärden är lägre än vad som är motiverat att föreskriva för den sökta verksamheten. Vidare är flera villkorsförslag så detaljerat utformade att de kan vara svåra att följa upp, vilket i sig är olämpligt ur rättssäkerhetssynpunkt. Sökanden bedömer sammantaget att Sökandens förslag till villkor är väl avvägda och ändamålsenligt utformade för den sökta verksamheten. Villkorsförslagen avstyrks i dess helhet.

Åtaganden

- Sökanden åtar sig att hålla ett skyddsavstånd om minst tio meter från de biotopskyddade objekten B1, B2 och B3. Skyddsavståndet ska framgå i fält genom särskild utmärkning.
- Sökanden åtar sig att det maximala flödet ut från verksamheten kommer att vara maximalt 20 l/s vid respektive utsläppspunkt.
- Sökanden åtar sig att följa upp grundvattenpåverkan i grundvattenrör runt verksamheten som en del av Sökandens kontrollprogram.
- Sökanden åtar sig att vidta en inledande inventering och provtagning av vattenkvalitet av samtliga brunnar i påverkansområdet i enlighet med vad som rekommenderas i den hydrogeologiska utredningen.

Rättegångskostnader

Sökanden medger länsstyrelsens yrkande.

Sökanden motsätter sig att utge hela det yrkade beloppet avseende G.H.Bs huvudmän. Att de av G.H.B listade personerna (se bilaga till aktbilaga 335) är vattenrättsliga sakägare vitsordas. Det finns ingen praxis att det generellt alltid vad gäller mål enligt 9 kap. resp. 11 kap. MB skulle delas 50/50. Man måste givetvis göra en bedömning i det enskilda fallet. Kostnaden ska ha varit skäligen påkallad (18 kap. 8 § rättegångsbalken). Av de inkomna inlagorna från ombudet framgår att det är fragmentariska delar som berör vattenrättsliga frågor. Den absoluta merparten handlar om artskydd, allmänna intressen och övergripande frågor. Sökanden kan inte på något sätt vitsorda en uppdelning med 50/50, tvärtom så ifrågasätter Sökanden kraftigt vilken detta. Sökanden ifrågasätter även Geovetas arbete och om bolaget har kompetens för rapporten vad gäller grundvatten. Kostnaderna för Geovetas arbete ska inte betalas av Sökanden.

DOMSKÄL

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen bedömer att den ingivna miljökonsekvensbeskrivningen, med de kompletteringar som skett under målets handläggning, uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken så att den specifika miljöbedömningen kan slutföras.

Slutlig miljöbedömning – tillåtlighet

Rättsliga utgångspunkter

Tillåtlighetsbedömningen ska grundas på de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken med de tillägg och preciseringar som bland annat följer av 3 - 4 kap. (hushållning med mark och vatten), 5 kap. (miljökvalitetsnormer), 7 kap. (skydd av områden), 8 kap. (skydd av arter), 11 kap. (vattenverksamhet) samt 15 kap. (avfall).

Prövningens avgränsning

Mark- och miljödomstolen prövar i detta mål enbart den täktverksamhet som omfattas av Scandinavian Stone Naturstenskompaniet AB:s ansökan. Av 16 kap. 7 § miljöbalken följer att domstolen vid tillåtlighetsbedömningen även ska beakta störningar från så kallade följdverksamheter. Det gäller t.ex. de transporter som har direkt samband med den ansökta verksamheten.

Den verksamhet som bedrivs av AB Nybrogrus i direkt anslutning till täkten utgör visserligen en följdverksamhet, men är för närvarande föremål för en separat tillståndsprövning hos miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Kalmar län. Därför är det inte lämpligt att i detta mål – med undantag för buller – ta närmare hänsyn till störningar från denna verksamhet.

Det har inte heller varit möjligt att pröva frågan om gemensamma villkor enligt 16 kap. 8 § miljöbalken, eftersom de båda verksamheterna har olika sökande och resp. ansökan prövas av skilda myndigheter i första instans.

Lokaliseringen

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska en plats väljas som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Detta krav gäller enligt 2 kap. 7 § miljöbalken i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla det.

I detta fall får ändamålet anses vara utvinning av blocksten av Fliviksgranit. Valet av platser begränsas därmed av förekomsten av denna bergart av tillräcklig kvalitet. Detta innebär att bestämmelsen om val av plats (lokalisering) får en mer begränsad betydelse (prop. 2008/09:144 s. 13 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 29 juli 2020 i mål M 12383-18).

Av den lokaliseringsutredning som redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen framgår att fyndigheten är att betrakta som unik även om den exakta utbredningen inte är klarlagd. Täktverksamheten är etablerad sedan lång tid tillbaka. Avståndet

till störningskänslig bebyggelse är ca 450 meter. Mark- och miljödomstolen bedömer att det sannolikt inte är möjligt att för brytning av Fliviksgranit finna en från miljöskyddssynpunkt bättre plats utan orimliga merkostnader. Lokaliseringen uppfyller därmed kravet i 2 kap. 6 § miljöbalken.

Behov

Enligt 2 kap. 5 § och 3 kap. 1 § miljöbalken ska alla som bedriver en verksamhet hushålla med råvaror. Ett markområde ska användas för det ändamål för vilket området är mest lämpat med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov.

Mark- och miljödomstolen bedömer att sökanden har styrkt att det finns ett behov (=efterfrågan) av denna typ av blocksten både nationellt och internationellt.

Enskilda sakägare har framhållit att utbytet av blocksten i förhållande till den totala mängden utbrutet bergmaterial kan vara lågt. De har vid huvudförhandlingen yrkat att domstolen hos SGU begär ut uppgifter om produktionen. Mark- och miljödomstolen får vid en tillåtlighetsbedömning enligt miljöbalken inte beakta nyttan av verksamheten, ej heller produktiviteten hos densamma. Yrkandet ska därför avslås då bevisningen är obehövlig för bedömningen av målet.

Riksintressen

3 kap. miljöbalken innehåller bestämmelser till skydd för områden som är av riksintresse för olika skydds- och exploateringsintressen. Huruvida ett område verkligen är av riksintresse enligt 3 kap. avgörs i det enskilda fallet av prövningsmyndigheten vid en tillåtlighetsbedömning. En statlig myndighets utpekande av riksintressen utgör i sig bara ett underlag för denna bedömning. Det förtjänar dessutom att påpekas att endast **områden** kan vara av riksintresse, inte punktmarkerade fyndigheter.

Under målets handläggning har Sökanden åberopat ett yttrande från SGU och ansett att det ansökta täktområdet skulle vara av riksintresse som mineralfyndighet enligt 3

kap. 7 § miljöbalken. Enskilda motparter har ifrågasatt detta. Mark- och miljödomstolen noterar att SGU:s yttrande har begränsat värde vid denna bedömning eftersom området inte har avgränsats till yta utan endast punktmarkerats.

Oavsett detta måste framhållas att bestämmelserna om riksintresse syftar till att skydda en fyndighet mot åtgärder som kan försvåra utvinning. Den ansökta verksamheten utgör självfallet inget sådant hot – snarare det motsatta. Däremot är det förhållandet att ett område anses som riksintresse för en mineralfyndighet i sig inte ett skäl för att påbörja en utvinning. Frågan huruvida täktområdet är av riksintresse saknar därför relevans för tillåtighetsbedömningen. Domstolen tar därför inte ställning till frågan om området för fyndigheten utgör riksintresse.

I närheten av tälten finns områden som av Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet utpekats såsom möjliga riksintressen för friluftsliv och naturvård respektive kulturmiljövård enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Ingen har ifrågasatt denna bedömning. Mark- och miljödomstolen bedömer att områdena är av riksintresse i enlighet med myndigheternas förslag.

Enligt 3 kap. 6 § andra stycket miljöbalken ska sådana områden som är av riksintresse skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön.

Enligt 4 kap. 2 § miljöbalken ingår hela täktområdet i det stora riksintresseområdet *”Kustområdena och skärgårdarna i Småland och Östergötland från Oskarshamn till Arkösund”*. Här ska turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag. Vandringsleden *”Ostkustleden”* passerar cirka 350 meter sydväst om täktområdet.

Enligt 4 kap. 4 § miljöbalken ingår hela täktområdet även i riksintresseområdet *”Kustområdets och skärgårdarna från Brofjorden till Simpevarp”*.

Av 4 kap. 1 § miljöbalken följer att inom sådana riksintresseområden som anges i 2 och 4 §§ får exploateringsföretag komma till stånd endast om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden.

Mark- och miljödomstolen bedömer att den ansökta täkt- och vattenverksamheten – genom buller, luftförorening, grundvattenavsänkning eller annat – inte riskerar att påtagligt skada områden av riksintresse enligt 3 och 4 kap. miljöbalken.

Bestämmelserna utgör därför inget hinder mot tillåtlighet.

Miljö kvalitetsnormer

Fliviken är en del av Gåsfjärdens vattenförekomst. Gåsfjärden har beslutat miljö kvalitetsnorm om *God ekologisk status 2039* och *God kemisk status* utan tidsfrist. Beträffande ekologisk status är kvalitetsfaktorerna *Växtplankton* och *Näringsämnen* otillfredsställande under förvaltningscykeln 2017-2021.

Enligt 5 kap. 4 § miljöbalken får mark- och miljödomstolen inte tillåta att en verksamhet ger upphov till en störning som innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller som har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljö kvalitetsnorm.

Den ansökta verksamheten innebär att vatten kommer att avledas till Fliviken efter att ha passerat sedimentationsdammar. Vattnet kan innehålla förhöjda halter av partiklar (suspenderande ämnen), kväve samt olja. I detta fall är det utsläppet av kväve som kan påverka möjligheten att uppfylla miljö kvalitetsnormen.

Mark- och miljödomstolen bedömer att det är möjligt att ställa krav på sådan kväveavskiljning i sedimentationsdammarna att det inte finns risk för försämring av någon av ovan angivna kvalitetsfaktorer. Därmed finns det inget hinder mot tillåtlighet på grund av någon miljö kvalitetsnorm.

Biotopskydd

Enligt 7 kap. 11 § miljöbalken och 5 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m., utgör bland annat odlingsrösen, stenmurar och småvatten, såsom öppna diken, i jordbruksmark så kallade biotopskyddsområden. Inom ett sådant område får man inte bedriva en verksamhet som kan skada naturmiljön.

Av naturvärdesinventeringen framgår att det finns åtta biotopskyddsområden i täktområdets närhet. Enskilda sakägare har anfört att det finns ytterligare sådana områden. Det har under målets handläggning inte framkommit något som visar att naturmiljön i dessa områden skulle kunna skadas av den ansökta täktverksamheten. Mark- och miljödomstolen bedömer att hinder mot tillåtlighet inte föreligger på grund av biotopskyddsbestämmelserna.

Artskydd

Enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845) är det i fråga om alla vilda fåglar och vissa andra utpekade djurarter förbjudet att döda eller störa djuren och att skada eller förstöra deras fortplantningsområden och viloplatsar.

Förbudet gäller även om skadan skulle uppstå till följd av markexploatering som uppenbart har ett annat syfte än att döda eller störa djurarter, (jfr EU-domstolens dom i de förenade målen C-473/19 och C 474/19 ”Föreningen Skydda Skogen m.fl. mot Länsstyrelsen i Västra Götalands län m.fl.”). Bestämmelsen ska ses som en precisering av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Det är möjligt att vidta skyddsåtgärder eller begränsa verksamheten så att förbudet inte riskerar att överträdas. Avgörande är att området ekologiska funktionalitet för en skyddad art kan upprätthållas.

Sökanden har under målets handläggning kompletterat miljökonsekvensbeskrivningen med en artskyddsutredning och en särskild promemoria som behandlar fladdermöss.

Utredningen i målet visar att endast en art kan riskera att påverkas på ett otillåtet sätt. Med de skyddsåtgärder som sökanden åtagit sig torde dock verksamheten kunna bedrivas utan hinder av 4 § artskyddsförordningen.

Enligt 9 § artskyddsförordningen är det förbjudet att gräva eller dra upp exemplar av bland annat blåsippa. Enligt 15 § är det möjligt att i det enskilda fallet lämna dispens från förbudet.

Mark- och miljööverdomstolen har uttalat, i ett mål som gällde växtarter som inte är upptagna i art- och habitatdirektivet, att när det i fråga om verksamheter där syftet uppenbart är ett annat än att ta bort eller skada fridlysta växter krävs en risk för påverkan på den skyddade artens bevarandestatus för att utlösa förbuden i artskyddsförordningen (MÖD 2016:1).

Mark- och miljödomstolen bedömer att blåsippans bevarandestatus är tillfredsställande i området. Någon särskild dispens för uppgrävning i samband med avbaning av verksamhetsområdet fordras därför inte i detta fall.

Mark- och miljödomstolen finner att artskyddsbestämmelserna inte innebär hinder mot tillåtlighet.

Bortledning av grundvatten

Mark- och miljödomstolen finner inte skäl att ifrågasätta den hydrogeologiska utredning som Sökanden presenterat i målet. Risken för negativ påverkan av vattentillgången i brunnar inom influensområdet bedöms som låg. Något hinder mot tillåtlighet vad gäller den ansökta vattenverksamheten finns därför inte.

Sammanfattande tillåtlighetsbedömning

Mark- och miljödomstolen bedömer att hinder mot tillåtlighet för den ansökta täkt- och vattenverksamheten inte föreligger på grund av bestämmelserna för hushållning med mark- och vatten i 3-4 kap. miljöbalken; miljökvalitetsnormer i 5 kap.; skydd av områden i 7 kap.; artskydd i 8 kap. samt vattenverksamhet i 11 kap. Slutligen

bedömer domstolen att det är möjligt att föreskriva villkor om skyddsåtgärder, begränsningar m.m. så att det inte föreligger risk för olägenhet av väsentlig betydelse enligt 2 kap. 9 § miljöbalken. Tillstånd ska därför lämnas i enlighet med bolagets yrkande. Det finns inte skäl att tidsbegränsa tillstånden till en kortare tid än yrkade 30 år.

Avsänkning av grundvattennivån är i sig inte en vattenverksamhet utan en effekt av bortledning av grundvatten, varför detta inte bör omfattas av tillståndsmeningen utan i stället regleras genom ett villkor, se nedan.

Villkor

Miljöfarlig verksamhet

Täktområdet och verksamhetsområdet ska avgränsas till det område som bolaget angivit i bilaga A1 till ansökan. Brytdjupet ska begränsas till -18 m ö h (RH2000) i enlighet med bolagets yrkande.

Villkor om utmärkning av brytnings- och verksamhetsområde bör föreskrivas i huvudsak så som bolaget yrkat.

Villkor om begränsning i omfattning av skogsavverkning och avbaning bör föreskrivas med utgångspunkt i länsstyrelsens förslag som bolaget godtagit. Villkoret bör dock preciseras så att avbaning inte sker med en längre tidshorisont än tre år.

Bolaget har yrkat att tidsintervallet för natt ska vara kl. 22.00-06.00 och hänvisat till Naturvårdsverkets riktlinjer. Länsstyrelsen liksom enskilda sakägare anser att intervallet bör utsträckas till kl. 07.00.

I Naturvårdsverkets "Vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller" (rapport 6538), som gavs ut i april 2015, anges riktvärden för buller, dagtid under tidsintervallet kl. 06.00-18.00. Av vägledningen framgår att riktvärdena för buller är avsedda att användas som utgångspunkt och vägledning för den bedömning som ska göras i varje enskilt fall. Vidare anges att nivåerna i normalfallet bör vara

vägledande för bedömningen av om buller utgör en olägenhet men det anmärks också att det kan finnas skäl att tillämpa andra nivåer, såväl högre som lägre, liksom andra tider.

Det finns anledning att framhålla att tillståndsprovning enligt miljöbalken utgör en individualprovning som grundas på omständigheterna i det enskilda fallet med utgångspunkt i de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. I vissa fall har dessa hänsynsregler preciserats i förordning eller föreskrift och blir då styrande vid provningen. Som framgår ovan utgör Naturvårdsverket vägledning inte ett sådant styrande dokument utan är endast ett uttryck för verkets bedömning av vilken bullerbegränsning som normalt inte kan anses orimlig vid tillämpning av 2 kap. 7 § miljöbalken och då inom ett mycket brett spektrum av branscher.

Enligt gällande tillstånd för verksamheten får det samlade bullret från de två täktverksamheter som bedrivs i området mellan kl. 06.00-07.00 inte överstiga 40 dB (A) eller 35 dB (A) vid fritidsbebyggelse. Bolaget har yrkat att begränsningsvärdet för denna tidsperiod – med hänsyn till AB Nybrogrus verksamhet - nu ska bestämmas till 47 dB (A). Nattetid ska begränsningsvärdet vara 37 dB (A).

Det finns samlad bebyggelse 450 meter från täkten. Mark- och miljödomstolen bedömer att en ändring av bullerbegränsningen på sätt som bolaget yrkat skulle innebära en betydande ökning av bullerstörningarna i omgivningen under tidig morgon. Bolaget har inte visat att en fortsatt begränsning av starkt bullrande verksamhet mellan kl. 06.00-07.00 till 37 dB (A) skulle medföra orimliga merkostnader. Därför bör den period som betecknas "nattetid" även för den fortsatta täktverksamheten anges till kl. 22.00-07.00.

Denna bedömning bör även få genomslag i det villkor som särskilt begränsar den tid inom vilken starkt bullrande verksamhet får bedrivas.

Bullerutredningen visar att bullret vid omgivande bostäder inte kommer att ha karaktären av impulsjud. Detta bör anges i villkoret om begränsningsvärden.

I övrigt bör begränsningsvärden bestämmas till de nivåer som bolaget yrkat. Det finns inte anledning att – såsom gäller enligt nuvarande tillstånd - föreskriva lägre värden för bostäder som ligger inom områden för fritidsbebyggelse, eftersom sådana områden inte är att betrakta som friluftsområden.

Angivna begränsningsvärden får inte överskridas. Villkoret bör innehålla viss vägledning för kontroll. Kontrollfrekvensen bör bestämmas i kontrollprogrammet. Bolaget har vid huvudförhandlingen åtagit sig att tillfälligt stoppa verksamheten när buller från AB Nybrogrus anläggning kontrolleras.

Mark- och miljödomstolen bedömer att villkor som begränsar enskilda arbetsmoment i huvudsak bör föreskrivas i enlighet med bolagets andrahandsyrkande. Domstolen finner att närheten till bebyggelse med stort inslag av fritidsboende motiverar att vissa starkt bullrande moment inte utförs under högsommaren. I övrigt bör bullret regleras genom ovan nämnda begränsningsvärden för bullerimmission. Något särskilt krav på skärmtaksbyggnad där klippning av gatsten ska ske eller krav på bullerdämpad borrhög behövs därför inte.

Av ansökan framgår att sprängning sker dels som primärsprängning (momentan salva) och bulksprängning (fördröjning) för att losshålla berg, dels som sekundärsprängning för att dela losshållet berg till mindre stenblock. Slutligen sker ytterligare delning av stenblock med hjälp av mycket små sprängningar. Mark- och miljödomstolen bedömer att det endast är de sprängningar som sker för losshållning av berg som behöver villkorsregleras.

Begränsningsvärden för markvibrationer och luftstöt våg bör bestämmas till de nivåer och med den konstruktion som fastställts för liknande verksamheter under senare tid. Eftersom villkoret begränsas till att enbart omfatta sprängning för losshållning bör mätningen skäligen kunna ske vid varje sprängning. Värdena bör därför gälla för varje sprängtillfälle.

Det är tillräckligt att sprängning föregås av en varningssignal. Någon annan förhandsinformation torde inte vara praktiskt möjligt att kräva med hänsyn till att sprängningar kan ske flera gånger per månad.

Det åtagande om bolaget gjort beträffande hänsyn till en skyddsvärd fågelart bör fastställas som villkor.

Villkor om krav på dammbekämpning bör finnas och kompletteras med en delegation till tillsynsmyndigheten att föreskriva preciserade åtgärder.

Det är viktigt att utsläppen av vattenföreningar begränsas, särskilt beträffande kväve. Begränsningsvärden bör bestämmas på de nivåer som fastställts för liknande verksamheter under senare tid. Krav på sedimentationsanläggningens utförande bör anges i enlighet med Sökandens förslag och den slutliga utformningen delegeras till tillsynsmyndighetens avgörande.

Hantering av kemiska produkter och farligt avfall bör formuleras enligt praxis. Det innebär i sak ingen ändring av betydelse jämfört med bolagets yrkande.

Villkor om efterbehandling och sanering bör formuleras enligt praxis. Den närmare utformning av efterbehandlingen bör regleras i den plan som ska tas fram. Det bör lämpligen överlåtas åt tillsynsmyndigheten att närmare besluta om åtgärder avseende efterbehandling och sanering. Villkoret innebär ingen begränsning av den möjlighet för en tillsynsmyndighet att besluta att en täkt är avslutad som följer av 20 c § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Det ska finnas ett aktuellt kontrollprogram från den dag då tillståndet tas i anspråk. Detta gäller även om Sökanden väljer att med stöd av förordnande om verkställighet (se nedan) ta tillståndet i anspråk. Tillsynsmyndigheten bör genom delegation ges rätt att besluta om ytterligare villkor för kontrollen, utöver vad som följer av 26 kap. miljöbalken.

Frågan om utvinningsavfall regleras i förordningen om utvinningsavfall (2013:319) och bör i första hand avgöras av tillsynsmyndigheten. Något särskilt villkor därom behövs inte.

Ekonomisk säkerhet

Den ekonomiska säkerheten ska bestämmas så att den kan täcka samhällets eventuella kostnader för sanering och efterbehandling under hela tillståndstiden (9 kap. 6e § miljöbalken). Även om en täktsjö planeras torde kostnaden per kvadratmeter vara större för brytningsområdet än för det övriga verksamhetsområdet. Mark- och miljödomstolen bedömer, med ledning av Mark- och miljööverdomstolens dom den 3 juni 2021 i mål M 10574-19, att säkerheten i detta fall skäligen bör bestämmas till 5 500 000 kronor.

Vattenverksamhet

Ett allmänt villkor bör föreskrivas även för tillståndet till vattenverksamhet.

Villkor om lägsta grundvattennivå och maximalt utflöde bör bestämmas med det begränsningsvärde som bolaget yrkat.

Villkor om mätning av bortledd vattenvolym och grundvattennivåer i omgivningen bör föreskrivas, vilket torde vara praxis i denna typ av tillstånd.

Villkor om kontrollprogram bör föreskrivas med samma lydelse som för tillståndet till miljöfarlig verksamhet.

Igångsättningstid

Mark- och miljödomstolen bedömer att verksamheten ska anses ha satts igång när brytning utöver tidigare tillståndsgiven mängd påbörjats. Tiden bör bestämmas till två år efter lagkraftvunnen dom i enlighet med bolagets yrkande.

Arbetstid m.m.

Arbetstiden för vattenverksamheten, liksom tiden för anmälan av oförutsedd skada,

bör bestämmas till tio respektive tjugo år i enlighet med bolagets yrkande.

Prövningsavgift

Det finns inte skäl att ändra den tidigare beslutade avgiften för målets prövning.

Verkställighet

Nuvarande tillstånd gäller till utgången av år 2022. Sökanden har yrkat på verkställighet inom det bryt- och verksamhetsområde som omfattas av gällande tillstånd. Enskilda sakägare har motsatt sig yrkandet.

När det finns skäl till det, får mark- och miljödomstolen förordna att tillståndet till en verksamhet får tas i anspråk även om domen inte har vunnit laga kraft (22 kap. 28 § första stycket, första meningen miljöbalken).

Mark- och miljödomstolen bedömer, med hänsyn till att det rör sig om fortsatt brytning i ett område som tidigare bedömts tillåtlig och att ett produktionsstopp i avvaktan på att det nya tillståndet ska vinna laga kraft skulle medföra betydande olägenheter för Sökanden, att Sökandens yrkande bör bifallas (MÖD 2003:21). Slutsatsen är således att bolagets intresse av omedelbar verkställighet med tillräcklig marginal väger tyngre än den intressen som talar för att ett lagakraftvunnet avgörande bör finnas innan verkställighet får ske (NJA 2012 s. 623). Om Sökanden väljer att ta tillståndet i anspråk innan denna dom vinner laga kraft har bolaget att följa de villkor som i och med detta avgörande gäller för tillståndet.

Beträffande vattenverksamheten bedömer domstolen att det inte finns behov av att Sökanden ställer särskild säkerhet enligt 22 kap. 28 § miljöbalken.

Rättegångskostnader

Sökanden ska svara för motpartens kostnader i ansökningsmål om vattenverksamhet, förutsatt att kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Ersättning för rättegångskostnad innefattar ränta enligt 6 § räntelagen från

dagen då målet avgörs till dess betalning sker (25 kap. 2 § miljöbalken och 18 kap. 8 § rättegångsbalken).

Länsstyrelsen har yrkat ersättning för rättegångskostnader med totalt 12 800 kr, vilket Sökanden har medgivit. Yrkat belopp ska därför dömas ut.

Miljööverdomstolen har i ett avgörande (MÖD 2003:101) uttalat bland annat följande: En sakägare som har rätt att föra talan i målet kan anföra både enskilda och allmänna intressen till stöd för sin talan. Frågan är nu om en sakägare har rätt att få sina kostnader ersatta av sökanden även i den del kostnaderna avser arbete som lagts ner på frågor av allmänt intresse, dvs. om kostnaden för sådant arbete kan anses vara skäligen påkallat för att tillvarata sakägarens rätt. I vissa fall är det endast intrång i de allmänna intressena som gör att ett tillstånd kan sättas i fråga och en sakägare som har rätt att föra talan i dessa delar bör också kunna få sina kostnader ersatta. Ofta kan de enskilda och allmänna intressena dessutom höra ihop på ett sådant sätt som gör det svårt att skilja dem åt. Med hänsyn till den skyldighet som åligger domstolen och vissa myndigheter att bevaka de allmänna intressena, finns det naturligtvis en gräns för hur stor del av sakägarens arbete med dessa frågor som det är rimligt att sökanden ska ersätta.

Den nu aktuella vattenverksamheten i samband med brytande av berg berör både enskilda och allmänna intressen.

G.H.Bs huvudmän har yrkat ersättning för rättegångskostnader med totalt 196 000 kr. Enligt specifikation avser beloppet arvode för ombud avseende 40 timmar á 2 000 kronor och anlitande av Geoveta för 48 timmar á 1 600 kronor exklusive mervärdesskatt.

Eftersom flera av G.H.Bs huvudmän är sakägare i målet har de rätt att framföra synpunkter vad gäller framförallt enskilda men även allmänna intressen.

Mark- och miljödomstolen ifrågasätter inte att ombudet G.H.B har lagt ned det arbete som hon redogjort för i kostnadsräkningen. Samma sak gäller det arbete som Geoveta utfört. Frågan är dock vilken kostnad för nedlagt arbete avseende vattenverksamhet som varit skäligen påkallad för tillvaratagande av hennes huvudmäns rätt.

Beträffande kostnad för ombudsarvode ska beaktas att sådan ersättning inte i första hand ska bestämmas efter nedlagd tid. Sådan ersättning ska i stället bestämmas med hänsyn till bl.a. målets beskaffenhet och omfattning samt till den omsorg och skicklighet med vilken arbetet har utförts (NJA 1997 s. 854). Det ska således inte beaktas den tid som ombuden faktiskt lagt ned, utan den tid som uppdraget normalt skulle ha krävt. Eftersom bestämmandet av skäligheten är beroende av flera olika faktorer, som kan vara svåra att bedöma var för sig och även svåra att avgränsa från varandra, måste det accepteras att skälighetsbedömning till viss del kan bli skönsmässig (se t.ex. Hovrätten för västra Sveriges dom den 14 juni 2017 i mål T 3837-16 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 10 juni 2020 i mål M 8139-19).

Mark- och miljödomstolen noterar att ombudet G.H.B har ingivit flera skriftliga yttranden innan huvudförhandlingen. Yttrandena är omfattande och berör både enskilda och allmänna intressen. Ombudet har inte deltagit vid huvudförhandlingen men har lämnat ett skriftligt slutanförande.

Eftersom mark- och miljödomstolen och länsstyrelsen har en skyldighet att bevaka de allmänna intressena är det inte skäligt att ersätta allt det arbete som ombudet har nedlagt kring argumentation om de allmänna intressena. Vidare är det enbart argumentation i den s.k. vattenrättsliga delen som kan ersättas.

Ifråga om utredningen från Geoveta bedömer mark- och miljödomstolen att det varit motiverat för ombudet G.H.Bs huvudmän att anlita en egen sakkunnig för att bedöma den utredning som Sökanden presenterat gällande vattenverksamheten. Mark- och miljödomstolen noterar emellertid att cirka en

fjärdedel av utredningen inte avser vattenverksamhet. Detta medför att det är skäligt att endast ersätta tre fjärdedelar av kostnaden för utredningen, dvs. 72 000 kronor inklusive mervärdesskatt.

Vad gäller ombudets eget arbete bedömer domstolen, med beaktande av målets art, omfattning och svårighetsgrad, att det inte varit skäligen påkallat för att tillvarata huvudmännens rätt att sammantaget lägga ner så mycket tid på målet som ombudet har gjort. Mark- och miljödomstolen anser därför att det är skäligt att tillerkänna G.H.Bs huvudmän 60 000 kronor i denna del. Sammanfattnings-vis ska Sökanden betala totalt 132 000 kronor inklusive mervärdesskatt i ersättning till huvudmännen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 15 juni 2022.

Urban Lund

Bertil Varenius

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Urban Lund, ordförande, och tekniska rådet Bertil Varenius samt de särskilda ledamöterna Ann-Christine Vösu och Tommy Hammar.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rätts-tillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se